

26 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 26 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Sundin ang. utbildningen av yrkeslärare	3
av herr Palme ang. universitetens och högskolornas organisation	4
Ändring i valutalagen, m. m.	10
Riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.	21
Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.	111
Det särskilda stödet åt det mindre jordbruket	126

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 26 maj

Första lagutskottets memorial nr 28, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förslag till lag ang. ändring i lagen om villkorlig dom	10
Bankoutskottets utlåtande nr 36, ang. ändring i valutalagen så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.	10
Jordbruksutskottets utlåtanden:	
nr 29, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.	21
nr 30, ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.	111
nr 31, ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket	126
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, ang. ändring i tulltaxan ..	134
Jordbruksutskottets memorial nr 33, ang. uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden	134

	Sid.
Särskilda utskottets memorial nr 2, ang. sammanjämkning beträffande förslag om vissa sparfrämjande- och värdesäkringsåtgärder	134
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, ang. ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande	134
Bevillningsutskottets betänkande nr 55, ang. beskattning av ersättning till riksdagsmän	134
Konstitutionsutskottets memorial nr 19, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden.	134

Tisdagen den 26 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Ang. utbildningen av yrkeslärare

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN** som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sundins interpellation angående utbildningen av yrkeslärare, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Sundin frågat *dels* om jag uppmärksammat, att bristerna på yrkesutbildningens område utgör ett akut problem för industrien, och *dels* om jag är beredd att, i avvaktan på förutsättningar för en långsiktig lösning av yrkeslärarnas utbildningsproblem, vidtaga åtgärder med syfte att intensifiera den kursverksamhet, som bedrivs för fortbildning av lärare inom yrkes- och verkstadsskolor.

Det framgår klart av motiveringen för interpellationen att med den första frågan åsyftas det förhållandet, att åtskilliga av de yrkesskickligaste arbetarna inom industrien för närvarande tas från den omedelbara produktionen för att utnyttjas som yrkeslärare, utan att de dock fått en tillfredsställande pedagogisk utbildning. Jag är medveten om att detta på sina håll kan medföra akuta problem. Att i varje fall tillfälligt avstå från denna arbetskraft är emellertid en ofrånkomlig uppoffring från industriens sida, om det skall vara möjligt att ytterligare bygga ut yrkesutbildningens kapacitet i den omfattning, som fordras för att ge industrien utbildad arbetskraft för en ökad produktion.

Beträffande den andra frågan vill

jag framhålla följande. Det är givetvis av stor vikt att vid den väldiga expansion av yrkesutbildningens kapacitet, som nu pågår och som måste fortgå ytterligare, tillvarata alla möjligheter att ställa yrkeslärare med tillräcklig pedagogisk skolning till förfogande för denna utbyggnad. Kursverksamheten för yrkeslärarutbildning inom industri, hantverk och handel, har pågått i ett femtontal år och har därunder naturligtvis förbättrats både kvalitativt och kvantitativt. Så har exempelvis utbildningskapaciteten vid de längre kurserna för lärare inom industri och hantverk ökat från 50 lärare år 1955 till omkring 150 innevarande år. Motsvarande ökning beträffande lärare inom handel är från omkring 20 till 50.

Det bör framhållas att dessa kurser, som för närvarande är förlagda till Stockholm, Göteborg och Linköping, innebär stora påfrestningar på yrkes-skolorna i kursorterna och deras närhet. De blivande lärarna måste under den koncentrerade pedagogiska utbildningen få tillfälle till ett stort antal auskultationer och egna övningsundervisningstimmar i yrkesskolorna.

Trots denna ökning av de reguljära lärarutbildningskurserna kvarstår ett stort lärarbehov för yrkesutbildningen. Luckorna i lärarkadern måste därför fyllas med bl. a. yrkesskickliga arbetare från industrien, oftast utan någon särskild pedagogisk utbildning för de nya arbetsuppgifterna. Den hjälp som de får av rektorer och erfarna kolleger är naturligtvis värdefull, men det är självfallet önskvärt att de också får en mera systematiskt upplagd pedagogisk utbildning. I detta syfte ordnas för lärare inom industri och hantverk kortare kurser om fem veckor. Även dessa kursers kapacitet har ökat väsentligt. Innevarande år erhåller på detta sätt ett åttiotial lärare utbildning.

Ang. universitetens och högskolornas organisation

Vidare ordnas för i tjänst varande lärare pedagogiska fortbildningskurser. Så har exempelvis under detta budgetår hittills omkring 300 lärare deltagit i sådana kurser. Likaså ordnas ett stort antal kurser för ämnesmässig fortbildning.

Den ökning av yrkeslärarutbildningens kapacitet, som sålunda skett under de senaste åren, är resultatet av mycket stora ansträngningar från överstyrelsens för yrkesutbildning sida men också av den medverkan som lämnats från kommuner och näringsliv i form av exempelvis övningsskolor och instruktörer. Det är självfallet att fortsätta ansträngningar kommer att göras för att ytterligare förbättra tillgången på utbildade yrkeslärare genom en ökad kursverksamhet, tills vi får tillfälle att ta ställning till de förslag till en mera långsiktig lösning av utbildningsfrågan, som 1955 års sakkunniga väntas framlägga inom kort. Kanske något av den positiva anda, som präglar aktiviteten på detta område, kan belysas ur ännu en synvinkel, om jag till sist nämner, att de direkta årliga statsanslagen till yrkeslärarutbildning sedan yrkesutbildningsreformen 1955 fram till och med de av riksdagen beslutade anslagen för budgetåret 1959/60 ökats med drygt 630 procent, från 380 000 till närmare 2,8 miljoner kronor.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det svar som han här har lämnat på min fråga. Jag vill även uttala min tillfredsställelse över den redovisning som statsrådet har gett i anledning av denna interpellation. Den stora omfattning som kursverksamheten fått utgöra ett bevis för att vi behöver såväl flera som bättre utbildade yrkeslärare.

Jag ser orsakssammanhanget på det sättet, att vi för det första måste ge ungdomen i yrkesskolan en god utbildning, att vi för det andra måste se till att in-

dustrien får behålla och genom en intensifierad yrkeslärarutbildning får ännu flera yrkeskunniga och att för det tredje med de storslagna och i och för sig fullt riktiga utbildningsmöjligheter, som samhället i dag bjuder ungdomen, ingen mannamån får göras för den ungdom som vill tillgodogöra sig en praktisk utbildning.

Hur samhället i en framtid än kommer att utvecklas är det givet att vi jämsides med människor i de intellektuella yrkena behöver människor med praktiskt kunnande.

Den positiva anda, som svaret här har präglats av, är för mig glädjande, och till detta vill jag endast knyta den förhoppning, att 1955 års sakkunniga snarast skall komma med ett förslag, så att beslut fortast möjligt kan fattas för en mera långsiktig lösning av denna fråga.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. universitetens och högskolornas organisation

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Palmes interpellation angående universitetens och högskolornas organisation, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Palme frågat, om jag har mig bekant huruvida 1955 års universitetsutredning ämnar ta upp frågan om universitetens och högskolornas administration och organisation till behandling eller om jag i annan ordning ämnar ta upp denna fråga till allsidig prövning.

Med anledning härav får jag anföra följande.

I direktiven för universitetsutredningen framhålles, att i utredningskomplexet också skall ingå spörsmålet om universitetens och högskolornas organisatoriska och administrativa ställning. Utredningen bör enligt direktiven helt förutsättningslöst ta upp frågan om uni-

Ang. universitetens och högskolornas organisation

versitetens organisatoriska uppbyggnad och administrativa struktur, varvid den ledande synpunkten bör vara att skapa organisatoriska förutsättningar för att effektivt kunna tillgodose de snabbt ökande kraven på universitetens kapacitet.

Universitetsutredningen har alltså redan enligt sina direktiv att pröva den av interpellanten upptagna frågan. Att en grundlig översyn av universitets- och högskoleförvaltningen måste ske för att de högre läroanstalterna skall kunna på ett effektivt sätt fullgöra sina uppgifter i undervisningens och forskningens tjänst, framstår utifrån dagens erfarenheter och förutsättningar i ännu klarare belysning. Översynen bör givetvis avse såväl den lokala administrationen och organisationen som den centrala förvaltning, vilken för närvarande är organiserad i form av universitetskanslersämbete och överstyrelser.

Universitetsutredningen har hittills avlämnat två huvudbetänkanden, avseende den akademiska undervisningens och forskningens villkor och behov. I höst väntas utredningen avlämna ett tredje huvudbetänkande, avseende en plan för universitets- och högskoleväsendets utbyggnad under 1960-talet mot bakgrunden av en analys av arbetsmarknadens tillgång på och behov av akademiskt utbildad arbetskraft. I detta betänkande torde bl. a. komma att aktualiseras en rad organisatoriska frågor, exempelvis beträffande samarbete över fakultets- och högskolegränserna. I ett fjärde och sista betänkande torde utredningen därefter — under år 1960 — komma att mer systematiskt och detaljerat ta upp de berörda spörsmålen om universitets- och högskoleväsendets administration och organisation.

Att de förvaltningsmässiga frågornas definitiva behandling inom utredningen måste komma sist i ordningen är naturligt med hänsyn till att utbyggnaden och omgestaltningen av det utbildnings- och forskningsväsende, som administrationen skall ha att förvalta, först måste vara någorlunda klarlagd i sina huvudlinjer.

Slutligen vill jag framhålla, att det med hänsyn till de förvaltningsmässiga frågornas speciella natur måhända kan bli aktuellt att i någon form komplettera universitetsutredningens sammanställning, innan utredningen slutligt ger sig i kast med dessa viktiga och förvisso inte lättlösta problem.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation.

Det är mycket glädjande, att statsrådet så starkt understrukit behovet av en grundlig översyn av universitetens och högskolornas förvaltning. Att denna är ålderdomlig och svårt otidsenlig är så allmänt känt, att jag här inte behöver ta upp den frågan till en allsidig belysning.

Skälet till min interpellation var närmast, att skeendet under det sista året hjärt belyst styrkan i reformkraven på detta område. Det är därvid två ting som jag skulle vilja peka på.

Universitetsutredningen tryckte i sitt första betänkande mycket starkt på att när man skulle genomföra den s. k. automatiken, måste man få till stånd undervisningsplaner eller — som de senare kom att kallas — organisationsplaner, som skulle ligga till grund för beräkningen av de erforderliga undervisningsresurserna i de olika högskoleämnena. Det skulle ankomma på fakulteterna att utforma dessa organisationsplaner efter förslag från ämnesrepresentanterna och diskussioner i undervisningsnämnden. Det förutsattes, att särskilda ämneskonferenser skulle anordnas under kanslerns överinseende för en samordning av arbetet vid de olika lärosätena. Organisationsplanerna skulle godkännas av kanslern och fastställas av Kungl. Maj:t.

Förslaget i den delen rönt i stort sett allmän anslutning bland remissmyndigheterna. I proposition nr 104 till fjollårets A-riksdag framhöll föredragande

Ang. universitetens och högskolornas organisation

departementschefen, att det helt nya systemet för undervisningsresursernas dimensionering inom de filosofiska fakulteterna, d. v. s. automatiken, *förutsatte* att man i vart fall för de större ämnena fastställde organisationsplaner. Detta var sålunda en absolut central punkt i universitetsreformen.

I sitt remissyttrande över universitetsutredningen den 30 november 1957 sade Socialdemokratiska ungdomsförbundet bl. a., att det tillåter sig »allvarligt betvivla, att de svenska universiteten och högskolorna är organisatoriskt rustade att företa en så pass genomgripande omläggning av sitt arbete, som utarbetandet och genomförandet av aktiva undervisningsplaner av föreslagen typ innebär».

Nu blir min fråga: Hur många organisationsplaner har till dags dato utarbetats av fakulteterna? Hur många har godkänts av kanslern? Och hur många har fastställts av Kungl. Maj:t?

Den andra saken som jag vill peka på är denna. År 1955 tillsattes universitetsutredningen. Den arbetade berömvärt snabbt. År 1957 förelåg dess första betänkande. Förslaget blev föremål för en livlig debatt i dagspress och fackpress och utsattes för en omfattande remissbehandling, där bl. a. alla akademiska myndigheter engagerade sig. Det är väl ingen överdrift att säga att förslaget mottogs med något av entusiasm. Våren 1958 framlades proposition nr 104 för riksdagen, i huvudsak i enlighet med utredningens förslag, som enhälligt godtogs av riksdagen. Våren 1959 utbröt något av en opinionsstorm vid universiteten — framför allt vid ett sydligt — vilken i första hand och väsentligen gäller utredningens betänkande 1957 och riksdagens beslut 1958. Denna fördröjda effekt av förslag som varit kända, debatterade och behandlade just av dem som sedermera opinionsstormar ter sig logiskt fullständigt oförklarlig. Jag kan knappast föreställa mig att någonting sådant kunde ha skett i någon annan del av svensk förvaltning. Fenomenet måste bero på att någonting någonstans icke fungerar som det skall, och eftersom jag absolut inte kan tro att det är något

fel på människorna — det är högst oundersköligt och förträffliga människor det är fråga om — måste det vara fel på systemet, d. v. s. på organisation och administration.

Nu stryker ecklesiastikministern starkt under detta förhållande, och han säger att problemet skall tas upp av universitetsutredningen. Han antyder i sitt svar något av en utvidgning av universitetsutredningens direktiv när han säger att den skall behandla frågorna såväl om den lokala administrationen som om den centrala förvaltningen, vilken för närvarande är organiserad i form av ett universitetskanslersämbete och en överstyrelse. Jag hoppas jag kan tolka detta som ett förord för en som jag tycker självklar sammanslagning av överstyrelse och kanslersämbete liksom ett uttalande om nödvändigheten av att förstärka kanslersämbetet. Jag vill bara tillfoga en kommentar. Hur mycket kanslersämbetet skall behöva förstärkas och utbyggas beror väl på i vilken utsträckning de lokala universiteten är villiga och förmögna att reformera sig själva till ett högre mått av effektivitet. Ty det är mycket som talar för en decentralisering av universitetsförvaltningen, men en sådan decentralisering förutsätter ju att de lokala myndigheterna också fungerar som de skall. Annars måste man bygga upp en större centralbyråkrati.

Herr statsrådet säger vidare att det är naturligt att universitetsutredningen tar upp den här saken sist, eftersom man först måste bygga ut det utbildnings- och forskningsväsende som man sedan skall förvalta. Därför kan denna sak inte komma upp i utredningen förrän 1960, menar ecklesiastikministern. Jag är icke helt övertygad på den punkten, och detta av två skäl.

För det första vore det synnerligen olyckligt om var och en av de viktiga delreformer som blir frukten av universitetsutredningens förtjänstfulla arbeten mer eller mindre skulle köra fast av administrativa skäl. Av erfarenheterna att döma skulle ju den reform, som riksdagen tar ställning till i morgon utlösa en opinionsstorm år 1960, och något sådant

Ang. universitetens och högskolornas organisation

ligger det ju i alla parterers intresse att undvika.

För det andra är det väl icke alldeles nödvändigt att ha arbetat sig igenom hela den kvantitativa utbyggnad av högskolorna, som befinnes önskvärd, innan man griper sig an med administrationen och organisationen av forskning och undervisning. Problemen blir icke nödvändigtvis helt olika bara för att de blir större kvantitativt sett. Tvärt om kan man väl hävda, att ju längre man skjuter de administrativa och organisatoriska problemen framför sig — och jag medger att det är en het potatis — desto svårare blir det måhända med hänsyn till de institutionella tröghetsfaktorerna, eller vad man skall kalla det, att genomföra de oundgängliga reformerna.

Avgörande vikt vill jag då fästa vid tidsfaktorn. Ecklesiastikministern hoppas att utredningen under år 1960 tar upp dessa problem. Det betyder att vi kan förvänta oss förslag tidigast 1961, proposition i bästa fall 1962 och praktiskt genomförande 1963. Har vi råd att vänta så länge?

Statsrådet antydde att det kan bli nödvändigt att komplettera utredningens sammansättning inför behandlingen av dessa frågor. Mot bakgrunden av framför allt de tidsfaktorer som jag här har berört skulle jag vilja vädja om att statsrådet ånyo överväger om det inte kan vara skäl i att ta steget fullt ut och snarast möjligt tillsätta en särskild utredning för de administrativa och organisatoriska problemen.

Slutligen, herr talman, det är inga små problem det här gäller. Det är jättebelopp som högskolorna och universiteten förvaltar. Det är min livliga förhoppning att riksdagen under kommande år skall anslå ännu mycket större belopp för dessa ändamål, men då måste det ju också vara ett självklart intresse för riksdagen att se till och medverka till att dessa stora belopp förvaltas på ett ändamålsenligt och tidsenligt sätt.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! När jag talar om att det är nödvändigt att ta de administra-

tiva frågorna efter det att det materiella komplexet är klart, syftar jag därmed på möjligheten att slutgiltigt lösa organisationsfrågorna. Däremot är det självfallet att jag inte minst med hänsyn till vårens upplevelser har den uppfattningen, att man här inte kan sitta med armarna i kors utan måste ge förvaltningen de ökade resurser som är oundgängligen nödvändiga.

Men jag begärde ordet, herr talman, närmast för att för herr Palme framhålla följande synpunkter.

Om man på detta gamla och traditionella område vill göra någonting nytt är det lättare att göra detta när den nya organisationen står klar. Jag vill exemplifiera med Göteborg, där vi redan nu har den erfarenheten, att det nya universitetet, Chalmers tekniska högskola och den nya naturvetenskapliga fakultet, som säkerligen blir ett resultat av universitetsutredningens arbete, gör att de gamla formerna där inte håller och att man redan från början på en ny plats — på jungfrulig mark, höll jag på att säga — har helt andra förutsättningar att angripa även hela administrationsfrågan.

Jag kan i dag inte yttra mig om vad som så småningom kommer att hända i övre Norrland, men så mycket är väl alldeles klart, att det på något sätt kommer att bli en utbyggnad av det högskoleväsende som redan finns där uppe.

För det tredje vill jag erinra om den stora omdaningen av Stockholms högskola till ett universitet. Det är mycket möjligt att man även under den processens gång kommer att lära sig åtskilligt.

Jag tror därför att det vore olyckligt att nu tillsätta en särskild utredning med uteslutande uppgift att granska och inkomma med förslag om universitetsorganisationen och universitetsadministrationen utan att samordna detta med det pågående reformarbetet och när det gäller de stora linjerna avvakta universitetsberedningens sista och slutgiltiga betänkande. Herr Palme satte här som tidsfrist 1960—1961, kanske

Ang. universitetens och högskolornas organisation

1962. Jag vill understryka att det naturligtvis aldrig har varit min mening att utgå från att allt är bra som det är och inte göra någonting alls, förrän universitetsutredningen är helt klar med denna del av sitt arbete och riksdagen fattat sitt beslut i anledning därav. Men något helt nytt grepp i princip om universitetsadministrationen lär man dock icke kunna ta förrän man har hela komplexet klart och färdigt framför sig.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även jag ber att få tacka herr statsrådet för de upplysningar som vi erhöll, men jag är i någon mån överraskad över herr Palmes framställning av förhållandena.

Universiteten och högskolorna i vårt land befinner sig givetvis liksom det mesta i vårt samhälle under en omfattande omorganisation, helt enkelt beroende på samhällets pågående omvandling. Universiteten och högskolorna i Sverige har dock ute i världen ett utomordentligt gott rykte. De anses vara bland de bäst organiserade av alla, och deras vetenskapliga forskningsresultat har vunnit uppskattning över hela världen, vilket vi har all anledning att vara glada och stolta över.

När det gäller en omorganisation av våra universitet och högskolor bör vi därför vara ganska försiktiga. Vi bör säkerligen inte vara alltför rabulistiska, som herr Palme här tycks vara. Det är bättre att fortsätta på en väg som under långliga tider visat sig vara en god och bra väg än att ge oss in på alltför oprövade och kanske äventyrliga vägar.

Jag måste, herr talman, konstatera, att herr Palmes anförande var minst sagt äventyrligt.

I detta anförande instämde herr Osvald (fp).

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag undrar vad det var som herr Edström blev överraskad av i mitt anförande. Jag kan inte komma till

annat resultat än att han måste ha blivit överraskad av att man över huvud taget vågar ifrågasätta, att det på detta område finns ett klar reformbehov.

Jag vill inte belysa i alltför många detaljer varför den nuvarande administrationen inte fungerar. När herr Edström säger, att svensk forskning har nått mycket goda resultat och att de svenska universiteten producerar utomordentligt kompetenta samhällsmedlemmar, kan jag emellertid inte underlåta att understryka, att de gör detta *trots* att universitetens organisation knappast är ägnad att främja detta arbete. Även om denna organisation under tidigare skeden fyllt sin uppgift — det vill jag inte alls förneka — är det ju ett faktum, att vi i dag befinner oss i ett helt annat läge med en fördubbling på kort tid av studentantalet, antalet lärarbefattningar och av anslagen. Problemen får därmed en helt annan dimension.

Vi lever inte längre i den idyll som rådde tidigare, då man kunde ha en oligarki av medeltida typ som skötte universiteten och då ingenting ändå hände därför att problemen inte var så stora. Det går inte att ha det på det sättet i det moderna samhället.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det går visserligen inte att jämföra våra universitet och högskolor med en industri. Men i ett avseende kan man dock jämföra dem, nämligen däri, att funktionen är avgörande för produkten. Våra universitet och högskolor ger en mycket högtstående produkt såväl i fråga om forskningsresultat som utbildandet av en god högskolebildad kader, vilket som sagts vinner erkännande inte bara i vårt land utan även utanför Sveriges gränser. Detta vittnar väl om något om att den nuvarande organisationen inte är så dålig.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag tror att herr Edström kommit litet vid sidan av den debatt, som herr Palme och jag tänkte föra här i kammaren.

Ang. universitetens och högskolornas organisation

Det gäller här inte universitetens ställning och forskning, utan man kan formulera problemet på följande sätt: Skall professorerna inte bara syssla med forskning och undervisning, utan i växande grad även med administration?

Var och en vet ju — jag känner till att herr Edström har mycket goda universitetsförbindelser — vilken börda denna administration har blivit för professorerna. Många gånger är det en börda som inte bara är tung utan som dessutom lagts på personer — jag säger inte generellt, men många gånger — som icke är lämpliga att bära en sådan börda. Det är ett oerhört stort problem hur man skall kunna bevara universitetens frihet, hur man fortfarande skall kunna ha en förvaltning uppbyggd av professorer, samtidigt som man kräver allt större effektivitet av dem.

Vi har i departementet under en följd av år kunnat se — jag talar fortfarande bara om administrationen — hur *petita* kommer sent och hur varje ny belastning på universitetens administrativa organ kommer det hela att knaka. Jag har ännu inte haft glädjen att föreslå Kungl. Maj:t fastställandet av en enda organisationsplan. Det är massor av sådana ting, som gör att man är bekymrad och frågar sig, om det går att klara detta i de gamla formerna. Jag föreställer mig att herr Palme oro bestod däri, att han ville ha dessa frågor lösryckta ur det sammanhang, som jag tycker att de hör hemma i, nämligen i universitetsutredningen.

När herr Osvald reste sig upp och instämde med herr Edström, skall jag ju inte opponera mot det, men herr Osvald har, om jag inte missminner mig, för något eller några år sedan här i kammaren fört en liknande debatt. Jag vet att han är mycket intresserad av universitetskanslersämbetets organisation; vi har jordbrukets högskolor, som har en helt annan organisation, och vi har sådana problem som Uppsala universitets och lantbrukshögskolans eventuella framtida samarbete. Hur skall mellaninstansen, alltså myndigheten, se ut? Skall vi ha fristående styrelser för jord-

brukets högskolor, en särskild överstyrelse för de tekniska högskolorna, ett kanslersämbete och en styrelse för farmaceutiska institutet o. s. v.? Hur skall vi göra med de nya högskolorna i Göteborg och i Umeå? Detta, ärade kammarledamöter, är inte bara ett stort problem, utan ett problem som kommer att kräva skärpt uppmärksamhet.

Jag tror att det är olyckligt, herr Edström, om man i en diskussion i ett så renodlat administrativt ämne som det här är fråga om, omedelbart drar in forskningen och vetenskapen. Det är ingen som vill göra det i detta sammanhang, utan utgångspunkten, herr Edström, är universitetens frihet.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag är fullt överens med herr statsrådet om att vi behöver en omorganisation på detta område — jag har inte på något sätt antytt någonting annat. Och jag är lika klar över att de administrativa uppgifter, som för närvarande ålägges alla klinikchefer och andra institutionschefer vid universiteten, utgör en belastning och att här behövs en omorganisation. Alltför mycket tid tages bort från undervisning och forskning just på dessa för undervisning och forskning avsedda tjänster genom alla de organisatoriska krav, som ställs på dem.

Det var emellertid de överdrifter, som herr Palme kom med, som jag reagerade mot. Jag menade att just därför att universitetens resultat är så goda, är organisationen ändå inte så dålig, även om den behöver efterses och omses.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skulle också gärna vilja säga ett par ord till ecklesiastikministern.

I fråga om den omorganisation, som han vidrörde i sitt anförande nyss, är vi fullkomligt eniga; man bör tillskapa goda enheter, och bl. a. bör man, som jag själv en gång har föreslagit, föra in lantbrukshögskolan under kanslersämbe-

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

tet och sammanföra den med Uppsala universitet. Det är en omorganisation, som jag anser vara riktig och lämplig och som snarast möjligt bör genomföras.

Vad jag, liksom herr Edström, vände mig mot var de överdrifter, som herr Palme gjorde sig skyldig till, då han talade om själva det administrativa arbetet inom universiteten. Vad jag anser att man skall ta sikte på vid en omorganisation, det är att slå vakt om universitetens självstyrelse. Det tror jag är en sak, som i längden ger det bästa resultatet, både i fråga om det administrativa arbetet och den uppgift som universiteten skall förvalta.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga, att jag var mycket desorienterad vid herr Edströms första replik, där han beskyllde mig för »äventyrligheter», liksom jag är det efter de två senaste inläggen, där det sagts att jag skulle ha gjort mig skyldig till »överdrifter» — utan att precisera på vilken punkt.

Det första jag talade om var det faktum, att det inte tillkommit några organisationsplaner. Det andra var, att det blev en fördröjd effekt på universitetsutredningens första betänkande, som tyder på att någonting inte fungerade, samt att detta är två aktuella exempel, som belyser nödvändigheten av en omorganisation av universitetens administration. För det tredje tillät jag mig säga att den väg, som man lämpligast bör följa, är att försöka slå vakt om decentraliseringen och därmed om den lokala självstyrelsen vid universiteten.

Jag står fortfarande frågande inför vad som är överdrifter i detta — om det inte är det, att man över huvud taget väcker frågan, som är en äventyrlighet enligt herrar Edströms och Osvalds mening.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 132, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skyddsrum vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Enär förevarande memorial ej hunnit utdelas till kammarens ledamöter beslöts, på framställning av herr talman, att detsamma nu icke skulle företagas till behandling utan ånyo bordläggas. Tillika beslöts att memorialet skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52.

Föredrogs första lagutskottets memorial nr 28, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 25 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom dels ock i ämnet väckta motioner ävensom motioner om vissa åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten.

Med hänsyn till riksdagssessionens nära förestående slut hade utskottet hemställt, att förevarande memorial måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt.

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 april 1959 dagtecknad proposition, nr 129, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handlägg-

ning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels föreslagit riksdagen att, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen om förfogande över utländska betalningsmedel m. m. under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden (valutalag) den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

dels begärt riksdagens samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § tredje stycket valutalagen i dess föreslagna lydelse förordnade, att vad i 2 § första stycket 1), 2) och 4)—7) samt 5 § 1) och 3) ävensom 9 § samma lag stadgas skulle äga tillämpning under tiden från och med den 1 juli 1959 till och med den 30 juni 1960;

dels ock inhämtat riksdagens yttrande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till valutaförordning.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta, likalydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 473 av herrar *Hanson, Per-Olof, och Bergh, Ragnar*, samt inom andra kammaren nr 578, av herr *Bohman m. fl.*

I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 129,

1) antaga följande

Förslag

till

Lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350)

Härigenom förordnas, att valutalagen den 22 juni 1939, vilken jämlikt lag den 25 april 1958 (nr 210) gäller till och med den 30 juni 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1960,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts låta verkställa utredning — under medver-

kan av representanter för näringslivet — angående dels skyndsam avveckling av nuvarande valutareglering, dels utformningen av beredskapslagstiftning i fråga om valutareglering, varvid förutsattes att förslag i förstnämnda hänseende skulle kunna framläggas till nästa års riksdag.

3) uttala, att riksbanken utan dröjsmål borde, med beaktande av vad i motionerna anförts och efter förhandlingar med berörda parter, vidtaga lättnader genom generella dispenser samt i avseende å uppgiftsskyldigheten m. m., så att valutabanker samt enskilda personer och företag icke betungades i vidare mån än som vore oundgängligen nödvändigt för upprätthållande av en vid varje tillfälle erforderlig valutareglering.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A. dels — med avslag å det i motionerna I: 473 och II: 578 framställda yrkandet om fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1960 av lagen om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) — antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen om förfogande över utländska betalningsmedel m. m. under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden (valutalag) den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag,

dels samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad i propositionen förordats,

dels ock vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till valutaförordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anför;

B. besluta, att motionerna I: 473 och II: 578 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Larsson, Nils Theodor, Domö, Regnéll, Löfgren, Eliasson* i Sundborn och *Bohman*, vilka ansett,

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. — med avslag å Kungl. Maj:ts förvarande proposition samt med bifall till det i motionerna I: 473 och II: 578 under punkten 1 framställda yrkandet — antaga i reservationen införd förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

B. i anledning av motionerna I: 473 och II: 578 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning rörande valutaregleringen.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Den nuvarande valutalagen har alltsedan tillkomsten 1939 varit en fullmaktslag som satts i kraft för ett år i sänder. Den har kunnat sättas i kraft vid krig, krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden i den mån så prövas oundgängligen nödigt för uppnående av det mål, som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet. Kungl. Maj:t föreslår nu att denna lag skall ersättas med en permanent beredskapslag för krig, krigsfara och i övrigt då så prövas erforderligt — således inte »oundgängligen nödigt» — för uppnåendet av det mål, som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet, eller eljest med hänsyn till rikets betalningsförhållanden med utlandet.

Erinringar har gjorts mot lagens konstruktion även när det gäller krig eller krigsfara, men uppmärksamheten har särskilt riktats mot det tredje, för fredliga förhållanden avsedda alternativet. Det må ju erkännas att »utomordentliga, av krig föranledda förhållanden» knappast längre kan anses föreligga och att det följaktligen kan ifrågasättas huruvida det årliga förnyandet av lagen under nuvarande förhållanden har stått i överensstämmelse med dess ordalag. Men när man nu vill att det ursprungliga stadgandet — att

igen nödigt för en så pass extrem situation som utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — skall ersättas med vad som är erforderligt i ett vagt beskrivet läge, så är det att beröva lagen varje begränsning när det gäller dess tillämpning i fredstid. Det minsta man kan fordra är att vissa kvalificerade och avgränsade situationer anges i lagen.

Det är att märka att valutalagen ursprungligen tillkom under mer extrema förhållanden, och föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, var angelägen om att betona att denna valutareglering innebar ett extraordinärt ingrepp för ett extraordinärt behov. Det är dock någonting annat man nu ifrågasätter. Vi är nu inne i en tämligen normal situation, där man redan kan ifrågasätta huruvida det är rimligt att fortsättningsvis upprätthålla en valutareglering. Att i det läget föreslå en permanentning av en provisorisk lag och göra tillämpningsmöjligheterna mera vidsträckt än enligt den tidigare lagen, står ju inte i överensstämmelse med utvecklingens krav.

De sakkunniga som utarbetat förslaget — någon företrädare för näringslivet återfinns icke bland dem — har varit medvetna om att fullmaktens mycket allmänna formulering innebär en brist, och de har velat avhjälpa den med en bestämmelse att riksdagen vid varje prövning av förordnande enligt valutalagen när det gäller fredstid också skall få pröva innehållet i den blivande tillämpningsförrordningen, den s. k. valutaförrordningen; man har tänkt sig att även om huvudlagen således innehåller en mycket vidsträckt fullmakt, skall det ligga ett korrektiv däri att riksdagen varje gång det är fråga om att sätta den i kraft skall få i detalj ta ställning till valutaförrordningens innehåll och på det viset ha möjligheter att vid varje tillfälle kontrollera, att förrordningen inte ges en vidare tillämpning än som kan anses i rådande läge erforderligt.

Kungl. Maj:t har därför också nu bifogat propositionen ett förslag till ny

valutaförordning. Det är första gången riksdagen inbjudes att engagera sig för valutaförordningen i dess helhet. Ja, då undrar man om inte valutaförordningen vid denna start har noggrant genomgåts och anpassats till ett nu förändrat läge. Nej, så har inte skett. Det föreliggande förslaget överensstämmer i allt väsentligt med den nu gällande förordningen. Visserligen har man tagit bort bestämmelser om hembudsskyldighet som numera inte tillämpas, men i övrigt har ingen anpassning skett. Förslaget har utarbetats inom finansdepartementet och har icke blivit föremål för någon remissbehandling, varför riksdagen för sitt bedömande saknar den värdefulla ledning som ett remissförfarande brukar skänka.

Motionärerna i ärendet har sökt motverka denna brist genom att i en mycket utförlig och omsorgsfullt utarbetad motion framföra inom näringslivet företrädda kritiska synpunkter på den nu föreslagna lagstiftningen, som efter vad jag nyss antydde inte påverkats ens av en så pass väsentlig nytillkommen omständighet som den att vi från och med nyåret har gått över till så gott som fullständig konvertibilitet för kronan i likhet med de stora världsvalutorerna.

Jag skall inte upptaga kammarens dyrbara tid med att gå in på motionens detaljer; det skulle inte nytta mycket till. Många saker är av ytterst speciell inebörd, och ämnet är ju i och för sig tämligen svårtillgängligt. Det må vara nog sagt att de vägande invändningar mot förslaget, som framförts i motionen, övertygat reservanterna om behovet av en översyn av den föreslagna lagstiftningen med utnyttjande jämväl av den inom näringslivet samlade erfarenheten. Vid denna översyn bör, menar vi, de i motionen anförda synpunkterna tagas under övervägande, och riktmärket bör vara att i det läge, som vi nu går in i, ställa valutaregleringen i fredstid under avveckling. Ett uppskov för att få möjlighet till en översyn av denna inebörd kan utan olägenhet beslutas, om riksdagen nu stannar för att

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

förlänga den nu gällande lagstiftningen under ytterligare ett år, således både den valutalag och den valutaförordning som nu gäller. Genom ett sådant råd- rum skulle man också kunna få tillfälle att vid den nya utformningen av lagen ta vederbörlig hänsyn till det nordiska och västeuropeiska samarbetet som ju just under det närmaste året kan beräknas på ett eller annat sätt gå in i ett avgörande skede.

Det är således inte ifrågasatt — jag betonar det ännu en gång — att ett avslag på det framlagda lagförslaget skulle leda till någon som helst förändring i möjligheterna till en fortsatt valutareglering enligt nu gällande bestämmelser, och meningen är att riksdagen ett följande år skulle konfronteras med ett mera genomarbetat förslag än det som nu föreligger.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Efter herr Ewerlöfs anförande kan jag fatta mig förhållandevis kort. Jag kan instämma i praktiskt taget allt vad han här har anfört. Jag ber emellertid att få göra ytterligare några reflexioner med anledning av det föreliggande ärendet.

Det är klart att det i och för sig är riktigt att anpassa också valutalagstiftningen till de vanliga reglerna för beredskapslagstiftning. Man har ju i det avseendet funnit en mall som vi på olika områden har applicerat på ifrågavarande lagstiftning. Men man kan fråga sig, om just det här förslaget är något gott exempel på hur lagstiftningen bör moderniseras. Här möter inte bara de vanliga svårigheterna med sådana fullmaktslagar, utan här framträder, tycker jag, i mycket grälla färger svårigheterna att åstadkomma fasta gränser för fullmaktslagarna. Det är riktigt såsom den föregående talaren här sade, att med den utformning, som man nu tänkt ge valutalagen, blir det möjligt att tillgripa valutaregleringar i praktiskt taget varje

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

situation. Rent allmänna bedömanden kan bli avgörande, och valutaregleringen kommer otvivelaktigt att ingå som ett led i den allmänna ekonomiska politiken, efter de styrandes godtycke. Det är ingen tvekan om att regleringsmentalitetens ambitionsgrad har stigit mycket kraftigt sedan den nuvarande valutalagen kom till år 1939. Den dåvarande finansministern, herr Wigforss, var mycket mer angelägen än dagens finansminister att dra gränser kring fullmaktslagarna. Herr Wigforss ville sålunda exempelvis inte göra valutalagen till något normalt medel för den ekonomiska politiken, men såvitt jag förstår syftar man med det nu framlagda förslaget avsevärt längre i det avseendet. Herr Wigforss ville inte heller använda valutaregleringen för att reglera utrikeshandeln. Att man har någonting sådant i sikte med det nu föreliggande förslaget i bakfickan, tycker jag är ganska klart.

Vidare kan jag inte undgå att göra den reflexionen att den väg, som man här avser att slå in på, ganska dåligt harmonierar med våra internationella åtaganden på detta område, vilka ju går ut på att försöka riva ned regleringarna och alla andra hinder som av olika skäl har rests mellan länderna när det gäller kapitaltransaktioner och betalningstransaktioner över huvud taget. Jag skall återkomma till den saken längre fram.

Låt mig, innan jag går vidare, också påpeka det avsevärda krångel och blankettkineseri som den nuvarande valutaförordningen för med sig. Motionärerna framhåller på ett ställe att antalet valutablanketter i en enda affärsbank varje månad växer med i runt tal två och en halv hyllmeter. Det krävs mycket personal för att fylla i och sköta alla dessa blanketter, och det vore ju ett rimligt krav att myndigheterna lättade på dessa bördor, i synnerhet som det gäller en extrem och enligt min uppfattning till det orimliga driven kontrollverksamhet.

Man kan inte annat än vara förvånad över att det anses vara nödvändigt att upprätthålla en så omfattande kontroll över en verksamhet, som numera löper

praktiskt taget friktionsfritt. Man bara registrerar för att kanske i någon promille av fallen finna något att anmärka. Det är, menar jag, att driva kontrollverksamheten en bit över gränsen till det orimliga.

Motionärerna framhåller vidare att den nuvarande valutaförordningens bestämmelser, till exempel om betalningsförbud vid transaktioner med utlandet, nog går en bit längre än valutalagen i själva verket medger. Det är sådana saker som verkligen behövde opereras bort och som därför borde göras till föremål för en utredning.

Jag kan inte undgå att vara litet förvånad över att man just nu lyfter fram valutagstiftningen för att göra den provisoriska lagstiftningen mera permanent, eftersom vi befinner oss i ett skede där det rör sig så pass kraftigt på det internationella ekonomiska området som det ändå gör. Den föregående talarren påpekade exempelvis de nya bestämmelser om konvertibilitet mellan en lång rad länder, som vi fick bara för ett halvår sedan. Över huvud taget karakteriseras ju utvecklingen av en ökad frihet i de internationella betalningsbestämmelserna. Vi har vidare alla dessa överläggningar i Europa med frihandelsplaner, vi har de nordiska marknadsplanerna och vad därmed sammanhänger, vilket ju rimligen borde göra det motiverat att dröja litet med den föreslagna ändringen och ytterligare penetrera materialet för att man skulle kunna få det hela anpassat till den nuvarande situationen. Ty det är karakteristiskt för det föreliggande förslaget, att det tar allt för stor hänsyn till vad de sakkunniga sade och föreslog för en tid sedan, innan vi hade fått dessa mycket omvälvande förändringar på de internationella betalningsförbindelsernas område.

Låt mig så, herr talman, få säga några ord om kapitalrörelserna, som ju spelar en viss roll i det här sammanhanget.

Det är ju så att flera länder i Europa nu har gått över till praktiskt taget full frihet på detta område, t. ex. Västtyskland och Schweiz. Även England är långt ute på den vägen.

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

Det nu föreliggande lagförslaget ger, såvitt jag förstår, alldeles utomordentligt stora möjligheter för myndigheterna här i Sverige att kontrollera kapitalrörelserna. Man kan ju i det avseendet studera de villkor som riksbanken ställer upp för investeringar i utlandet. Det är inte småsaker! Man säger bl. a. att aktiemajoriteten i det utländska dotterbolaget skall bibehållas av det svenska moderbolaget, balans- samt vinst- och förlusträkning för det utländska bolaget skall årligen tillställas riksbanken, och vidare skall det utländska bolaget skötas med hänsyn jämväl till svenska intressen med avseende på tillförsel till Sverige av främmande valutor, vilket innebär bl. a. att vinstmedel ej får användas till annat än hemtagning till Sverige och alltså inte till fondering och sådana saker. Det är klart att detta i mycket hög grad begränsar svenska företags möjligheter att upprätta dotterbolag i andra länder, en sak som för närvarande är betänkligheten, om man tar i betraktande det läge som råder i fråga om förhandlingarna om ett europeiskt frihandelsområde.

Dessa utomordentligt restriktiva villkor står, i ett ganska obehagligt men ändå klart sammanhang också med de svenska, synnerligen föräldrade bestämmelserna om utländsk företagsamhets möjligheter att slå sig ned i Sverige. Därvid har man att dras med bestämmelser som är cirka 50 år för gamla, alldeles avgjort. Trots att det ofta nog visar sig, att till exempel amerikanska företag är intresserade av att upprätta dotterföretag i Sverige, så stannar det med en första undersökning, ty när man har gjort sig närmare bekant med de svenska valutaföreskrifterna och möjligheterna för en utlänning att förvärva fast egendom och driva rörelse här i Sverige så drar man sig ganska snabbt tillbaka. Det vore på tiden att ompröva även dessa bestämmelser. Det finns verkligen ganska mycket att titta på också i det sammanhanget.

Allt det som jag nu senast har talat om hör ju inte direkt till valutalagstiftningen, men det hänger i många avseenden nära ihop.

Det finns alltså mycket goda skäl för att tillgodose motionärernas önskemål om att dröja något med genomförandet av det nu föreliggande förslaget och använda tiden till att fila på förslaget, så att man får fram mera tidsenliga, mot den aktuella situationen svarande regler.

Man kommer inte ifrån att det allmänna intryck man får inför det föreliggande förslaget till valutalag och valutaförordning är att ur de styrandes synpunkt, om jag får något travestera en skald, vårt behov av trygghet är oändligt. Man säkrar sig för alla möjliga situationer — jag kommer närmast att tänka på den pessimism som präglar den man som klär sig i både hängslan och livrem och inte kan gå ut på promenad runt kvarteret en varm sommardag utan att ha med sig paraply.

Man radar upp en stor mängd fall, där bestämmelser skulle kunna behövas, och man får till slut en situation, där den samlade effekten av alla de olika regleringarna blir tyngande och skadlig både för friheten i betalningsrörelserna och det internationella samarbetet och över huvud taget verkar hämmande på det svenska näringslivet.

Jag ber med detta, herr talman, få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr BOO (s):

Herr talman! Valutaförordningen av 1940 tillkom med stöd av den 1939 utfärdade valutalagen, och den underställdes då i vederbörlig ordning riksdagens prövning. Sedan dess har undan för undan de årliga förlängningarna skett och i samband med dessa har också de förändringar, som föreslagits av den ursprungligen antagna förordningen, redovisats. Det enda undantaget härvidlag var år 1944, då inte något underställande för riksdagen ägde rum. Det kanske är skäl att påpeka, att detta var under den tid, då vi hade en samlingsregering. Detta kan i och för sig öppna intressanta perspektiv på frågan om riksdagens inflytande — i varje fall under en samlingsregering — men jag skall inte, herr tal-

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

man, ytterligare fördjupa mig i det problemet i detta sammanhang.

Det propositionsförslag som nu föreligger avser en modernisering av den nuvarande lagstiftningen på liknande sätt som skett med åtskilliga andra beredskapslagar. Lagförslaget, som föregåtts av en utredning, har i vederbörlig ordning varit ute på remiss och underställts lagrådets behandling. Därefter har man utformat det förslag till valutaförordning, som nu underställs riksdagen. Det är riktigt, såsom motionärerna och reservanterna här har påpekat, att denna förordning inte har varit ute på remiss annat än vad gäller de ingalunda oviktiga förändringar i förordningen, vilka som vanligt redovisats i bankofullmäktiges skrivelse, då man begärt en förlängning av valutaförordning under ytterligare ett år. Denna skrivelse har ju ändå remissbehandlats.

Med anledning av den uppmärksamhet, som här tycks ägnas speciellt den nu föreliggande valutaförordningen, kan det kanske vara skäl att påpeka, att denna ingalunda är någon ny produkt. Som jag tidigare anfört har man gjort förändringar i valutalagen och anpassat den till de liknande lagar, som tidigare gjorts till föremål för riksdagens prövning. Men den förordning, som sedan bygger på denna lag, har inte genomgående omarbetats, och detta kan väl vara förklaringen till att man inte ansett ett stort remissförfarande vara nödvändigt.

Motionärerna yrkar nu avslag på propositionen med den huvudsakliga motiveringen, att näringslivet inte beretts tillfälle att yttra sig om förslaget i denna del. Detta yrkande förvånar, minst sagt. Man motiverar alltså inte avslagsyrkandet — vilket kanske har skett i andra sammanhang — med att riksdagens intressen skulle bli tillbakasatta — och hur skulle man för övrigt kunna göra det — utan med att förordningen inte har tillkommit i samverkan med näringslivet. Men det är ju näringslivet, som förordningen är till för att övervaka. Det ger mig anledning, herr talman, påpeka att man från oppositionshåll under senare tid även här i riksdagen har rik-

tat kritik mot att krafter *utanför* riksdagen skulle ha fått ett alltför stort inflytande på sådana frågor, som riksdagen rätteligen skall avgöra. Ett exempel på detta var när frågan om på vilket sätt budgetbalanseringen skulle ske uppsköts till höstriksdagen.

I det nu föreliggande fallet har vi ju en liknande situation. Man vill inte avslå propositionen därför att riksdagen har förbisetts, utan man vill bibehålla den gamla lagen och den gamla förordningen för att näringslivet skall få öva inflytande, så att förordningen nedbantas så mycket som möjligt. Enligt min uppfattning är detta ganska anmärkningsvärt.

Den nu föreliggande valutaförordningen är ett medel för en styrning av våra ekonomiska förhållanden gentemot andra länder. Även om våra egna förhållanden spelar en ganska stor roll vid bedömandet av huruvida vi behöver en valutaförordning eller vilken omfattning denna skall ha, så är det av avgörande vikt, hur andra länder uppträder på detta område. En utblick över världen säger oss att många länder, med vilka vi har ganska omfattande ekonomiska förbindelser, har hårdare valutaregleringar än vad vi har. Sverige har efter förmåga medverkat till en liberalisering av de internationella förbindelserna på det ekonomiska området. I den mån utvecklingen, bland annat genom den nya konvertibiliteten, går därhän att det finns möjligheter att ytterligare utvidga denna frihet, är vi givetvis beredda att fortsätta att medverka till denna utveckling.

Men är inte motionärerna alltför optimistiska, när de hävdar att vi liksom Schweiz och Västtyskland tämligen omgående skulle kunna avveckla vår valutareglering. Om vi ser på vår valutareserv och på förhållandena på vår kapitalmarknad, med våra knappa tillgångar, måste väl herrar motionärer och reservanter medge, att man inte inom den närmaste framtiden kan komma fram till en avveckling av valutaregleringen, och att vi närmast har att vara så följsamma som möjligt till den internationella utvecklingen på detta område.

Det är alldeles givet, att om en nordisk

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

eller en europeisk marknad kommer till stånd, får vår valutalagstiftning anpassas till denna nya situation. Men där är vi ju inte ännu, och vi vet inte, när vi kommer i det läget. Det finns därför ingen anledning att med denna motive-ring avslå det föreliggande lagförslaget.

Det är riksdagens majoritet som avgör, huruvida vi skall ha en valutareglering eller inte. Den nya lagen är utformad såsom en beredskapslag, och om förordningen sedan skall vara i kraft och tillämpas eller inte avgöres av riksdagsmajoriteten. Det är alltså inte utslagsgivande, hur lagparagraferna i och för sig är utformade, ty det är ändå det politiska utövandet av beslutet här i riksdagen som blir avgörande. Näringslivet har för övrigt tre representanter i valutastyrelsen. Från det hållet har inte hörts av några framställningar i den riktning som motionärerna åberopat. I det stora hela har förordningen fungerat väl, och överklagandena har varit ganska sällsynta. När den nya förordningen träder i kraft genomföres för övrigt ytterligare begränsningar på viktiga punkter.

Varken den nuvarande eller den nya valutaregleringen hindrar de normala betalningsförbindelserna mellan vårt land och andra länder. Vad man vill kontrollera är kapitalrörelserna. Men skall den kontrollen kunna bli effektiv, måste den ha en sådan omfattning att den ej kan kringgås alltför lätt. Man kan därför inte, som motionärerna vill, utan vidare minska ner omfattningen av denna kontroll. Enligt de sakkunnigas uppfattning står valet på denna punkt i rätt stor utsträckning mellan att ha en någorlunda effektiv kontroll, även om den, som herr Hanson påpekade, innebär en viss arbetsbelastning, eller över huvud taget inte ha någon reglering alls.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Det förefaller mig som om herr Boo i väsentliga stycken missförstått mina argument. Detta framgår bäst av att han är angelägen att betona,

att den valutaförordning som riksdagen nu för första gången får tillfälle att yttra sig om i dess helhet är, som han säger, ingen ny produkt. Det rör sig i detta sammanhang ej om någon omarbeting utan om den valutaförordning som vi haft förut.

Det är ju just detta, som jag har velat vända mig emot såsom stridande mot hela den uppläggning som man här presenterar för riksdagen. Man har å ena sidan utgått ifrån att det varit svårt att få en definition av lagen, som är så stringent, att den i och för sig begränsar fullmakten. Man säger då, att man vill bättra på detta med att jämte lagen låta riksdagen få pröva valutaförordningen, som skall i detalj ange hur man tänker begagna fullmakten. Korrektivet för riksdagen skall ligga i, att man vid varje tillfälle kan se till, att fullmakten inte får en vidare tillämpning än den som man vill vara med om.

Det är nu första gången som detta system skulle fungera. Här har man lagen med den vida fullmakten, och så kommer då för första gången en valutaförordning som riksdagen skall ta ställning till. Då säger man, att man inte brytt sig om att omarbета den. Man lägger fram den gamla utan att grundligt ha gått igenom den för att se i vad mån det läge, som vi nu befinner oss i bl. a. efter konvertibilitetens genomförande från och med nyåret, skulle kunna ge anledning till att just strama åt valutaförordningen och inte ge den en vidare kostym än vad som i detta läge kan anses erforderligt.

Nu är det således inte längre tal om att denna riksdagens prövning av valutaförordningen skall få utgöra ett korrektiv i denna mening, utan nu låter man det vara hänt att även valutaförordningen ger en vidsträcktare fullmakt än vad som behövs och menar att till sist gäller det bara hur den tillämpas av de myndigheter som skall handha den. Och det är ytterst den politiska majoriteten som är avgörande. Ja, men då har man ju raserat hela tankegången, att fullmaktslagstiftning-

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

en såsom sådan skall innefatta garantier för att fullmakten inte blir vidsträcktare än den behöver vara. Vi har tydligen delade meningar på denna väsentliga punkt.

Herr Boo menar tydligen att man bör lita på att vad far gör är alltid det bästa och sedan är det inte så mycket vårt med de rent konstitutionella garantierna, under det att vi anser att dessa när det gäller fullmaktslagstiftning, är av en utomordentligt stor betydelse. Det kan komma den dag, när den majoritet, som nu tycker att den kan styra och ställa som den behagar, befinner sig i minoritet och själv kan ha behov av att det finns ett konstitutionellt skydd i fråga om fullmaktslagstiftning. Det är därför vi fäster ett sådant avseende vid detta, och det hela är inte, som herr Boo försökte göra gällande, bara föranlett av att näringslivet inte fått komma till tals.

Nej, det förhåller sig på det sättet att vi genom den motion, som här presenteras, med alla de invändningar som där är gjorda, blivit övertygade om att vi för att få en riktig utformning av denna lagstiftning behöver tillgodogöra oss näringslivets erfarenheter på ett annat sätt än som varit möjligt vid utformningen av det förslag, som här föreligger.

Jag beklagar att vi har måst föra denna debatt utan att det varit möjligt för någon representant för regeringen att vara närvarande. Jag skulle ha velat erinra statsministern om att han vid sitt deltagande i Industriförbundets årsmöte i år hade tillfälle att åhöra ett anförande av bankdirektör Thunholm, vilket gällde först och främst kapitalfrågan men även valutafrågorna. Statsministern betonade i ett anförande under eftermiddagen, att han hade funnit största intresse i att lyssna till vad som där hade sagts och att där var mycket som det fanns anledning att fundera på samt att man från regeringens sida gärna såg att man fick etablera en närmare samverkan med näringslivet när det gällde bedömandet av dessa frågor.

Ja, här har vi nu ett sådant tillfälle, då det verkligen skulle ha varit möjligt att visa en viss generositet åt näringslivets synpunkter. Det kostar ingenting, ty man skulle under den tid, som det nu är fråga om, få ett rådrum, under denna tid skulle den gamla lagstiftningen i alla fall täcka hela fältet. Det är precis bara fråga om att ge möjlighet för näringslivets synpunkter att komma under bedömande utan att nu ta ställning till detaljerna.

Om statsministern varit här närvarande, skulle jag ha frågat honom, om det inte just nu är ett sådant tillfälle till samarbete, som han åsyftade i sitt anförande i samband med Industriförbundets årsstämma. Jag tycker att det borde varit upplagt att begagna denna situation för att ge prov på den deklarerade viljan till samarbete. Men när man nu bara avvisar denna tanke, som om den inte hade något värde, är detta uttryck för den gentemot samarbete avvisande mentalitet, som tyvärr under den nuvarande regimen varit utmärkande för våra politiska förhållanden.

Häri instämde herr Domö (h).

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Bara några få ord!

Jag frågade mig litet oroligt, när jag lyssnade till herr Boo, om han verkligen läst motionen, eftersom han med så lätt hand kunde glida förbi de mycket starka sakliga invändningar, som däri anförts mot det föreliggande förslaget till valutaförordning. Vidare fann han det inte alls vara något anmärkningsvärt, att förslaget inte sänts ut på remiss. Men det är väl alldeles uppenbart, att en remittering av förslaget skulle ha givit många värdefulla uppslag till förbättringar. Man fick närmast det intrycket, att herr Boo var rädd för att låta näringslivet komma till tals i denna fråga, men så farligt kan det väl ändå inte vara att låta dess representanter i ett remissyttrande tala om de erfarenheter, de har av den nuvarande valutaförordningen, och vilka förbättringar och förändringar de skulle vilja få till stånd.

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

Man kan inte göra gällande, att denna förordning har fungerat bra och grunda detta på att klagomålen varit relativt få. Vederbörande har ju ändå åtskilligt annat att göra i de berörda sammanhangen än att skriva klagolitanior till myndigheterna — vilket, som var och en har sig bekant, ofta är en ganska litet lönande sysselsättning. Om nu de sakkunniga sagt, att valet står mellan en extrem kontroll och ingen kontroll alls, är detta naturligtvis en utomordentlig tillspetsning. Vad jag sade i mitt förra anförande — vilket jag videhåller — är att det på detta område förekommer en mängd alldeles onödigt rutinkontroll. De allra flesta ärenden bara passerar, registreras och plockas in i arkivet. Men man bör väl inte plocka in en sådan oerhörd massa papper enbart för att se till att inte någon enda skall kunna springa förbi kontrollen. Några större olyckor kan ju inte hända, om man företar vissa uppmjukningar. Det går väl inte att skaffa undan några enorma belopp från fosterlandet utan att man kommer underfund med det. Vårt läge är väl inte heller så dåligt, att en absolut vattentät kontroll måste bibehållas.

Det verkligt beklagliga i detta fall är, att man skapar en kautschukparagraf, som kommer att ge valutastyrelsen praktiskt taget obegränsade möjligheter att agera på detta område efter gottfinnande. Detta är inte att hantera fullmaktslagstiftningen på ett riktigt och rimligt sätt.

Herr **BOO** (s):

Herr talman! Herr Hanson yttrade i sitt första anförande, att det föreliggande förslaget är en typisk produkt av regleringsmentalitet. Det är en gammal anklagelse från oppositionens sida, men det har ju undan för undan visat sig, att vi inte har varit intresserade av att bibehålla regleringar längre än de varit nödvändiga. Därefter har de blivit avvecklade. I detta fall kan vi ju ändå påvisa, att det stora flertalet länder, som vi har förbindelser med — inte mindre än 56 länder — har en motsvarande va-

lutareglering. I dessa länder är regleringen i de allra flesta fall betydligt hårdare än vår. De länder, som verkligen kunnat gå ifrån valutaregleringen, är Schweiz och Västtyskland, men vi vet ju, att dessa länder intar en särställning, som har kunnat medge en sådan åtgärd.

Herr Hanson anförde vidare — vilket också framhållits i motionen — att herr Wigforss' motiveringar vid förordningens tillkomst år 1940 ger vid handen, att man inte alls avsett att gå så långt, som man i tillämpningen sedermera har kommit att göra. Det är riktigt, men även motionärerna vet väl, att det på detta område har skett en hel del under kriget och under efterkrigsåren. Det är inte bara vi, som har tillämpat valutaregleringen på ett annat sätt än man avsåg 1940. Vi har fått följa med i den tillämpning, som har blivit gängse i det internationella umgänget. Vi har tvingats in i en sådan utveckling. Man kan alltså inte utan vidare jämföra förhållandena år 1940 med t. ex. år 1948 eller något senare årtal.

Herr Hanson ifrågasatte, om jag verkligen hade läst motionen. Den var lång och omfattande, men jag har läst den flera gånger och har kommit fram till, herr Hanson, att om man inte vill gå till angrepp mot förordningen som sådan och få fullständig frihet, så skulle man likväl kunna genomföra sakliga ändringar i såväl den nya som i den gamla förordningen. Det finns alltså möjligheter att få till stånd en fortlöpande omprövning på detta område i syfte att anpassa denna efter ändrade förhållanden.

Herr Ewerlöf invände gentemot mig, att enär det här ju ändå gäller en ny lagstiftning, så skulle det vara anledning till att man förfore på det sätt som reservanterna har förordat beträffande valutaregleringen. Men även förordningen har ju varit föremål för översyn i samband med utarbetandet av förslag till den nya lagstiftningen. Uppfattningarna kan ju vara delade om hur denna förordning bör se ut och hur omfattande den bör vara. Enligt de sakkunnigas och utskottsmajoritetens uppfattning behövs

Ang. ändring i valutalagen, m. m.

en valutakontroll av nuvarande omfattning, och det är ju anledningen till att förordningen har givits den utformning som här föreligger.

Herr Ewerlöf gjorde vidare gällande, att jag skulle driva tesen att »det far gör är rätt». Jag får säga herr Ewerlöf, som väl inte tror på »far» — och det förstår jag — att han litar väl mer på någon utomstående part. Man kan då bara fråga vilketdera som är bäst.

Herr Ewerlöf framhöll dessutom att det kunde komma en annan majoritet i riksdagen. Ja visst kan det inträffa. Det har vi aldrig förnekat. Men då får vi väl följa spelets regler, och låta den nya majoriteten utforma den ekonomiska politiken samt ta ställning till valutaförordningens existens.

Motsättningen gäller väl här att oppositionen vill att man skall avslå det föreliggande lagförslaget för att näringslivet skall få tillfälle att utöva ett avgörande inflytande på utformningen av ett nytt förslag, att man omedelbart skall företa en nedbantning av den gamla förordningen under det nu kommande året, samt att man i övrigt snarast möjligt bör eftersträva hela valutaregleringens avskaffande och endast ha kvar en reglering i specialfallen krig eller krigsfara. Vi har en annan uppfattning och hävdar, att så länge nuvarande förhållanden består ute i världen, har den nuvarande valutaregleringen en uppgift att fylla.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte på det sättet, att vi skulle vilja huvudstupa avskaffa alla möjligheter att ingripa på dessa områden, när det verkligen brinner i knutarna. Men när jag lyssnade till herr Boos sista anförande, måste jag i likhet med en känd man på 1500-talet säga: »I haven en annan ande än vi». Så som denna regleringsmentalitet — förlåt uttrycket — kom i dagen i hans anförande, kan jag inte fatta saken på annat sätt.

Det är klart att ingen människa önskar ha regleringar i onödan. Men när har man någonsin märkt en entusiasm på

socialdemokratiskt håll när det gällt att avskaffa regleringar? Man säger bara helt allmänt, att vi bedömer läget så, att denna reglering behövs. Från mina utgångspunkter kommer jag nästan alltid till att man därvid bedömer nödvändigheten i överkant. Att som herr Boo gjorde, dra in i resonemanget hur man har agerat i Västtyskland och i Schweiz, är kanske ur hans egna synpunkter något äventyrligt. Dessa länder har inte någon valutareglering, och varför har de inte det? Ja, man skulle helt kort kunna uttrycka saken så, att de haft det moraliska modet att skilja sig från en mängd s. k. nödvändiga regleringar.

Man skulle kunna ställa frågan så: Vilken ekonomisk politik skall man föra i ett land för att slippa regleringar av detta slag? Dessa länder har fört en sådan politik. De har en låg ränta och har blivit lyckligen befriade från dessa regleringar. Men tro mig, med den inställning till dessa problem som herr Boo här har givit uttryck åt kommer vi inte att bli fria från regleringar utan kommer att trassla in oss mer och mer i regleringar.

Herr BOO (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hanson med anledning av att han på nytt drog upp problemet med Västtyskland och Schweiz, att han ställde kyrkan mitt i byn, när han framhöll att det är fråga om att föra en annan ekonomisk politik. Det är där skiljelinjen går, herr Hanson.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Riksdagens vårsession har kommit in i sitt avgörande skede; vi befinner oss i dess sista dagar. Jag hoppas därför att kammaren uppskattar, om någon betänker även tidens värde. Jag skall därför endast med några korta ord ange hur det kommer sig, att jag och herr Eliasson i Sundborn tillhör reservanterna.

Den utredning som ligger till grund för propositionen är gjord rätt tidigt, i varje fall är den gjord före de händelser

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

på valutaområdet, som inträffat under senaste halvåret, då en mera allmän övergång till konvertibla valutor ägde rum. I den motion, som högern och folkpartiet avgivit med anledning av propositionen, har framkommit synpunkter, som vi vid övervägandena i bankoutskottet fann vara av värde, och vi ville därför inte motsätta oss förslaget att vänta ett år med att ta den nya valutlagen. Därmed får vi tillfälle till ytterligare överläggningar. Här är ingen ko på isen, utan man kan mycket väl vänta ett år. Reservanterna föreslår ju att den nuvarande lagstiftningen endast skall förlängas över ytterligare detta år.

Detta är anledningen till att vi från centerpartiets sida har ställt oss på samma sida som övriga reservanter. Jag har inte för min personliga del funnit anledning att blanda mig i den debatt som har försiggått här den senaste timmen, men jag ber ändå, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja bevarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1959/60 beräkna till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 173 000 000 kronor.

Sedermå hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 17 april 1959 avlåten proposition, nr 147, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits beträffande föreslagna åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

I propositionen hade framlagts förslag angående prissättningen på jordbrukets produkter under 6-årsperioden 1 september 1959—31 augusti 1965. Försla-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

gen grundades på en mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation träffad överenskommelse, i vilken nu gällande prissättningssystem hade föreslagits skola med vissa ändringar och tillägg tillämpas under nämnda 6-årsperiod.

Till utgångspunkt för överenskommelsen hade legat bland annat beräkningar av skillnaden mellan industriarbetarnas genomsnittliga årslön i dyrortsgrupperna 2 och 3 samt jordbrukarnas arbetsinkomst för år. Denna inkomst hade beräknats på grundval av material ur den jordbruksekonomiska undersökningen på gårdar med i medeltal 15 respektive 25 hektar åker inom slätbygdsområdena. Vidare hade till grund för överenskommelsen legat vissa överväganden angående utvecklingen på världsmarknaden samt en undersökning av de producent- och konsumentpriser, som gällde i vissa andra västeuropeiska länder.

De föreslagna ändringarna i gällande prissättningssystem bestode bland annat däri, att de nuvarande 5- och 6-procentreglerna skulle ersättas av en ny spärregel, i propositionen kallad 3-procentregeln. Denna hade utformats så, att den på ett effektivt sätt skulle kunna uppväga förändringar i prisnivån på världsmarknaden samt i kostnadsnivån för jordbruksföretagen. Vidare skulle en anknytning ske till den allmänna årslöneutvecklingen för industriarbetare i dyrortsgrupperna 2 och 3 för att inkomstnivån inom jordbruket skulle följa med i den allmänna inkomstutvecklingen. Denna regel hade i propositionen kallats inkomstregeln. Prisskyddet hade föreslagits avvägt så, att den inkomstnivå, som kunde uppnås vid början av den nya prissättningsperioden, skulle kunna beräknas giva möjlighet att utfylla en del av den inkomstklyfta, som då kunde väntas komma att föreligga. Härutöver skulle jordbrukarna lämnas möjlighet att under perioden genom rationaliseringsvinst i de egna företagen utfylla återstoden av inkomstklyftan.

Enligt överenskommelsen skulle vid utgången av den nya prissättningsperioden bedömningen av inkomstlikstältheten i jordbruket anpassas till förhållandena i storleksgruppen 20—30 hektar inom slätbygdsområdet. Om jordbrukarinkomsterna i denna storleksgrupp därvid skulle befinnas ligga högre än jämförelseinkomsten, borde denna skillnad utjämnas successivt.

För tillämpning av den s. k. 3-procentregeln skulle fortlöpande beräknas en världsmarknadsprisindex och en kostnadsprisindex. När skillnaden mellan dessa båda index under 3 månader i följd överstege 3 procent eller indexenheter, skulle enligt spärregeln införelavgifterna ändras så, att det ovägsda medeltalet av jordbruksnämndens producentprisindex för ifrågavarande 3 månader beräknades komma att ändras med hälften av nämnda skillnad, d. v. s. med 1,5 procent eller däröver. Enligt den s. k. inkomstregeln skulle den procentuella förändringen av industriarbetarnas årslön — omfattande den avtalsmässiga förändringen av årslönerna för det löpande året samt de statistiskt registrerade merinkomsterna under den senast förflutna 12-månadersperioden — föranleda den justering av införelavgifterna, som erfordrades för att möjliggöra en motsvarande procentuell ökning av brukarens årsinkomst i storleksgruppen 10—20 hektar.

I anslutning till de överenskomna grunderna hade i propositionen framlagts förslag till de mittpriser, prisgränser och införelavgifter, som skulle gälla under den nya prissättningsperioden. Såväl mittpriser som prisgränser skulle enligt särskilda regler justeras i samband med de ändringar av införelavgifterna, som kunde ske enligt nyss angivna spärregler. Införelavgifterna hade bestämts så, att vid de importpriser, som bedömdes som mest sannolika vid i ingångsläget rådande marknadsläge, de erforderliga mittpriserna kunde uppnås. Vidare hade föreslagits att liksom hittills interna regleringsavgifter på brödsäd, fabrikspotatis, mjölk, grädde och

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

ost samt kött och fläsk skulle uttagas. De kompensationsavgifter, som i anledning av den interna avgiftsbelastningen upptoges vid import, avsåges emellertid i olikhet med vad som gällde enligt nuvarande prissättningssystem i fortsättningen skola vara i princip fasta.

Enligt överenskommelsen skulle därjämte vid skördeskador 4-procentregeln i modifierad form tillämpas för 1959 års skörd.

I propositionen framlades vidare bland annat förslag till grunder för användningen av införsel- och regleringsavgiftsmedel m. m. samt till närmare användning av införselavgiftsmedlen under regleringsåret 1959/60 och till stödet åt odlingen och beredningen av lin och hampa under sagda regleringsår.

Medelsbehovet för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under budgetåret 1959/60 beräknades till 101 730 000 kronor, därav 96 000 000 kronor till allmänt mjölkpristillägg, 1 750 000 kronor till stöd åt odlingen och beredningen av lin och hampa, 1 500 000 kronor till fraktbidrag för fodersändningar till Västerbottens och Norrbottens län samt 2 480 000 kronor till diverse kostnader i samband med jordbruksregleringen. På grund av reservationer beräknades anslagsbehovet till de prisreglerande åtgärderna till 96 500 000 kronor. De för leveranstillägg för mjölk samt extra mjölkpristillägg i norra Sverige erforderliga medlen hade i samband med framläggandet av en proposition angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket föreslagits bliva anvisade under ett särskilt anslag. Vidare hade hemställts om medgivande att även under budgetåret 1959/60 disponera investeringsanslagen till lagring av jordbruksprodukter samt inlösen av inhemskt oljeväxtfrö för de med anslagen avsedda ändamålen ävensom om bemyndigande att i fortsättningen tillhandahålla föreningen Svensk spannmålshandel vissa statskrediter. Förslag framlades även om att medlen på det för bud-

getåret 1958/59 anvisade anslaget till gottgörelse till jordbruket för av dess utövare erlagd energiskatt för motorbrännolja till traktorer skulle tillföras Fonden för främjande av forskning och försöksverksamhet på jordbrukets område.

Vidare hade framlagts förslag till vissa författningsändringar.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 353, av herr *Jonasson m. fl.*, samt II: 420, av herrar *Wahrendorff* och *Elmwall*,

2) de likalydande motionerna I: 358, av herr *Sundin m. fl.*, samt II: 434, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby,

3) de likalydande motionerna I: 474, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 580, av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*,

4) de likalydande motionerna I: 479, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 607, av herr *Ohlin m. fl.*,

5) de likalydande motionerna I: 480, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 593, av herr *Hedlund m. fl.*,

6) de likalydande motionerna I: 481, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, och II: 594, av herr *Elmwall m. fl.*,

7) de likalydande motionerna I: 482, av herr *Domö m. fl.*, och II: 584, av herr *Hedlund m. fl.*,

8) de likalydande motionerna I: 483, av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*, samt II: 585, av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Svalöv,

9) de likalydande motionerna I: 484, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 589, av herr *Hæggbloom m. fl.*,

10) de likalydande motionerna I: 485, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och I: 588, av herr *Nilsson* i Tvärälund,

11) de likalydande motionerna I: 486, av herr *Hedström m. fl.*, och II: 595, av herr *Lundmark m. fl.*,

12) de likalydande motionerna I: 487, av herr *Johansson, Nils, m. fl.*, samt II: 598, av herrar *Wahrendorff* och *Pettersson* i Norregård,

13) de likalydande motionerna I: 488,

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 599, av herr *Wahrendorff m. fl.*,

14) motionen I: 489, av herr *Jonasson* och herr *Carlsson, Eric*,

15) de likalydande motionerna I: 490, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, samt II: 592, av herrar *Hansson* i Skegrie och *Nilsson* i Bästekille,

16) de likalydande motionerna I: 491, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Es-kilsson*, samt II: 587, av herr *Hæggbloom m. fl.*,

17) motionen I: 492, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*,

18) de likalydande motionerna I: 493, av herr *Nord m. fl.*, samt II: 586, av herrar *Rimås* och *Ahman*,

19) de likalydande motionerna I: 494, av herrar *Olsson, Ernst*, och *Svensson, Rikard*, samt II: 583, av herrar *Nyberg* och *Börjesson*,

20) de likalydande motionerna I: 495, av herr *Petersson, Bertil*, och herr *Larsson, Nils Theodor*, samt II: 591, av herrar *Hæggbloom* och *Kollberg*,

21) de likalydande motionerna I: 496, av herr *Spetz m. fl.*, och II: 590, av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*,

22) de likalydande motionerna I: 497, av herr *Spetz m. fl.*, och II: 597, av herr *Gustafsson* i Uddevalla *m. fl.*,

23) de likalydande motionerna I: 498, av herr *Sörlin m. fl.*, och II: 596, av herr *Lundmark m. fl.*,

24) motionen II: 614, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, ävensom

25) motionen I: 306, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*

I motionerna I: 474 och II: 580 hade hemställts,

att riksdagen måtte besluta, att slaktdjursavgift skulle uttagas endast för det antal svin som överstege 5 av enskilda producenters årsleveranser,

att riksdagen måtte fastställa ett stödpris för smågrisar på kronor 3:30 att betalas med medel ur clearingkassan för importavgifter, samt

att utskottet måtte framlägga förslag beträffande den avgift som, med hänsyn till inskränkningen ovan i underlaget för slaktdjursavgifter, måste uttagas för

att tillföra clearingkassan avsett inkomst-belopp.

I motionerna I: 479 och II: 607 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts förslag om införande av stödköpsförfarande för fodersäd;

2. att exportpremier å fodersäd endast skulle medgivas under de särskilda omständigheter, som angivits i motionerna I: 478 och II: 606; samt

3. att 50 procent av importavgifterna för fodermedel skulle föras till en särskild fond, som skulle användas till att förstärka leveransbidraget till det mindre jordbruket under stallfodringsperioden.

I motionerna I: 480 och II: 593 hade hemställts, att riksdagen måtte

A. beträffande grunderna för prisregleringen på jordbrukets område under 6-årsperioden 1 september 1959—31 augusti 1965

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande för statens jordbruksnämnd

a) att, om planerna på en gemensam nordisk marknad eller ett europeiskt frihandelsområde förverkligades eller om de förutsättningar för utrikeshandeln, från vilka jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation i övrigt utgått, skulle ändras väsentligt, efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation framlägga förslag till sådana åtgärder, att syftet med den träffade jordbruksöverenskommelsen förverkligades;

b) att till motverkande av otillbörligt pristryckande import från länder med centraliserad export vid sidan av kvantitativ reglering även vidtaga prisutjämning åtgärder antingen genom införande av särskild införselavgift eller genom centralisering av importen till lämplig importsammanslutning på sätt som föreslagits i jordbruksnämndens skrivelse;

c) att till stöd av fodersädspriset efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation genomföra stödköpsförfarande med utnyttjande av de medel,

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

som föreslagits i jordbruksnämndens skrivelse;

2) besluta, att i överensstämmelse med vad som föreslagits i jordbruksnämndens skrivelse följande produkter skulle överföras till jordbruksregleringen:

a) lucernmjöl och fälttorkat hömjöl (tulltaxenr 12.10)

b) makaroner, spagetti och liknande veteprodukter (tulltaxenr 19.03)

c) glukos (tulltaxenr 29.43)

d) majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar, vägande per styck högst 1 kilogram netto (stat. nr 11.08.101);

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om parlamentarisk utredning om hur vid tillämpning av en ny arealgräns för slättbygdsområdena vid den allmänna prisavvägningen målsättningen om inkomstlikställighet för den i jordbruket arbetande befolkningen skulle förverkligas och samtidigt livsmedelsförsörjningen i en avspärningssituation samt för landsbygdens ekonomiska liv väsentliga näringspolitiska, befolkningspolitiska och sociala synpunkter skulle kunna tillgodoses på sätt som avsåges genom 1947 års principbeslut;

C. uttala, att beslut i ovannämnda syfte borde fattas i god tid och sättas i kraft, innan en ny arealgräns inom slättbygdsområdena tillämpades vid den allmänna prisavvägningen; samt

D. beakta även vad i övrigt anförts i motionerna.

I motionerna I: 481 och II: 594 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla,

att frågan om objektiv kvalitetsbedömning av spannmål måtte bli föremål för utredning, så att förslag i motionernas syfte kunde föreläggas riksdagen, innan de nya kvalitetsbestämmelserna trädde i tillämpning år 1960,

att frågan om utvidgning av prisorternas antal måtte upptagas till övervägande under avtalsperioden med beaktande av i motionerna anförda synpunkter,

att jordbruksnämnden måtte bemyndigas att vid utfärdande av föreskrifter för användande av utjämningsmedel på mjölk- och mejerihanteringsens område beakta vad i motionerna anförts i detta hänseende,

att förslag måtte framläggas till nästa års riksdag om återförande till jordbruksregleringens tillämpningsområde av kemiskt rent mjölksocker (tulltaxenr 29.43) och uttagande för denna produkt av samma införselavgift som gällde för kemiskt icke ren vara, och

att stödköp av fodersäd måtte tillgripas, då priset på havre tenderade att sjunka under 31 öre per kilogram.

I motionerna I: 482 och II: 584 hade hemställts, att riksdagen med godkännande av det mellan statens jordbruksnämnd och förhandlingsdelegationen träffade avtalet måtte medgiva, att regleringsmedel till ett belopp av högst 2 miljoner kronor per år finge ställas till regleringsföreningarnas disposition för att av dem användas för forsknings-, försöks- och upplysningsverksamhet enligt de riktlinjer, som angivits i jordbruksnämndens framställning.

I motionerna I: 483 och II: 585 hade yrkats, att riksdagen skulle med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 147 besluta, att lucern- och hömjöl skulle föras in under jordbruksregleringen.

I motionerna I: 484 och II: 589 hade hemställts, att riksdagen måtte

dels hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande det svenska jordbrukets ekonomiska förhållanden i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna anförts,

dels vid behandling av proposition nr 147 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område beakta vad i övrigt anförts i motionerna.

I motionerna I: 488 och II: 599 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 måtte besluta,

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

a) att samtliga nytilkomna prisorter skulle erhålla ett inlösenpris lika med övriga prisorter vid kustvarnplatser, således utan särskilt prisortsavdrag, samt

b) att prisort skulle införas även för Kopparbergs och Västmanlands län, förslagsvis Hedemora respektive Västerås.

I motionen I: 489 hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att sådan förmalning av brödsäd, som verkställdes mot lön för tillgodoseende av odlarens och i hans tjänst anställda personers husbehov, skulle undantagas från skyldighet till förmalningsavgift, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i enlighet härmed.

I motionerna I: 490 och II: 592 hade yrkats, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 skulle besluta, att tullen om 20 öre per kilogram för färskpotatis skulle fastställas att utgå under tiden 6 juni—12 juli;

alternativt att gränsskyddet för matpotatis under juli månad efter utgången av tullperioden skulle utformas som en fast införselavgift om 8 öre per kilogram.

I motionerna I: 491 och II: 587 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av proposition nr 147 måtte uttala, att resandes rätt att fritt införa sådana jordbruksregleringsvaror, som vore avgiftsbelagda, borde begränsas till sammanlagt 5 kilogram, varav högst 2 kilogram måtte utgöras av matfett och av sistnämnda kvantitet högst 1 kilogram smör.

I motionen I: 492 hade yrkats, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 skulle besluta, att såväl kemiskt rent druvsocker (tulltaxenr 29.43) som majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar, vägande per styck högst 1 kilogram netto (stat. nr 11.08.101), skulle återföras under jordbruksregleringen och beläggas med samma införselavgift och i förekommande fall kompensationsavgift som annat druv- och stärlkelsesocker i fast form respektive majsstärkelse i större förpackningar än 1 kilogram.

I motionerna I: 493 och II: 586 hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 147 måtte besluta, att förmalningsavgift icke skulle utgå vid sådan förmalning av brödsäd, som verkställdes mot lön för tillgodoseende av odlares och i hans tjänst anställda personers behov.

I motionerna I: 494 och II: 583 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 147 skulle avslå departementschefens uttalande beträffande prisavdrag för utomstående odlare vid leverans av potatis till stärlkelsefabriker.

I motionerna I: 495 och II: 591 hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utfärdande av förordning, som möjliggjorde för wellpappfabriker att erhålla restitution å införsel- och kompensationsavgifter, som utginge å stärlkelsepreparat, på basis av majsstärkelse, som dessa fabriker använde i sin fabrikation av wellpapp.

I motionerna I: 496 och II: 590 hade hemställts,

1) att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 icke måtte fatta beslut om den storleksgrupp av jordbruk, som om sex år skulle läggas till grund för inkomstjämförelsen emellan jordbruket och andra folkgrupper,

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig utredning av huru man med bibehållande av 1947 års målsättning skulle kunna lösa de tekniska problem, som aktualiserats i samband med inkomstjämförelsen emellan den i jordbruket sysselsatta arbetskraften och andra jämförbara folkgrupper.

I motionerna I: 497 och II: 597 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att Uddevalla skulle fastställas som prisort med oreducerade inlösningspriser, samt

att Trollhättan skulle såsom prisort jämställas med Vänersborg.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och i anledning av motionerna I: 484 och II: 589, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 496 och II: 590 — nämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna de av utskottet i det föregående framlagda förslagen beträffande grunderna för prisregleringen på jordbrukets område under 6-årsperioden 1 september 1959—31 augusti 1965;

B. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 306, I: 358 och II: 434, I: 480 och II: 593, I: 484 och II: 598 samt I: 496 och II: 590, såvitt de avsåge yrkanden om utredning av jordbrukets ekonomiska förhållanden m. m., giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i det föregående anfört i ämnet;

C. att riksdagen måtte

dels godkänna de av utskottet förordade förslagen om mittpriser, prisgränser samt införselavgifter och andra avgifter i samband med jordbruksregleringen ävensom förslagen om den närmare utformningen av de prisreglerande åtgärderna under perioden 1 september 1959—31 augusti 1965;

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder i övrigt för reglering under sagda period av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, utskottet angivit i det föregående, samt således

1) beträffande allmänna synpunkter och förslag i fråga om jordbruksregleringens utformning, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 491 och II: 587 — förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

2) i fråga om brödsäd och brödsädsprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 353 och II: 420, I: 488 och II: 599, I: 489, I: 493 och II: 586, I: 497 och II: 597, I: 480 och II: 593 samt I:

481 och II: 594 — sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

3) rörande fodersäd och andra fodermedel m. m., med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 479 och II: 607, I: 480 och II: 593, I: 481 och II: 594 samt I: 483 och II: 585 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

4) i vad anginge potatis och potatisprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och i anledning av motionerna I: 495 och II: 591 samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 593 ävensom I: 492 — sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga — I: 490 och II: 592 samt I: 494 och II: 583, godkänna vad utskottet anfört;

5) beträffande oljeväxter och fettvaror (utom mejeriprodukter), med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 484 och II: 589, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

6) i fråga om mjölk och mejeriprodukter m. m., med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 481 och II: 594, såvitt nu vore i fråga, I: 498 och II: 596 samt II: 614, godkänna vad utskottet anfört;

7) rörande köttvaror m. m., med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 474 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, I: 485 och II: 588, I: 486 och II: 595 samt I: 487 och II: 598, godkänna vad utskottet anfört;

8) i vad anginge ägg m. m. bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

D. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 479 och II: 607, såvitt nu vore i fråga, lämna utan erinran vad utskottet anfört beträffande reglerna för användningen av de medel, som influiter eller under regleringsåren 1959/60—1964/65 inflöte genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influerna eller under sagda regleringsår inflytande avgiftsmedel;

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

E. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 482 och II: 584, lämna utan erinran vad utskottet anförut beträffande användningen av de medel, som influtit eller som inflöte under regleringsåren 1956/57—1958/59 och som inflöte under regleringsåret 1959/60 genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under nämnda regleringsår inflytande avgiftsmedel;

F. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för stöd åt odlingen och beredningen av lin och hampa under regleringsåret 1959/60 i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående angivits;

G. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva Hallands läns linodlareförening och Gotlands hampodlareförening uppskov med erläggande av de under åren 1959—1963 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningarna ur hemslöjds-länefonden beviljade lån;

H. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett reservationsanslag av 96 500 000 kronor;

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, medgiva, att de å riksstaten under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslagen till Lagring av jordbruksprodukter, till Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö och till Ytterligare lagring av jordbruksprodukter finge under budgetåret 1959/60 användas för de med anslagen avsedda ändamålen;

J. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, medgiva att de medel, som anvisats å det å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nion-

de huvudtiteln anvisade anslaget till Gottgörelse till jordbruket för av dess utövare erlagd energiskatt för motorbrännolja till traktorer finge tillföras den under statskontorets förvaltning stående Fonden för främjande av forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område;

K. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under perioden 1 september 1959—31 augusti 1965 tillhandahålla Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, en rörlig kredit av 190 000 000 kronor samt ställa säkerhet för kredit åt föreningen å checkräkning i riksbanken eller affärsbank intill ett belopp av 35 000 000 kronor;

L. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, att med anlåtande av nyssnämnda kredit i riksgäldskontoret i viss omfattning finansiera handelns och kvarnindustriens omhändertagande av brödsädsskörden under regleringsåren 1959/60—1964/65;

M. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna vad i det föregående föreslagits beträffande reglering av skördeskador å 1959 års skörd;

N. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 593, I: 483 och II: 585 samt I: 492 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 7 juni 1956 (nr 402) angående reglering av utförseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m.;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen den 7 juni 1956 (nr 405) angående tillverkningsavgift för vissa produkter av potatis, m. m.;

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 6 och 7 §§ förordningen den 7 juni 1956 (nr 406) angående mjölkavgift m. m.;

4) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 5 juni 1953 (nr 375) med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete;

5) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 474 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 a §§ förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m.;

6) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 a och 5 a §§ förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om vissa avgifter å mjölk, grädde och ost.

Reservationer hade avgivits

Beträffande överenskomna allmänna grunder för prisregleringen m. m.

1) av herrar *Sigfrid Larsson, Franzén* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 484 och II: 589 ävensom med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt med avslag å motionerna I: 496 och II: 590, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de av reservanterna framlagda förslagen beträffande grunderna för prisregleringen på jordbrukets område under 6-årsperioden 1 september 1959—31 augusti 1965;

2) av herr *Franzén*, som dock ej antytt sin mening;

Beträffande allmänna synpunkter och förslag i fråga om jordbruksregleringens utformning

3) av herrar *Sigfrid Larsson, Eskilsson, Franzén, Pettersson* i Dahl, *Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C 1 hemställa, att riksdagen måtte beträffande allmänna synpunkter och förslag i fråga om jordbruksregleringens utformning, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 491 och II: 587,

dels godkänna vad reservanterna anför,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av sådana föreskrifter, att avgiftsfri resandeinförsel av jordbruksregleringsvaror måtte begränsas per person och resa till en kvantitet av högst fem kilogram, varav högst två kilogram måtte utgöras av matfett och av denna kvantitet högst ett kilogram av smör;

Beträffande brödsäd och brödsädsprodukter

4) av herrar *Nord, Nils Hansson, Franzén, Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande såvitt gällde förmalningsavgift vid förmalning av brödsäd till husbehov bort hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 2 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om brödsäd och brödsädsprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 489 samt I: 493 och II: 586 ävensom med avslag å motionerna I: 353 och II: 420, I: 488 och II: 599, I: 497 och II: 597, I: 480 och II: 593 samt I: 481 och II: 594 — sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anför;

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

5) av herrar *Nord* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande förmalningsavgift vid förmalning av brödsäd till husbehov bort erhålla samma lydelse som angivits i reservationen 4 samt att utskottets yttrande i vad anginge prisortssystemet i västra Sverige bort lyda så, som i denna reservation angivits, ävensom att utskottet bort under C 2 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om brödsäd och brödsädsprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 497 och II: 597, I: 489 samt I: 493 och II: 586 ävensom med avslag å motionerna I: 353 och II: 420, I: 488 och II: 599, I: 480 och II: 593 samt I: 481 och II: 594 — sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anført;

6) av herrar *Sigfrid Larsson*, *Franzén* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande i vad gällde överförande till jordbruksregleringen av makaroner, spaghetti och liknande produkter bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 2 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om brödsäd och brödsädsprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 353 och II: 420, I: 488 och II: 599, I: 489, I: 493 och II: 586, I: 497 och II: 597 ävensom I: 481 och II: 594, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anført;

Beträffande fodersäd och andra fodermedel m. m.

7) av herrar *Sigfrid Larsson*, *Eskilsson*, *Franzén*, *Pettersson* i Dahl, *Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande såvitt rörde överföring till jordbruksregleringen av konsttorkat lucernmjöl och fälttorkat hömjöl bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C 3 hemställa, att riksdagen måtte rörande fodersäd och andra fodermedel m. m., i anledning av Kungl.

Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 483 och II: 585 ävensom med avslag å motionerna I: 479 och II: 607 samt I: 481 och II: 594 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anført;

8) av herrar *Nord*, *Nils Hansson*, *Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande såvitt gällde exportpremier för fodersäd m. m. bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 3 hemställa, att riksdagen måtte rörande fodersäd och andra fodermedel m. m., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 479 och II: 607 ävensom med avslag å motionerna I: 480 och II: 593, I: 481 och II: 594 samt I: 483 och II: 585 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anført;

Beträffande potatis och potatisprodukter

9) av herrar *Sigfrid Larsson*, *Yngve Nilsson*, *Franzén*, *Pettersson* i Dahl, *Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande i vad anginge återförande under jordbruksregleringen av glukos samt majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C 4 hemställa, att riksdagen måtte i vad anginge potatis och potatisprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 591 samt I: 490 och II: 592 ävensom med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 492 — sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga — liksom ock med avslag å motionerna I: 494 och II: 583, godkänna vad reservanterna anført;

10) av herrar *Sigfrid Larsson*, *Franzén* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande såvitt rörde fast införselavgift för färskpotatis bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under C 4 hemställa, att riksdagen måtte i vad

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

angående potatis och potatisprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 495 och II: 591 samt med bifall till motionerna I: 490 och II: 592, I: 480 och II: 593 ävensom I: 492 — sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga — liksom ock med avslag å motionerna I: 494 och II: 583, godkänna vad reservanterna anförts;

11) av herrar *Nord, Gunnar Berg* och *Franzén*, vilka ansett, att utskottets yttrande i vad gällde prisavdrag för utomstående odlare vid leverans av potatis till stärkelsefabriker bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 4 hemställa, att riksdagen måtte i vad angående potatis och potatisprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 591 ävensom med bifall till motionerna I: 494 och II: 583 liksom ock med avslag å motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 492, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 490 och II: 592, godkänna vad reservanterna anförts;

Beträffande oljeväxter och fettvaror (utom mejeriprodukter)

12) av herrar *Eskilsson, Hæggholm* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C 5 hemställa, att riksdagen måtte beträffande oljeväxter och fettvaror (utom mejeriprodukter), med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 484 och II: 589, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförts;

Beträffande mjölk och mejeriprodukter m. m.

13) av herrar *Sigfrid Larsson, Franzén* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 6 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om mjölk och mejeriprodukter m. m., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I:

481 och II: 594, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 498 och II: 596 samt II: 614,

dels godkänna vad reservanterna anförts,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att förslag måtte framläggas till 1960 års riksdag om återförande till jordbruksregleringens tillämpningsområde av kemiskt rent mjölksocker (tulltaxenr 29.43) och uttagande för denna produkt av samma införselavgift, som gällde för kemiskt icke ren vara;

14) av herr *Lundmark*, som likväl ej antytt sin åsikt;

Beträffande köttvaror m. m.

15) av herr *Pettersson* i Dahl, utan angiven mening;

Beträffande införselavgiftsmedlens storlek och användningen av sådana medel m. m.

16) av herrar *Nord, Nils Hansson, Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande i angiven del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och motionerna I: 479 och II: 607, såvitt nu vore fråga,

dels lämna utan erinran vad reservanterna anförts beträffande reglerna för användningen av de medel, som influtit eller under regleringsåren 1959/60—1964/65 inflöte genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under sagda regleringsår inflytande avgiftsmedel,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att statens jordbruksnämnd måtte få i uppdrag att söka nå överenskomelse med jordbrukets förhandlingsdelegation om en förstärkning av stödet åt det mindre jordbruket i enlighet med de grunder reservanterna angivit i det föregående eller på annat likvärdigt sätt;

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

17) av herr *Sigfrid Larsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 482 och II: 584, lämna utan erinran vad reservanternas anfört beträffande användningen av de medel, som influtit eller inflöte under regleringsåren 1956/57—1958/59 och som inflöte under regleringsåret 1959/60 genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under nämnda regleringsår inflytande avgiftsmedel;

Beträffande författningsfrågor

18) av herrar *Sigfrid Larsson, Franzén* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, dels att utskottets yttrande i viss del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels att i utskottets hemställan under N bort upptagas en punkt 7, i vilken punkt utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga, överföra makaroner, spaghetti och liknande produkter (tulltaxenr 19.03) från tulltaxan till vederbörande författning rörande införsel av jordbruksregleringsvaror samt därför antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i den vid förordningen den 7 juni 1956 (nr 401) angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. fogade bilagan, dels ock att utskottet bort under N 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 483 och II: 585 ävensom I: 492 liksom ock med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 7 juni 1956 (nr 402) angående reglering av utförseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m.;

19) av herrar *Sigfrid Larsson, Eskilsson, Franzén, Pettersson* i Dahl, *Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, dels att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, dels att i utskottets hemställan under N bort upptagas en punkt 7, i vilken punkt utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 483 och II: 585, nämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i den vid förordningen den 7 juni 1956 (nr 401) angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. fogade bilagan, dels ock att utskottet bort under N 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionen I: 492 ävensom med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 483 och II: 585, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 7 juni 1956 (nr 402) angående reglering av utförseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m.

Reservanternas förslag avsåg, att lucernmjöl och hömjöl skulle införas i jordbruksregleringsförfattningarna.

20) av herrar *Sigfrid Larsson, Yngve Nilsson, Franzén, Pettersson* i Dahl, *Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, dels att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, dels att i utskottets hemställan under N bort upptagas en punkt 7, i vilken punkt utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 492, nämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, överföra glukos (tulltaxenr 29.43) och majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar, vägande per styck högst 1 kilogram netto (stat. nr 11.08.101), från tulltaxan till vederbörande författning rörande införsel av jordbruksregleringsvaror samt därför antaga i reservationen infört förslag till förordning om änd-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

ring i den vid förordningen den 7 juni 1956 (nr 401) angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. fogade bilagan, dels ock att utskottet bort under N 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 483 och II: 585 även som med bifall till motionerna I: 480 och II: 593 samt I: 492, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 7 juni 1956 (nr 402) angående reglering av utförseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m.;

21) av herr *Lage Svedberg*, som dock ej antytt sin mening.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sigfrid Larsson*, *Franzén* och *Pettersson* i Dahl.

Herr talmannen anförde, att överläggningen i fråga om förevarande utlåtande tillika finge omfatta jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m., samt jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande det särskilda stödet åt det mindre jordbruket. Redogörelser för innehållet i sistnämnda utlåtanden återfinnas å sid. 111 f respektive sid. 126 f.

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Jag tillåter mig att redan nu ta till orda i denna debatt, och det är ett par särskilda skäl som förestavar den kanske något ovanliga åtgärden.

Jag vill gärna börja med att säga, att jag mycket väl förstår, om i första hand jordbruksutskottets ledamöter tyckt sig ha belastats alldeles överhövan, när de så sent som fallet var »överöstes» med de tre stora och omfattande propositionerna om dels nytt förslag till prisreglerande åtgärder, dels nya riktlinjer för statens stöd till rationaliseringsverksamheten och slutligen för-

slaget om det särskilda småbrukarstödet. Ser man till resultatet i de tre utlåtanden, som jordbruksutskottet har åstadkommit, synes det mig vara ett bevis för jordbruksutskottets både vilja och inte mindre förmåga att trots den påtvingade tidsknappheten lösa sin uppgift på ett grundligt och i stort sett mycket bra sätt, om jag nu får tillåta mig ett sådant omdöme.

Trots det stora antalet reservationer, som är bifogade de tre digra utskottsutlåtandena, synes det mig som om det ändå avslöjas stor samstämmighet i de allra flesta centrala frågeställningar, dessa tre utlåtanden omfattar. I vissa avseenden — det tvekar jag inte ett ögonblick att erkänna — innebär också utskottets skrivningar klara förbättringar i förhållande till propositionerna. Om jag får blanda ett sådant försök till objektivi omdöme med ett subjektivt, är det kanske inte ur vägen att tillägga, att det givetvis finns punkter, där jag har en något annan mening. Men varje försök till värdering ger mig ändå anledning att rikta ett tack till jordbruksutskottet för den i stort sett välvilliga och positiva inställningen till de tre aktuella propositionerna.

Det är ju också så, som jag gissar att de flesta är övertygade om både i denna kammare och utanför densamma, att dessa tre områden i sig själva rymmer så mycket brännbart och kontroversiellt stoff, att det redan av det skälet varit orimligt att begära absolut och fullständig enighet. Det har inte ens varit möjligt att nå enighet i fråga om det förslag, som är underställt riksdagen som resultat av vad jordbrukets förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd bemödat sig om när man träffat den förhandlingsuppgörelse, som nu ligger på riksdagens bord. När det inte varit möjligt att åvägabringa den fullständiga enigheten ens på den punkten, är det kanske begripligare att det inte går när det gäller de två andra områdena.

På en mycket väsentlig punkt vill jag emellertid för min personliga del avstå från en kommentar. Det gäller center-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

partisternas mycket märkliga särskilda yttrande i det första av de föreliggande utskottsutlåtandena. Jag gissar att det får bli en intern sak bland utskottets ledamöter att försöka bedöma den frågan, och jag nöjer mig för ögonblicket med att uttala min förvåning över den form framstötten fått liksom över aktionen över huvud taget.

Vad som emellertid, herr talman, varit ett särskilt skäl för mig att ta till orda, är närmast min önskan att belysa en enligt min åsikt rätt väsentlig sak vid bedömningen av dessa tre frågekomplex, nämligen deras inbördes absoluta sammanhang. Redan den historiska bakgrunden till vår nuvarande jordbrukspolitik ger tillräckliga motiv för att tala om detta samband. Som kammarledamöterna så väl vet, grundar sig vår hittills förda jordbrukspolitik — vilket också finns angivet i den proposition det gäller — ytterst på vissa av 1947 års riksdag antagna allmänna riktlinjer. Dessa utmynnar i tre huvudområden.

1) åtgärder för allmänt prisstöd åt den svenska jordbruksproduktionen;

2) åtgärder för statligt stöd åt rationaliseringsverksamheten inom jordbruket; och

3) åtgärder för särskilt stöd åt det mindre jordbruket.

Enligt dessa tre allmänna riktlinjer har jordbrukspolitiken alltså utformats med ett direkt och intimt samband mellan dem.

Redan i själva utformningen av det allmänna prisstödet ligger incitamentet till statens medverkan i rationaliseringsverksamheten. Vid en så genomgripande förändring inom prisstödet som nu överenskommits av de förhandlande parterna har det därför enligt min mycket bestämda uppfattning varit ofrånkomligt att i tiden och till innehållet synkronisera förslaget om ändrade rationaliseringsbestämmelser med förslaget om godkännande av den träffade prisuppgörelsen.

I fråga om småbruksstödet är jag visserligen medveten om att meningarna kan vara delade om i vilken grad det

har samband med t. ex. den stora prisuppgörelsen och riktlinjerna för rationaliseringsverksamheten. För egen del menar jag nog, att detta samband är fullt klart. Omfattningen liksom arten av detta särskilda stöd kan därför inte ses isolerat från den träffade prisuppgörelsen. Under alla förhållanden måste ändå småbruksstödet förbli endast ett tillskott till småbrukarens övriga inkomster. Dessa är givetvis beroende av det gränsskydd eller prisstöd på annat sätt som gäller för näringen över huvud taget. Av den anledningen synes det mig uppenbart, att även småbruksstödet har samband med prisuppgörelsen. Detta i sin tur utgör förklaringen till att jordbruksutskottet och riksdagen så här i elfte timmen och under stor tidsnöd har haft alla dessa tre utomordentligt vidlyftiga och svårgenomträngliga problemkomplex till behandling.

Medan jag ändå uppehåller mig vid småbruket kanske det kan vara på sin plats att med åtminstone ett par exempel belysa detta samband.

Som kammarledamöterna känner till, innebär totalramen för det föreslagna småbruksstödet en höjning — den kan synas inte vara nämnvärt stor i och för sig — från 107 till i runt tal 114 miljoner kronor. Därutöver finns det en del — jag behöver inte använda ordet överbud — andra bud. Jag ber emellertid kammarens ledamöter vara uppmärksamma på att småbruksstödet är och förblir ett komplement till småbrukarnas övriga inkomster. Låt oss se på det praktiska utfallet. Jag tar då en enda produktionsgren, den som är den centrala för de flesta småbrukare: mjölkproduktionen. Man finner då, att det totala småbruksstödet där är större än vad som framgår av totalsiffrorna.

Om jag exempelvis räknar med det producentbidrag som utgått tidigare, arealtillägget, sådant det kommer att utgå i fortsättningen enligt det framlagda förslaget och utskottets utlåtande, samt leveranstilläggen, finner man, att detta stöd vid ett jordbruk på 4,1—7 hektar, alltså ett jordbruk som repre-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

senterar medelproportionalen av småbruk i storleksordningen 2—10 hektar, ökas för den händelse vederbörande har en mjölkinvägning av i runt tal 10 000 kilo per år — det är som kammarledamöterna hör bara siffror tagna på en höft — det direkta statliga stödet från hittillsvarande 680 kronor till 800 kronor. Detta är alltså en stegring med 120 kronor på en enda sektor. Det innebär inklusive arealtillägget och de ändrade grunderna för leveranstillägget en sammanlagd höjning med ungefär 18 procent.

Det andra exempel som jag vill erinra om gäller Norrland. Det visar ungefär samma utveckling. Där handlar det om en stegring med 20 procent enbart på mjölkavsnittet inom småbruksproduktionen.

Naturligtvis inverkar också de övriga grenarna av den betydelsefulla produktion som småbruket svarar för. Det råder ju inga delade meningar om att småbruket alltjämt är den förhärskande gruppen i vårt lands jordbruk. Man kan med fördel hänvisa till hur stor andel som småbruket svarar för i olika delar av landet. Totalt torde småbrukens produktion representera ungefär en åttondel av den totala jordbruksproduktionen i landet. Siffran varierar emellertid mycket starkt i olika delar av landet. I Norrland spelar, som alla vet, småbruket en avgörande roll.

Med hänvisning till denna exemplifiering, som givetvis ytterligare kunde kompletteras, har jag endast velat understryka, att det särskilda småbruksstödet blott är ett komplement till det allmänna jordbruksstödet. Jag vill med samma skärpa hävda, att också rationaliseringsbestämmelserna har sitt bestämda samband med småbruksstödet utformning. Slutsatsen av detta mitt resonemang blir, att ingen av de tre nu aktuella propositionerna kunnat behandlas för sig. Alla tre har varit beroende av en gemensam utformning och en gemensam inriktning.

Ser man sålunda till helheten, det vill säga till alla de tre huvudfrågorna gemensamt, är det nog ingen överdrift att säga, att de framlagda förslagen repre-

senterar en genomgripande förändring av vår jordbrukspolitik, dess förutsättningar och inriktning. Denna förändring är framtvingad av utvecklingen själv, betingad av en hel serie nya förutsättningar och ändrade förhållanden både inom och utom landet. Den huvudsakliga målsättningen för vår nya jordbrukspolitik avviker icke ifrån den målsättning som vägledde riksdagen 1947 och som senare förestavade den nu gällande treårsuppgörelsen från 1956.

För att ägna ett par ord åt prisfrågan, som ändå kanske i detta sammanhang är den allra största, så tror jag mig våga utgå från att jordbrukets förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd har varit mycket väl medvetna om den innebörden i den överenskommelse som träffades efter veckors, ja, månaders överläggningar, att den är ett ramavtal för det allmänna stöd åt jordbruksnäringen. Den har inte gjort anspråk på, och jag tror inte det är möjligt för någon liknande reglering att göra anspråk på att innebära absolut millimeterrättvisa. Det finns plats för invändningar såväl från jordbrukarsynpunkt som — det är jag lika angelägen att understryka — även från konsumenternas och löntagarnas synpunkt. Från vilken position man än söker bedöma det nya prisavtalet är det klart att det är behäftat med nackdelar, men också med fördelar. Om man gör ett försök att på så osäkra grunder, som det ändå alltid blir fråga om när det gäller att skapa sådana här instrument, summera resultaten, tror jag att man finner att de ömsesidiga nackdelarna och fördelarna tämligen väl uppväger varandra.

Man har, om jag får lov att göra en kort sammanfattning, följt och även strävat att fullfölja 1947 års jordbrukspolitiska program både till anda och bokstav, kanske något mer till andan än till bokstaven. De prognoser som den gången ställdes för den framtida utvecklingen har i många stycken visat sig alltför försiktiga. Utvecklingen på detta område har gått snabbare än man kunde förutse vid krigets slut. Huvudtanken bakom programmet, nämligen att inkomststäl-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

lighet för jordbrukarna skulle uppnås genom parallella åtgärder för gränskydd och rationalisering av produktionen, har enligt mitt förmenande genom det nya avtalet fått en mera verklighetsbetonad, en mera realistisk grund.

Genom övergången efter sexårsperiodens slut till den närmast högre arealklassen av jordbruk såsom bas för pris-sättningen har man också, förefaller det mig, fått en mera konstruktiv uppläggning av jordbrukspolitiken för fortsättningen. Den innebär kanske framför allt en omisskännlig signal, att sammanläggningen av jordbruk till större och mera rationella enheter måste fortgå och intensifieras.

Kanske kan man också ut ifrån den synpunkten skönja slutet på de överskottsproblem som hittills ekonomiskt och i andra avseenden har tyngt både producenter och konsumenter. Men det slutet torde man inte skönja, såvida man inte är helt på det klara med och ger akt på att det nya avtalet inte innebär någon garanti för avsättning av den överskottsproduktion som kan uppkomma, utan ställer anspråk på en marknadsmässig produktionsanpassning i högre grad än det hittillsvarande avtalet kanske har gjort.

Vi har i det nya avtalet fått ett långtidsavtal av ungefär det slag — det vill jag gärna erinra om — som diskuterades före 1956 års uppgörelse om ett treårsavtal men som man då inte lyckades åstadkomma. I bästa fall kan kanske den kommande perioden innebära en avpolitiserings på detta område. Detta tillåter jag mig också uppfatta som en fördel, såsom något som är till båtnad inte minst för jordbruket självt. Detta kanske också kan medföra att diskussionen om den fortsatta utvecklingen förs på ett sakligare plan.

Man har — fortfarande kort uttryckt — i det nya avtalet sökt bygga vidare på det år 1956 införda prissättnings-systemet, och även om det låter litet chockerande tror jag ändå att allvarliga bedömare kan samlas kring omdömet, att dessa nya prissättningsystem med viss anknytning till världsmarknadsut-

vecklingen i princip har fungerat väl. Detta har tyvärr inte hindrat de påfrestningar som vissa överskottslägen med våldsamma prisfall på världsmarknaden har inneburit, men det kunde heller inte förutses för tre år sedan. Det kan också vara värt att erinra om att principerna för det system vi har även har väckt betydande internationell uppmärksamhet och varit föremål för ganska ingående studier, därför att det anses i förhållande till motsvarande regleringssystem i många andra länder ändå möjliggöra en relativt sett smidigare handel mellan länderna än de system som tillämpas på åtskilliga andra håll. Man har i det nya avtalet tagit vara på de mest värdefulla idéerna i det hittillsvarande systemet — anknytningen till världsmarknaden och rörligheten i prisrelationerna mellan olika produkter — vilket möjliggör och ger incitament till en snabbare anpassning och därigenom på lång sikt minskar kostnaderna för jordbruksstödet.

Man har också utan att överge den långsiktiga målsättningen — och det förtjänar att framhållas — i det aktuella läget, i själva initialskedet, från och med i höst, i ett i övrigt känsligt läge på det ekonomiska området lyckats undgå att förorda en höjning av konsumenternas livsmedelskostnader just i ett läge, då dessa kanske har mindre möjligheter än eljest att bära en sådan påfrestning med hänsyn till utvecklingen på löne-marknaden över huvud taget. Jag vet hur riskabelt det är att försöka göra några omdömen på sikt. Ändå tror jag att det är riktigt, som någon bekant person bland de på förhandlingsplanet verksamma har tillåtit sig framhålla: med reservation för vad som händer på världsmarknaden och i fråga om kostnadsutvecklingen — om det inte blir alltför snabba skritt och kastningar — skulle det nuvarande avtalet kunna innebära praktiskt taget oförändrade priser fram till i varje fall våren 1961.

På sina håll har man, naturligtvis inte utan rätt, gjort den erinringen mot systemet, att de korta intervallerna mellan prövningarna, alltså tremånadersperioderna, och den nya 3-procentregeln

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

kan komma att innebära många rubbningar på detta område. Fördens skull har det ansetts önskvärt att försöka applicera detta nya system på den 3-årsperiod som ligger närmast bakom. Tyvärr har vi inte haft någon kostnadsindex av det slag som är förutsatt i det nya avtalet, och därför blir bilden inte absolut rättvisande, men om man med hänsyn till utvecklingen av världsmarknadspriserna överför det nya avtalet till den gångna 3-årsperioden, så skulle det ha medgivit tolv tillfällen till justeringar. Trots att prisfluktuationerna under perioden varit mycket snabba och rätt genomgripande skulle det inte ha inträffat mer än fem sådana tillfällen, och av dessa skulle tre ha inneburit en mindre justering uppåt och två en motsvarande mindre justering nedåt.

Är då dessa nya spärregler så effektiva, att man kan räkna dem såsom ett fullgott skydd? Nej, jag tror att det vore en illusion att hänge sig åt föreställningen att man kan skapa ett system som ger hundra procentig säkerhet på detta område — det vore att ställa alldeles för höga förväntningar på ett dylikt system.

Får jag ett ögonblick fortsätta sumneringen, så skulle jag kanske vilja nämna det inflationsskydd för jordbrukarna som gäller enligt det nya systemet. Det avser numera bara företagskostnaderna och inte som tidigare även levnadskostnaderna. Det innebär följaktligen, att om inte löntagarna sin sida får kompensation för ökade levnadskostnader, så blir det inte heller med nödvändighet en sådan kompensation till jordbrukarna via livsmedelspriserna. Den stora vinsten ur jordbrukarsynpunkt består naturligtvis i den absoluta anknytningen till inkomstutvecklingen för industriarbetarna. Ur samhällsekonomisk synpunkt är den sammankopplingen ganska riskabel, det tror jag att både jordbruksutskottets ärade ledamöter och förhandlarna varit införstådda med när de prövat denna fråga. I vissa lägen kan sammankopplingen innebära utflösning av en automatisk inflationsmekanik, och däri ligger givetvis en allvarlig fara i och för sig. Redan

1947 och 1955 angavs dock en motsvarande sammankoppling mellan industriarbetarnas löneutveckling och basjordbrukargruppen. Vad som på den punkten skiljer är att nuvarande avtal kanske verkar stelare och mer automatiskt, men i princip följer det intentionerna från 1947. Innebörden av den direkta inflationsmekaniken skulle kanske enklast kunna uttryckas så, att för varje procent som industriarbetarlönen stiger i fortsättningen under dessa sex år, enligt de mycket konstfärdiga beräkningar som ingår i dessa instrument, skall jordbruket tillföras 10 å 12 miljoner kronor. Detta betyder om jag fortsätter en primitiv översättning, att för varje kronas löneförhöjning går fem öre till höjda livsmedelspriser. Det är den automatik som ligger i sammankopplingen av inkomstutvecklingen för de olika grupperna.

Det finns en annan omständighet som i den allmänna debatten har påtalats såsom en olägenhet med detta system — jag tror inte att det är någon nyhet, men jag önskar ändå beröra saken — nämligen att det i ett Europa, som är inbegripet i allvarliga integrationssträvanden, kan vara tveksamt att förstärka importskyddet så kraftigt som detta prisavtal innebär. Sedan 25-procentregeln avförts från avtalsinstrumentet får vi ett procentuellt sett mycket högt gränsskydd, cirka 42 procent mot tidigare 25 procent eller något därutöver, som det var 1956; räknar man in även kompensationsavgifterna så är gränsskyddet för närvarande cirka 32 procent. Men får jag lov att göra en jämförelse så vill jag gärna nämna, att om man bortser från kompensationsavgiften och bedömer gränsskyddet sådant det var i det nuvarande avtalets ingångsskede, sådant det nu är och sådant det blir enligt det nya avtalet, så finner man att gränsskyddet redan den 1 september 1956 uppgick till 26,7 procent i genomsnitt för hela jordbruksproduktionen, att nu gällande skydd, fortfarande utan kompensationsavgift, är 32,3 procent och att det nya avtalet innebär ett skydd av 35,4 procent. Räknar jag in även kom-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

pensionsavgifterna, finner jag att redan när det nuvarande treårsavtalet startade uppgick gränsskyddet, trots 25-procentregeln, den 1 september 1956 till 31,7 procent. Nu gällande avgifter innebär ett gränsskydd på 40,4 procent, och från och med den 1 september i höst är detta gränsskydd 43,5 procent.

Det är klart att detta är en allvarlig och i och för sig bekymmersam historia, och man skall kanske vara medveten om att detta inte representerar slutet utan att det kan ske en fortsatt stegring, beroende i första hand på världsmarknadsprisernas utveckling. Men med den sannolikhet, med vilken man vågar bedöma dessa frågor, tror jag man kan säga, att så låga som världsmarknadspriserna är just nu och har varit en längre tid, är det föga troligt att ett motsvarande prisfall ute på den s. k. världsmarknaden kommer att fortsätta.

Av det sagda kan det ju förefalla som om det svenska jordbruket skulle vara sensationellt väl omhuldat i form av importskydd. Det saknas ju som bekant inte krafter, som vill öka detta skydd ännu mera, men den saken lämnar jag därhän vid detta tillfälle. Det råder ingen tvekan om att importskyddet är högt, men om man vill göra ett allvarligt försök till bedömning, skall man kanske i rättvisans namn erinra om att producentpriserna på jordbruksprodukter i vårt land befinner sig på en mycket hedrande plats, jämfört med Europas länder i övrigt. Om man fixerar producentpriserna i vårt land vid siffran 100, finner man att Danmark slår oss på ett mycket övertygande sätt, då motsvarande siffra för Danmark är 74. Därefter kommer Nederländerna med 93, men redan på tredje plats kommer Sverige, i tillfällig konkurrens med Frankrike, som före den dubbla devalveringen hade siffran 104 men som nu, mer eller mindre tillfälligt, är nere i siffran 99. Västtyskland har siffran 104, Norge 109, Storbritannien 112 och Italien 125. Denna jämförelse visar ändå, att läget för vår del inte är så ofördelaktigt som det kanske kan förefalla.

Jag tror emellertid att man får säga,

att dessa höga importavgifter, som förordas i det nya avtalet, får anses vara priset för att vi, i motsats till flertalet andra länder, i huvudsak kan avstå från att använda kvantitativa importregleringar som jordbrukspolitiskt medel. Det har i avtalet förutsatts, att jordbruket på annat sätt skall kunna erhålla motsvarande skydd, ifall landet genom internationella åtaganden skulle tvingas minska dessa importavgifter.

Jag har, herr talman, kanske redan tagit allt för lång tid i anspråk, men jag har velat redovisa dessa allmänna synpunkter såsom en bakgrund för sambandet mellan de tre problemområden, som de aktuella utskottsutlåtandena berör. Jag har också velat motivera varför regeringen för sin del i fråga om prisuppgörelsen, trots de redovisade olägenheterna, inte tvekat att i en så central fråga, som det här gäller, utan varje betydande reservation acceptera förhandlingsresultatet. Jag tror att det vore välbetänkt att riksdagen intar samma ståndpunkt, även om man självfallet inte kan påräkna hundra procentig enighet när det gäller bedömningen av de enskilda detaljerna. I den mån man är koncentrerad på att utifrån detta avtalsresultat förbättra fördelarna för den ena sidan på bekostnad av motsvarande på den andra sidan, äventyrar man — och detta är ett alltför viktigt förtroendekapital att spolia — respekten och förtroendet för de förhandlande parterna på detta område.

Jag har velat säga detta redan i inledningsskedet till denna debatt.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag kan i långa stycken instämma i vad statsrådet Netzen har sagt, och på dessa punkter behöver jag därför inte göra någon upprepning. Då emellertid jordbruksministern vände sig mot det särskilda uttalande, som centerpartisterna i jordbruksutskottet har gjort, skall jag något ta upp de spörsmål, som där beröres.

Det är väl så, att när man gör upp ett avtal mellan två parter, är parterna säl-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

lan helt belåtna med resultatet. Man skulle nästan kunna säga, att just det är en indikation på att avtalet kanske inte är så tokigt. Detsamma gäller naturligtvis även jordbruksavtalet. Från jordbrukarhåll är man bekymrade över att inte inkomstlikställigheten, som det har talats om ända sedan år 1947, har kunnat realiseras. Från den andra parten pekar man på de höga införselavgifterna, och den saken var ju också statsrådet inne på. Jag skulle därvidlag vilja göra ett tillägg. Vad är förutsättningen för de höga tal beträffande importavgifterna, som statsrådet anger? Jo, det är att priserna starkt går ned till den 1 september 1959; det är ett antagande, och det är möjligt att det är riktigt; men skulle den prisnivå, som förelåg vid årsskiftet, kvarstå oförändrad, blir ju läget ett helt annat. Nu har man presumerat en pris-sänkning och med utgångspunkt därifrån satt införselavgifterna så höga. Men hur det går med prisnivån vet ju inte någon av oss med säkerhet. Får vi under månaderna sept.—nov. samma prisnivå som vid sista årsskiftet, kommer storleken av importavgifterna efter den 1 december att bli obetydligt högre än nu.

Vad beträffar avtalets bestämmelser föreligger inga delade meningar. Departementschefen har i stort sett godtagit avtalet, och detsamma har utskottet gjort. Det särskilda yttrandet, som statsrådet av någon anledning återopade i detta sammanhang, syftar inte heller till några avvikelser från avtalet. Vad som där framförts är i stället en något utförligare redogörelse än utskottets för hur det kan komma att bli under den tid som följer efter den 1 september 1965. Vi hyser liksom utskottet tveksamhet i fråga om den tekniska grundvalen för beräkning av inkomstlikställigheten så långt fram i tiden. Dessa betänkligheter, som utformats i det särskilda yttrandet, har två anledningar.

Först och främst är det väl svårt, för att inte säga omöjligt att bedöma jordbruksnäringens arbetsvillkor om sex och ett halvt år. Dessa villkor kan i grunden ha förändrats genom teknikens och forskningens framåtskridande. Vid den

ifrågavarande tidpunkten kan arealbegreppet vara ett föga adekvat uttryck för ett jordbruksföretags bärkraft. Den jordbruksekonomiska expertisen framhåller redan nu, att enbart arealens storlek ger ett mycket ofullständigt mått på de ekonomiska förutsättningarna för ett jordbruksföretag. Detta är det ena skälet till att vi har ställt oss betänksamma inför ett förslag som innebär ett så hårt fastnaglande av metodiken även efter år 1965.

Det andra skälet är att det, såsom ett enhälligt jordbruksutskott har framhållit, med hänsyn till alla förändringar, som kan förutsättas ha skett i vårt samhälle under tiden fram till den 1 september 1965, är befogat att företa en översyn av det svenska jordbrukets ställning ur beredskaps-, befolkningspolitiska, samhällsekonomiska och sociala synpunkter. Resultatet av en sådan utredning kunde, säger utskottet vidare, lämpligen föreläggas 1964 års riksdag.

Utskottet har beträffande alla huvudfrågorna när det gäller åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område blivit enigt, och jag anser liksom jordbruksministern att man kan notera detta med stor tillfredsställelse. Det föreligger dock reservationer i fråga om några detaljproblem, och dessa gäller så gott som uteslutande frågor, beträffande vilka departementschefen inte godtagit eller ofullständigt redovisat avtalet. Statsrådet var ju inne på att vi måste respektera avtalet, och det tycker också jag, men ett faktum är att jordbruksministern på vissa punkter har intagit en annan ståndpunkt än den avtalet representerar.

Vad beträffar sådant som inte är fullständigt redovisat i propositionen har vi i en reservation fäst uppmärksamheten på de protokollsanteckningar angående avtalet, som tillkom i avsikt att förebygga eventuella framtida tolknings- tvister rörande spärreglerna. Det har ju förekommit rätt många sådana tolkningsbesvär i fråga om 6-procentsregeln och 25-procentsregeln, och nu ville man undvika sådana i framtiden. Jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlings-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

delegation kom därför överens om att göra vissa förtydliganden i anteckningar till protokollet.

Det gäller här frågan om justeringar med hänsyn till industriarbetarlönernas utveckling. Vid förhandlingarna enades man om att såsom löneförmån likvärdig med kontant löneförstärkning skulle medräknas obligatoriska pensionsavgifter, som arbetsgivaren erlägger för de anställdas räkning. Vidare att den kostnadsindex, som ingår i 3-procentsregeln, inte skall rensas från en eventuell omsättningsskatt eller andra indirekta skatter. Reservanterna menar också, att den överenskommelse, som träffats mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation i fråga om åtgärder som bör vidtagas, om planerna på ett europeiskt frihandelsområde eller en gemensam nordisk marknad kommer till stånd, bör respekteras.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 vid jordbruksutskottets betänkande nr 29.

Vad angår den rad av produkter, som av jordbruksnämnden föreslagits böra hänföras till jordbruksregleringen, skall jag inte i detalj gå in på dessa frågor. Jag vill emellertid som ett exempel nämna lusernmjölet, som bl. a. på grund av sin karotinhalt är ett synnerligen betydelsefullt fodermedel. Tidigare importerade vi betydande kvantiteter bl. a. från Argentina. Det sker kanske fortfarande i någon mån, men förut gällde det betydligt större mängder. Nu har vi torkanläggningar för lusernmjölframställning både i mellersta och södra delarna av landet, och lusernodlingen har fått betydelse särskilt för kreaturslösa jordbruk. De bästa lusernkvalitéerna är närmast att betrakta som kraftfoder. Det är därför högst inkonsekvent att inte hänföra den produkten till jordbruksregleringen. Reservation nr 7 behandlar dessa ting, och jag ber att få yrka bifall till den. Liknande förhållanden gäller en del andra produkter, och de är omnämnda i reservationerna 6, 9, 10 och 13. Det synes mig innehåra ett onödigt och inkonsekvent förfarande att punktvis urholka gräns-

skyddet i vissa fall och att frånga avtalets bestämmelser och jordbruksnämndens förslag i dessa stycken.

För något mer än ett år sedan hade livsmedelsresorna till Danmark och Norge en uppseendeväckande omfattning med ty åtföljande svåra ekonomiska följdverkningar för såväl lantbruk som handel i gränstrakterna. För dagen har dessa resor mindre betydelse, men skulle det återigen uppstå en ökad prisspänning, så föreligger det risk för att dessa osunda företeelser återkommer. Det är ju ingen som vill hindra utlandsresande att köpa och medföra varor för det omedelbara behovet, men det gör man inte heller om man minskar de maximala kvantiteter, som fritt får införas, till de mängder som föreslås i reservation 3, till vilken jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Vid jordbruksavtalsförhandlingarna kom man överens om att regleringsföreningarna skulle efter tillstånd av jordbruksnämnden ha rätt att av regleringsmedel använda högst 2 miljoner kronor per år för forsknings-, försöks- och upplysningsändamål. Departementschefen och utskottet har prutat ned beloppet till 1 miljon. Jag finner detta beklagligt. Det måste nämligen vara av stor vikt, med den snabba utveckling som karakteriserar jordbruket i dag, att möjligheter bereds för regleringsföreningarna att genom målforskning och försöksverksamhet lösa problem som undan för undan aktualiseras i vår livsmedelsproduktion. Det är ju också jordbrukets egna pengar det gäller. Jag yrkar därför bifall till reservation 17.

Ja, herr talman, det jag nu har nämnt gäller jordbruksutskottets utlåtande nr 29. Jag går nu över till jordbruksutskottets utlåtande nr 30, utlåtandet över rationaliseringspropositionen.

Den svenska jordbruksnäringen har de senaste 15 åren präglats av en omfattande strukturrationalisering från att under närmast föregående decennier inte ha undergått några nämnvärda förändringar i detta hänseende. Under åren 1944—1951 minskade antalet bruk-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

ningsenheter över 2 hektar här i landet med 2 000 per år och under åren 1951—1956 med 3 000 per år, allt enligt den officiella statistiken. Enligt andra undersökningar uppgick minskningen under den senare tidrymden till 50 procent mer än den officiella statistiken visar, alltså 4 500 per år, och det är mycket troligt att den siffran är mera realistisk. Minskningen har så gott som uteslutande träffat brukningsdelar under 10 hektar, men under senare år har storleksgruppen 10—15 hektar också nedgått i antal. Om takten i storleksrationaliseringen fortsätter i oförminskad skala kommer antalet brukningsenheter i storleken mellan 2 och 10 hektar år 1971 att uppgå till 125 000, d. v. s. en minskning från 1951 med inte mindre än 60 000.

Jag har nämnt dessa siffror för att få en bakgrund till diskussionen om rationaliseringsproblemen i dagens läge. Det saknas anledning betvivla att ett stort antal brukningsenheter kommer att försvinna de närmaste decennierna, och orsakerna härtill är välbekanta. Moderna, starkt mekaniserade driftsmetoder har medfört, särskilt när jordbruksföretaget varit inriktat på huvudsakligen vegetabilisk produktion, att många mindre brukningsenheter blir alltför oekonomiska. God tillgång på arbete i många av näringslivets sektorer har gjort det möjligt för från jordbruksnäringen friställd arbetskraft att finna annan sysselsättning. Även om lantbruksnämndernas verksamhet inte skall underskattas, råder det nog ingen tvekan om att strukturomvandlingen huvudsakligen har skett oberoende av det statliga stödet åt den yttre rationaliseringen. Den är ett resultat av jordbrukarnas egna initiativ, och de i sin tur har varit en följd av den snabba tekniska utvecklingen på jordbrukets område. Denna utveckling har medfört en betydande produktivitetsökning, som kanske bäst belyses av att antalet i jordbruket sysselsatta under åren 1952—1957 har minskats med bortåt 150 000. Hur mycket är detta av det hela antalet sysselsatta? Jo, bortåt 20 procent!

I diskussionerna om jordbrukets rationalisering har brukningsenheterernas areal kommit att spela en alltför dominerande roll. Det är felaktigt att tro att inte många brukningsdelar skulle vara bärkraftiga och kunna bestå på längre sikt. Om så ej vore fallet, skulle svenskt jordbruk verkligen befinna sig i en beklagansvärd situation. Av de 250 000 brukningsenheter på över 2 hektar, som vi har i dag, är dock inte mindre än 160 000, således betydligt mer än hälften, av storleksordningen mellan 2 och 10 hektar. Många av dem är säkerligen mer bärkraftiga än åtskilliga i högre storleksklasser. Inte minst gäller detta dem vid vilka drivs en relativt stor animalisk produktion. När det är fråga om fläsk- och äggproduktion beror omfattningen av denna endast i mycket liten grad på om åkerarealen är stor eller liten. Vi får också komma ihåg att ett stort antal av de mindre brukningsenheter vid sidan av åkern har skog, d. v. s. att det egentliga jordbruket endast är en del av företaget.

När man talar om inkomsterna för jordbrukarna inom en viss storleksgrupp, får man således räkna med stor spridning. De mindre brukningsenheter som är dömda att försvinna är givetvis i första hand minusvarianterna. Arealtänkandet och det myckna talet om arealgränser har också en olycklig psykologisk sida. Brukaren av en liten areal får den föreställningen att det a priori saknas förutsättningar för honom att få en tillfredsställande bärgning på denna brukningsenhet. Det är därför att hoppas att de beslut som riksdagen nu går att fatta kommer att innebära att arealbegreppet blir ersatt med mera realistiska bedömningsgrunder av vad som är bärkraftigt än hänsynen till jordstyckets storlek. Att bedöma jordbruket efter arealen är ungefär som att bedöma en industris ekonomiska förutsättningar enbart efter fabriksbyggnadens storlek.

Även om som jag tidigare framhållit många små brukningsdelar kommer att försvinna, torde inget tvivel råda om att flertalet mindre jordbruksföretag

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

både inom basjordbrukets ram och därunder har en framtid på lång sikt, antingen som enda förvärvskälla eller, och troligen framför allt, i samband med skog. Att beträffande de senare som ofta skett analysera jordbruksdriftens ekonomi för sig och skogsbrukets för sig tror jag inte är tillräckligt upplysande för att klarlägga kombinationsjordbrukets bärkraft. Det är ekonomin för företaget i dess helhet som är avgörande, varvid ett rationellt utnyttjande av brukarens och hans familjs arbetskraft spelar en stor roll. Det är också klart att kombinationen mellan jordbruk och andra förvärvskällor än skog ger förutsättningar för bibehållandet av många småbruk.

Det är glädjande att enighet uppnåtts i utskottet om att beträffande statens medverkan till strukturrationaliseringen bärkraften hos nyskapade jordbruk är den avgörande faktorn och inte stereotypa arealgränser. Vi hoppas nu att dessa skall försvinna ur bilden. Enligt nu gällande bestämmelser är 20 hektarsjordbruket det kritstreck som inte får överskridas för att statsbidrag skall komma i fråga. Nu föreslås i stället som övre gräns tvåmansjordbruket, men detta är endast en utvidgning, väl att märka. Den gamla målsättningen i övrigt skall bibehållas, som utskottet nu har utformat förslaget.

Hurdan blir då den framtida bilden för jordbruket i vårt land? Jag skulle tro att, beroende på de mycket växlande förhållanden som föreligger, får vi både större och mindre jordbruksföretag, företag med olika produktionsinriktning och sannolikt mer specialiserade än i dag. Målsättningen blir att företaget skall vara av den beskaffenheten att företagarens och hans familjs arbetskraft kan utnyttjas effektivt och att skäligen lön erhålles för mödan. Det innebär att den nu pågående omställningen kommer att fortsätta. Många brukningsdelar, både mindre och större, kommer att bli föremål för strukturrationalisering. Liksom hittills blir den enskilde jordbrukarens initiativ den viktigaste drivfjädern för omställ-

ningsprocessen. Statsmakternas insats bör inskränkas till att medelst rådgivning, underlättande av legala åtgärder vid fastighetsbildning osv. och i förekommande fall genom ekonomiskt stöd medverka vid denna strukturomvandling. Ungefär så hade jag fattat tankegången bakom jordbruksutskottets enhälliga hemställan under punkt 1.

I fråga om statens medverkan till rationaliseringen vore det värdefullt, som framhållits i motionsparet nr 499 i första kammaren och nr 604 i andra kammaren, om man utan allt för långt dröjsmål finge till stånd en utredning för att klarlägga samordningen av den yttre och inre rationaliseringen och dessas sammanknytning med driftsrationaliseringen. En rad detaljutredningar har nyligen slutförts, och andra väntas bli färdiga inom en snar framtid. Det skulle vara av stort värde att i god tid före förhandlingarna om prissättningen på jordbrukets produkter för tiden efter den 1 september 1965 på grundval av de många detaljutredningarna få utrett, på vilket sätt de i varandra ingripande rationaliseringsåtgärderna lämpligast bör samordnas och hur statens medverkan här till lämpligen bör organiseras samt i anslutning därtill få en lämplig utformning av de centrala och regionala organ, som skall handha den statliga verksamheten beträffande jordbrukets rationalisering.

Jag skall nu övergå till att behandla några detaljproblem i jordbruksutskottets utlåtande nr 30. Bristerna i arronderingsförhållandena framför allt i fråga om skogsmark är stora och påtagliga i vidsträckt delar av landet. Det är av betydande vikt att dessa missförhållanden genom fastighetsreglerande åtgärder i största möjliga utsträckning undanröjes. Vad departementschefen i avvaktan på bland annat 1954 års fastighetsbildningskommittés betänkande har föreslagit hälsas med tillfredsställelse liksom även hans uttalande om att omarronderingen skall kunna ske utan att de enskilda skogsägarna betungas med alltför stora kostnader.

Departementschefen hänvisar till vad

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

1947 års riksdag beslutat i fråga om att ställa kronoskogsmark till förfogande för yttre rationalisering och understryker att det just ur arronderingssynpunkt bör ligga i domänverkets intresse att medverka vid jordbrukets yttre rationalisering. Hittills har tyvärr, får man säga, utbytet av skogsmark mellan domänverk och lantbruksnämnder endast skett i mycket ringa omfattning.

Vad kan orsaken härtill då vara? Skälet till detta är sannolikt de villkor som domänverket uppställer för att gå med på markbyten. Med fog kritiserar lantbruksstyrelsen denna domänverkets inställning. Lantbruksstyrelsen framhåller att den generella regel som domänverket uppställer för byten, nämligen att bytesområdena skall vara likvärdiga eller nära likvärdiga i fråga om skogstillgång, belägenhet och avsättningsförhållanden, starkt hämmar bytesaffärerna. Ja, det är nog det minsta man kan säga. Det är väl nästan lika stor chans som att vinna på lotteri, att två skogsområden skall vara så lika som domänverket sätter som villkor för byte. Lantbruksstyrelsen tillägger att den har goda erfarenheter av byten med skogsbolag, då olikheter kan föreligga i nämnda hänseende, men att vid värdering av de områden som skall bytas hänsyn givetvis tas till dessa olikheter. Jag kan inte, herr talman, underlåta att citera vad lantbruksstyrelsen anfört i denna fråga.

Lantbruksstyrelsen säger: »Det är enligt lantbruksstyrelsens sätt att se saken ingenting att erinra mot att domänverket vid ett utbyte av mark med lantbruksorganisationerna får en marktilldelning med större avkastningsförmåga uttryckt i areal x bonitet än den domänverket lämnar ifrån sig. Det avgörande måste i stället vara att bondeskogsbruket tillföres lämpligt belägen mark, medan domänverkets innehav samlas med förbättrad arrondering i sådana lägen, där mark utan någon påtaglig olägenhet för bondeskogsbruket kan varaktigt införlivas med storskogsbruket. Det finnes under sådana förhållanden inte någon anledning att öda tid och arbetskraft på detaljberäkningar i syfte att

avgränsa bytesområden, så att de representerar samma avkastningsförmåga. Ett sådant förfarande medför ett avsevärt arbete utan egentlig nytta och tynger verksamheten avsevärt.»

Även i fråga om värderingsprinciperna har domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen olika uppfattningar. Domänstyrelsen fasthåller envist vid en på vissa teoretiska förutsättningar uppbyggd avkastningsvärdering, medan lantbruksstyrelsen utgår från den värdering efter marknadsläget som lantbruksnämnderna tillämpar vid sina köp, byten och försäljningar, alltså de principer som gäller i den allmänna marknaden. Det av domänverket teoretiskt beräknade värdet på skogsmark ligger cirka 30 procent över vad som betalas i den allmänna marknaden. Domänverket anser nämligen att marknadsvärdet är lägre än avkastningsvärdet och att detta beror på att det finns vissa inskränkningar i rätten att förvärva skog.

Huruvida domänverkets beräkningar, som bygger på avkastningsvärdet, har belägg i redovisade inkomster från statens stora skogsinnehav vågar jag inte yttra mig om. Vi får hoppas att beräkningarna håller i det fallet. Vid byten spelar det, som utskottet har framhållit, mindre roll om domänstyrelsens eller lantbruksstyrelsens värderingsmetod används. I praktiken blir det också huvudsakligen fråga om dylika. Det anses nämligen att skogskomplettering av jordbruk i stort sett bör kunna ske inom bondeskogsbrukets ram, för såvitt clearing kan ske mellan olika områden. Under sådana förhållanden är det uppenbarligen betydelselöst eller rätt betydelselöst för domänverket vilken värderingsmetod som tillämpas. Man har därför svårt att förstå att inte domänstyrelsen kan gå med på att vid byte, försäljning och köp använda den metodik som lantbruksorganisationerna med nödvändighet måste tillämpa.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till reservation 1, som jag skall återkomma med yrkanden om, då vi kommer till behandlingen av utskottets utlåtande nr 30.

Ett av de skäl, som anförts för att

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

plantera skog på sämre åkerjord, är att man därigenom skulle kunna undvika svåravsättbar överproduktion på vissa jordbruksalster. Jag tror att den synpunkten ofta överdrivits. Jordbruksministern var också i sitt anförande inne på denna fråga och talade om risken för överproduktion. Den totala jordbruksproduktionen har sedan år 1950 inte ökat i vårt land. Vi kan i stället under senare år märka en sjunkande tendens. Huruvida vi i dagsläget totalt har en större livsmedelsproduktion än som konsumeras inom landet, beror nästan helt på konsumtionsvanorna i fråga om matfett. Med den låga konsumtion av smör som vi hade i början av år 1958 hade vi ett överskott, men med nuvarande smörkonsumtion och vid normal-skörd torde totalt sett knappast något produktionsöverskott föreligga. Självförsörjningsgraden ligger ungefär vid 100 procent, men givetvis kan vid ett gott skördeår uppkomma överskott beträffande vissa enstaka produkter. Vi får emellertid inte glömma bort att vår befolkning ökar — jag tror att det är med ca 50 000 varje år — och detta innebär ju en ökad konsumtion, även om kaloriförbrukningen per person nu är lägre än förr.

Man bör också hålla i minnet att vi för att åstadkomma den livsmedelsproduktion, som vi i dag har och som motsvarar självförsörjningsgraden, i hög grad är beroende av import av handelsgödsel och fodermedel, för att inte tala om olja till våra traktorer. Vid en avspärrning med bortfall av dessa produktionsmedel torde vår självförsörjning sjunka väsentligt. Beräkningar har nämligen visat, att i så fall skulle det svenska jordbruket inte kunna producera mer än omkring 60 procent av de livsmedel som svenska folket skulle behöva. Jag anser att man bör beakta dessa förhållanden, när man talar om nedläggning av åkerjord, och det finns alltså anledning att vara en smula försiktig i detta avseende.

Oavsett ur vilken synpunkt man bedömer detta problem om överförande av sämre åkerjord till skogsmark, har den-

na fråga ur produktionssynpunkt inte så stor betydelse, då den sämre åkerjorden ju avkastar mindre per hektar. Det är för övrigt många gånger svårt att bedöma om en jord är bra eller dålig. Bedömningarna härvidlag påverkas av den tekniska utvecklingen och av ökad kännedom om jordarnas egenskaper. I många fall har det lyckats att genom lämpliga åtgärder — t. ex. gödsling — förvandla en jord, som tidigare betecknats som dålig, till en relativt bra sådan. Å andra sidan förekommer det också mark, som i och för sig består av god åkerjord men som på grund av stenbundenhet eller arrondering är föga lämpad för modern jordbruksdrift.

Landets åkerareal minskades enligt den officiella statistiken under åren 1951—1956 med två procent, d. v. s. med 70 000 hektar. Enligt andra undersökningar är den verkliga siffran högre — sannolikt dubbelt så stor. Det är alltså då bortåt 140 000 hektar — ungefär fyra procent av landets åkerjord — som överförs till annat ändamål. Även detta förhållande bör mana till försiktighet när man bedömer frågan om att överföra åker till skogsmark.

Jag vill inte bestrida att det finns mark som nu brukas som åker men som efter nutida förhållanden inte är lämplig för ändamålet och därför bör överföras till skogsmark. Vi har emellertid också stora arealer kalmarker och skräpskog samt även en del nedlagd åker, där buskvegetationen nu vandrar in. I första hand bör man inrikta sig på att överföra dessa områden till produktiv skogsmark och låta mark, som nu användes som åker, komma i andra hand — detta bland annat med hänsyn till att tillgången på skogsplanter under de närmaste åren enligt de upplysningar vi fått i utskottet är så begränsad att den inte ens räcker till för att klara planteringen på de områden jag nyss nämnde, d. v. s. kalmarker och skräpskog.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja uttrycka svaret på frågan om skogsplantering på åker på följande sätt. All mark som i sitt nuvarande skick är eller utan större investeringar kan bli för tidsen-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

lig jordbruksdrift ändamålsenlig åker bör användas som sådan. Det bör kanske också erinras om att det är relativt enkelt att förvandla åker till skog, under det att det motsatta är både dyrbart och svårt.

För att övergå till ett annat problem vill jag erinra att utskottsmajoriteten föreslår att avdikningslånefonden skall upphöra den 1 juli 1959 och ersättas med lånegarantier vid stödjandet av torrläggningsverksamheten. I likhet med jordbruksanslagsutredningen anser vi reservanter att en dylik omläggning skulle innebära betydande besvär och kostnader för såväl det allmänna som för enskilda när det gäller att ordna in-teckningssäkerhet för garantilånen. Det är ju också fråga om ett mycket stort antal delägare i torrläggningsföretagen. Det är vidare så att det nuvarande systemet med avdikningslånefonden fungerar smidigt och bra. Det är klart att vissa detaljer kanske kan behöva ändras, så att systemet blir ännu mer tidsenligt. Vi reservanter har ingenting emot att man i detta avseende följer lantbruksstyrelsens förslag. Vi har heller ingenting i princip emot att lånefonds-systemet ersättes med garantilån, men i detta fall anser vi det nödvändigt att frågan om ställande av säkerhet vid ett kreditgarantisystem närmare övervägs, innan man överger ett system, som fungerar tillfredsställande.

Jag skall, herr talman, bara helt kort beröra ytterligare ett par frågor. Beträffande markfondens stora tillgångar, som domänstyrelsen förfogar över, har det vid flera tillfällen påpekats, bl. a. av riksräkenskapsverket, att det kanske behövs en översyn av frågan om användningen av dessa medel. Vi reservanter finner att en sådan översyn vore lämplig och föreslår därför att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning i denna fråga.

Detsamma gäller skogskomplettering- en av jordbruksfastigheter. Jag är övertygad om att det beslut som riksdagen av allt att döma kommer att fatta blir en god hjälp när det gäller skogskompletteringen av jordbruksfastigheter.

Men det krävs nog ytterligare åtgärder för att skapa de bärkraftiga kombinationsjordbruk, som vi anser önskvärda i de skogsrika delarna av landet. Vi har också på denna punkt avgivit en reservation.

Vi har ju tidigare diskuterat trädgårdsnäringen. Även denna bör ju få stöd för att kunna rationalisera sin verksamhet. Den, som har en man anställd, kan få sådant stöd. Nu har man kommit överens om att vidga ramen för stödet åt jordbruksnäringens rationalisering till att även omfatta tvåmansjordbruk. Det är väl då helt naturligt att man också låter motsvarande utvidgning komma trädgårdsnäringen till del. Vi har därför avgivit en reservation även på den punkten.

Jag skall, herr talman, nu sluta mitt kanske litet långa anförande. Jag skall inte ingå på utlåtandet nr 31 i vars behandling jag inte har deltagit. Som statsrådet Netzen yttrade har vi haft ganska mycket att göra i jordbruksutskottet. Enbart propositionerna 147 och 148, som vi fick behandla under några korta dagar, omfattar 500 sidor. Det är beklagligt att så kort tid stod utskottet till buds för behandlingen av dessa ärenden, men skälen härtill känner vi ju till. Det har knappast varit möjligt att penetrera alla detaljer i den omfattning, som hade varit önskvärd. Det är därför inte osannolikt att åtskilliga detalj-spörsmål kan komma att kräva justeringar vid ett senare tillfälle. En källa till tillfredsställelse har emellertid varit att utskottet beträffande viktiga principfrågor kunnat uppnå enighet. Jag hoppas att det skall vara ett gott omen för den framtida behandling av en del detaljfrågor, som sannolikt blir nödvändig.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i herr Sigfrid Larssons beklagande av att arbetet i utskottet måste pressas i så hög grad som var fallet vid behandlingen av dessa propositioner. Utskottet utnyttjade alla tillfällen till sam-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

manträden men kunde på grund av den korta tiden inte ägna de olika propositionerna en så ingående behandling som hade varit önskvärd. Särskilt justeringen av utskottets utlåtande, för vilken vi hade några timmar på oss en plenidag, blev alltför forcerad för att man kunde vara viss om att undvika uttalanden från utskottets sida, som måhända i framtiden visar sig vara otillräckligt underbyggda. Vi var inom utskottet bekymrade för detta, men det fanns ingen teknisk möjlighet att lösa frågan på annat sätt än genom en behandling vid vårriksdagen av samtliga propositioner. Därför fick vi försöka göra så gott vi kunde.

När vi för en stund sedan lyssnade till statsrådet Netzéns anförande, fick vi väl alla i kammaren ett starkt intryck av att ett betydande arbete nedlagts på det frågekomplex, som riksdagen i dag skall ta ställning till. Jag fick åtminstone själv också ett mycket starkt intryck av det positiva intresse som jordbruksministern har ägnat dessa frågor och av hans bestämda önskan att komma fram till ett tillfredsställande resultat. När man hör hans omdömen om förslagen, sådana de är utformade i propositionerna och utskottsutlåtandena, så kanske man undrar över hur det kan komma sig att dessa förslag har mottagits med så stor tveksamhet inom vida kretsar av dem förslagen närmast berör, nämligen bland jordbrukarna. Men det beror bl. a. på att man, när beslut om viktiga jordbruksfrågor har fattats förr, haft samma uppfattning och förhoppningar som i dag, att frågorna skulle lösas på ett för jordbruket tillfredsställande sätt. Förhoppningarna har inte alltid infriats, och därför är jordbrukarna något skeptiska även den här gången gentemot de föreliggande förslagen.

Man gör sig väl inte skyldig till någon överdrift om man säger att förslagen mottagits med mycket blandade känslor bland våra jordbrukare. Detta förhållande har kommit fram i olika sammanhang. Det fick ett uttryck på RLF:s riksstämma i mars månad, när det mellan jordbruksnämnden och jordbrukets för-

handlingsdelegation träffade avtalet endast accepterades med en mycket liten majoritet, det rörde sig om bara tre rösters övertikt. Minoriteten på stämman ansåg att avtalet var alltför vanskligt och förfäktade den åsikten att det kanske varit bättre med ett avtalslöst tillstånd än med den överenskommelse som blivit träffad. Samma tendens till oro och missnöje har gjort sig gällande lokalt ute i landet på olika håll och har bland annat lett till att förtroendemän, som sedan många år stått i spetsen för olika organisationer bland jordbrukarna, har avpolletterats därför att de varit med om att tillstyrka det nya avtalet.

Man kan fråga sig vad denna avoga inställning till uppgörelsen beror på. När vi lyssnade till statsrådet Netzén fick vi väl alla intryck av att det skulle vara ett för jordbruket mycket fördelaktigt avtal som presenterats. Trots dessa uttalanden kommer vi inte ifrån, att det för närvarande råder ett mycket betryckt läge bland stora grupper av landets jordbrukare. Ett mycket stort antal jordbrukare har sackat efter i inkomstutvecklingen i jämförelse med andra folkgrupper. Det visas även i det omfattande statistiska material som redovisas i proposition nr 147. Där får vi veta att inkomstlikställigheten icke ens var uppnådd år 1956 när den nuvarande avtalsperioden började, fast man då utgick från en sådan förutsättning. Vi får också veta att inkomstklyftan vidgats sedan dess och beräknas bli ännu större till hösten 1959. Det är tacknämligt att detta konstateras, men det är i alla fall bara skrivbordsberäkningar och grå teori. I det dagliga livet ser de som har kontakt med jordbrukarna på ett mera realistiskt sätt hur eftersläpningen kommer till uttryck. Antalet konkurser och exekutiva auktioner bland jordbrukarna har ökat i oroande grad under det senaste året. Likviditeten har försämrats, och det var ett tidens tecken om något att vi helt nyligen måste vidta särskilda åtgärder från riksdagens sida för att ge hårt trängda jordbrukare möjligheter att köpa utsäde och konstgödsel till jordbruket för att vårsådden över huvud

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

skulle kunna ske. När hypoteksföreningen i mitt hemlän nyligen hade sin årsstämma konstaterades att läget där var mycket prekärt för många jordbrukare. Restantierna på räntor och amorteringar till föreningen var betydande. Vid marsuppbörden inflöt t. ex. endast 40 procent av förfallna annuiteter. Ett annat uttryck för samma förhållande är den ökade arbetslöshet bland lantarbetare som vi fått bevitna, därför att jordbrukarna numera har allt svårare att behålla arbetskraften när det inte är högsäsong inom jordbruket.

Det är sådana handgripliga påminnelser som jordbrukarna får om eftersläpningen, som är bakgrunden till tveksamheten inför det nya avtalet, och jag tror att man inte bör förundra sig över denna tveksamhet.

Tveksamheten gäller också andra detaljer i avtalens utformning. Den gäller den långa avtalstiden, som man är frågande inför, eftersom erfarenheten visat att tre år var en alltför lång tid för nuvarande avtal. Den gäller vidare frågan om vilken storleksgrupp inom jordbruket som skall användas vid inkomstjämförelsen. Det har talats om att man kommer att glömma bort basjordbruket och lämna deras innehavare åt sitt öde. Nu tror jag inte att något sådant är meningen. Det skulle vara betänkligt om så vore fallet, ty alltså hade vi vid sista jordbruksräkningen ungefär 60 000 brukningsenheter i den storleksgrupp som hittills har legat till grund för inkomstjämförelsen, medan det var knappt 20 000 brukningsenheter inom den nya normgruppen. Jag har emellertid för min personliga del svårt att förstå talet om att man skulle glömma bort vissa grupper när man gjort avtalet. Hela jordbruksregleringen bygger på prissättningen för olika jordbruksprodukter. Relationerna mellan priserna kan vara olika vid olika tillfällen och därigenom gynna en grupp mera än ena gången och en annan mera vid ett annat tillfälle. I det avseendet har de gångna åren visat många exempel på missgrepp och felspekulation. Men det är prissättningen som är det bärande i hela systemet,

och utformningen därav träffar givetvis alla jordbrukare, som har något att sälja, oavsett om de har fler tunnland eller färre att bruka. Det är inte storleken på jordbruket som i och för sig är avgörande för brukarens inkomst, det är många andra faktorer som spelar in.

Utskottet framhåller också i sin motivering — det är den del som har skrivits samman av några av ledamöterna i utskottet — att jämförelsegruppens funktion i huvudsak är teknisk. Den är en del i den metodik, som avser att ge jordbruket i gemen ett visst stöd. Det viktigaste i alla sammanhang är ju i själva verket inte inkomstjämförelser mellan olika grupper. Det viktigaste är i stället att vi får ett jordbruksstöd som stimulerar till en jordbruksproduktion av så stor omfattning att vi kan känna oss trygga för livsmedelsförsörjningen under olika förhållanden. Beredskapskravet, som dominerade vid jordbruksbeslutet 1947, har sin giltighet även i dagens läge.

Jag har hittills i huvudsak stannat inför den tveksamhet som har varit rådande inom stora jordbrukargrupper inför det nya avtalet och har försökt att i någon mån belysa varpå denna beror. Jag förmodar att man kände samma tveksamhet bland jordbrukets representanter även när förhandlingarna pågick om dessa frågor under den gångna vintern. Där hade man inte bara att ta hänsyn till de egna önskemålen utan även till motpartens, nämligen representanterna för statsmakterna och konsumenterna. Uppgörelsen bär också tydliga spår av en kompromiss, där fördelar och nackdelar fått vägas emot varandra. Ur jordbrukets synpunkt måste det emellertid betraktas som en betydande fördel att de garantiregler, som är knutna till det nya avtalet, nu fått en bättre och mänskligt att döma tillförlitligare utformning än enligt nuvarande system. Därigenom tillförsäkras jordbruket en rätt till gränsskydd av mycket stor betydelse för framtiden. Huruvida denna rätt sedan skall kunna utnyttjas beror givetvis ytterst på möjligheterna att sälja produkterna till de

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

priser som garantireglerna skapar förutsättningar för. Bindningen vid industriarbetarlönen, skyddet mot kostnadsökningar och ändrade världsmarknadspriser är detaljer i det nya avtalet, som ur jordbrukets synpunkt måste hållas med mycket stor tillfredsställelse.

Det har varit en styrka för vårt samhälle att avtalsfrågorna på jordbrukets område i allmänhet har kunnat lösas i samverkan och samförstånd mellan olika parter. För högerpartiets vidkommande har vi tidigare förordat en sådan lösning, och vi föreslog senast förra sommaren att man skulle ordna en överläggning om jordbrukets problem mellan alla parter som hade intresse av jordbrukspolitiken utformning. Från denna utgångspunkt anser jag det vara en betydande vinst att jordbruksutskottets utlåtande nr 29, som berör prispolitiken, är så enhälligt när det gäller själva huvudprinciperna i de beslut som nu skall fattas. Visserligen finns många reservationer fogade till utlåtandet, sammanlagt är det inte mindre än 21 stycken motiverade eller blanka reservationer, men dessa reservationer berör i huvudsak detaljer, i och för sig viktiga men dock detaljer.

Enigheten har inte kommit till på en höft. Det torde vara välbekant för kammarans ledamöter att man under utskottsbehandlingen genom att tillsätta en mindre delegation inom utskottet försökte få fram en gemensam skrivning om huvudprinciperna och även lyckades i denna strävan. Det fanns en positiv och ärlig vilja från alla håll att åstadkomma detta samfälliga resultat.

Mot bakgrunden härav är det svår-förklarligt och beklagligt att utskottets centerpartister har funnit sig föranlåtna att avge ett särskilt yttrande till jordbruksutskottets utlåtande. Bland undertecknarna av detta särskilda yttrande finns även utskottets värderade ordförande, som dock var med om att klubba det enhälliga beslut varmed utskottet godkände den gemensamma skrivning i vars utformning även utskottets ordförande hade deltagit. Det

har väl sina särskilda orsaker att detta yttrande har kommit till. Jag tycker för mitt vidkommande inte att det innehåller mycket utöver jordbruksutskottets skrivning som direkt behöfve motivera denna ganska ovanliga före-teelse vid utformningen av ett utskotts-förslag.

Vi står emellertid i dag liksom tidigare i den situationen att vi i enig-hetens tecken kan lösa huvudprinciperna för prispolitiken. Jag vill än en gång understryka att detta är en betydande fördel för alla parter. Vi motionärer anser det också vara tillfredsställande att jordbruksutskottet enhälligt har stött kravet på noggranna utredningar om jordbrukspolitiken utformning ef-ter sexårsperiodens slut. Vid dessa un-dersökningar bör man enligt mitt för-menande inte vara bunden av några på förhand lästa positioner utan gå till verket förutsättningslöst.

Efter detta konstaterande om enighet när det gäller huvudprinciperna vill jag i all korthet beröra ett par av de reservationer som är knutna till jordbruksutskottets utlåtande nr 29.

Herr Sigfrid Larsson, som står som första namn under de båda reservatio-nerna nr 7 och nr 19, har redan redo-gjort för dessa båda reservationer, var-för jag inte skall ytterligare beröra dem. Reservation nr 3 behandlar ett ärende, som vi här i riksdagen hade anledning att diskutera ganska utför-ligt för inte så länge sedan. Jag går därför även förbi den och ber i stället att få stanna en stund vid reservation nr 12, trots att också den reservationen gäller en fråga som varit föremål för riksdagens behandling under föregåen-de år.

I det träffade avtalet ingår i samband med frågan om prissättningen på smör ett uttalande att margarinpriset i prin-cip skall vara fast under nästa avtals-period. Vi har i ett par högermotioner tolkat detta uttalande så, att margarin-priset inte skall justeras för att påverka avsättningsutrymmet för smör. Marga-rinaccisen användes emellertid inte för jordbruksregleringen utan tillförs stats-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

kassan direkt och spelar därför en roll för budgetens balansering. Eftersom vi inte vet huruvida en ändring kan behövas under den kommande sexårsperioden, anser vi därför att uttalandet om ett fast margarinpris inte får utgöra hinder för en ändring av margarincacisen av budgetära skäl. Vi yrkar därför i reservation nr 12 att riksdagen skall biträda denna tolkning. I reservation nr 5 till utlåtandet nr 31 anvisar vi en möjlighet för regeringen att vidta en sådan höjning för att skaffa de ytterligare medel som behövs för småbrukstödet.

Med detta har jag, herr talman, framfört de synpunkter som jag velat anföra beträffande utskottets utlåtande nr 29. Jag ber att med detta än en gång få yrka bifall till de vid detta utlåtande föga reservationerna nr 3, 7, 12 och 19.

Jag skall sedan, innan jag slutar, med några ord beröra ytterligare ett av de utlåtanden som vi nu har uppe till behandling i ett sammanhang, nämligen frågan om det särskilda småbrukstödet. Det är en fråga som ofta har debatterats i riksdagen och där man inte minst från regeringens sida har talat om att en betydande upprustning skulle komma. När den särskilda småbruksutredningen tillsattes av dåvarande jordbruksministern Norup var det för att få en förbättring till stånd. Även vår nuvarande jordbruksminister har haft starka ambitioner i samma avseende. Mot bakgrunden av detta har man inom jordbruket och främst bland småbrukarna sett fram mot den väntade propositionen med stora förhoppningar. Men ingen kan säga att dessa förhoppningar blivit i alla avseenden infriade. Jordbruksministerns förslag till särskilt småbrukstöd innebär en kraftig nedprutning av småbruksutredningens enhälliga förslag. Om man tar hänsyn till penningvärdeförsämringen under de senaste fem—sex åren kommer stödet till det mindre jordbruket att minskas i stället för att ökas, även om det såsom vi hörde av jordbruksministerns anförande nyss innebär en omfördelning

som ger vissa grupper av småbrukarna ett ökat stöd jämfört med vad de tidigare haft. Totalt betyder emellertid de nya förslagen ingen förbättring av nu utgående stöd, om man som sagt tar hänsyn till den penningvärdeförsämring som skett sedan riksdagen fattade sitt senaste beslut i denna fråga.

Småbruket spelar alltså en stor roll i svensk jordbruksproduktion. Statsrådet Netzen var även inne på denna sak och belyste det med en del uppgifter. Jag skall be att ur propositionen nr 149 få återge ytterligare några uppgifter, som jag anser vara förtjänta att anföras i detta sammanhang.

Ett mycket stort antal småbrukare har fortfarande sin huvudsakliga inkomst av jordbruk i storleksklassen 2—10 hektar. Under ett decennium har antalet människor som har sin huvudsakliga bärgring från jordbruk i denna storleksgrupp minskats från 600 000 till 500 000, således med omkring 100 000 personer. Småbruket svarar för ungefär en fjärdedel av vår totala jordbruksproduktion. Animalieproduktionen är alltså den dominerande. Småbruket svarar där för ungefär 40 procent av totalproduktionen, räknat i kalorier. Omkring 40 procent av mjölkproduktionen sker vid småbruket, ungefär 30 procent av fläskproduktionen och 60 procent av äggproduktionen. Inte minst ur beredskapssynpunkt är det därför en betydande insats som småbruket gör i vårt lands livsmedelsförsörjning. Dessutom spelar småbruket fortfarande en betydande roll när det gäller försörjningen med arbetskraft, t. ex. inom skogsbygderna.

Eftersom inkomstläget inom den övervägande delen av småbruket ligger avsevärt under inkomstläget inom närmast högre storleksgrupp finns det alltså ett påtagligt behov av ett särskilt småbrukstöd. Vi accepterar Kungl. Maj:ts förslag beträffande leveranstillägget för mjölk och det extra mjölkpristillägget för norra Sverige. I enlighet med småbruksutredningens förslag föreslår vi emellertid att det nya arealtillägget utformas så som anges i reservation nr 1

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

till utskottets utlåtande. Detta skulle medföra en ökad kostnad för statsverket. Det är alltså ett »överbud» i jämförelse med regeringens förslag. Merkostnaden beräknas bli ungefär 11 miljoner kronor. Men vi anser att dessa pengar kommer till en mycket god användning. Högern förordar att denna merkostnad täcks genom en höjning av regleringsavgifterna för fetträvaror, såsom vi angivit i reservation nr 12 till utskottets utlåtande nr 29.

Detta är, herr talman, i stort den uppfattning som vi har företrätt vid behandlingen av dessa viktiga frågor. Det är möjligt att det kan finnas anledning att komma tillbaka beträffande någon viss detalj. Vid behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 30 har jag inte deltagit. Våra synpunkter i samband med detta utlåtande kommer en annan ledamot av mitt parti att redogöra för.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Återigen har vi i riksdagens slutskede att ta ställning till för jordbruket mycket betydelsefulla frågor. Jag kan instämma med de båda föregående talarna i att vi på detta sätt har blivit överhopade med arbete under vårriksdagens allra sista dagar. Man kan verkligen ha skäl att fråga om det inte hade varit möjligt att dela på de propositioner som vi nu har fått. Vi har väntat ganska länge på propositionen om småbruksstödet, och vi hade hoppats att den skulle ha lagts fram tidigare, så att vi hade kunnat behandla den för sig. Och när det gäller jordbrukets rationalisering kan man inte värja sig för den tanken att det skulle ha varit lyckligt om propositionen därom hade fått ligga till sig till hösten, så att man hade fått tid att studera den noggrannare än man nu har haft tillfälle till. Denna proposition, som är så betydelsefull för jordbrukets vidare utveckling, skulle kräva ett mycket noggrannare studium. Nu har det bara blivit ett studium som hastigast, och man får knappast någon djupare uppfattning om vad som åsyftas, utan man får nöja sig med att ana det.

Ett av de framträdande delförslagen inom denna proposition gäller skapandet av tvåfamiljsjordbruk. Även om man enligt min mening inte bör hindra uppkomsten av denna typ av jordbruk, förefaller det mig ändå som om man inte alltför starkt bör gå in för densamma. Jag för min del tror inte så mycket på den typen av jordbruk. Mina erfarenheter har sagt mig att tvåfamiljsjordbruk i regel inte går så bra. Man drar jämnt en tid, men sedan tröttnar man på samarbetet och skiljs åt.

Jag kan inte komma ifrån att avsikten med den nämnda propositionen är att påskynda den bortrationalisering av jordbruk som vi sedan länge bedriver här i landet. Man frågar sig om det verkligen är av behovet påkallat att denna bortrationalisering påskyndas. Det har nämnts här tidigare att rationaliseringen har gått mycket fort i detta hänseende. Jag tror det var herr Larsson som hade den frågan uppe i sitt anförande.

Jag tror att det också har nämnts här tidigare, att man tycks ha kommit in i ett slags arealtänkande. Småbruket skall rationaliseras bort, det är dömt att försvinna. Vi inom småbrukargrupperna har svårt att följa med i denna utveckling. Det är inte så mycket på arealen det beror om ett jordbruk skall bära sig eller inte. Det har sagts här tidigare, och jag vill understryka det.

Jag nämnde i utskottet att det i den bygd där jag bor övervägande finns småbruksdelar på 10 till 15 hektar. Jag tror att det i den lilla socken där jag bor inte finns mer än sex eller sju gårdar över 50 tunnland. Men en stor egendom fanns där, på 800 hektar åkerjord. Den bar sig inte utan ägaren måste sälja den. Däremot kan jag inte finna annat än att de småbrukare vi har klarar sig gott. Jorden är visserligen bra ute på Varaslätten, de har, som jag sade i utskottet, såväl animalisk som vegetabilisk produktion, deras inkomster är inte föraktliga, och de är goda skattebetalare. De har förmått rationalisera sitt jordbruk, de har kunnat köpa traktorer, de håller sig med bilar o. s. v. Jag anser för min

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

del att detta sammanhänger med vederbörande jordbrukares eget arbete och inte bara med arealbegreppet.

Vi har fogat vissa reservationer till utlåtandet om denna proposition, men jag skall inte gå in på dem vid detta tillfälle.

Om småbruket och den proposition som utskottet där behandlat — en proposition som vi från småbrukarhåll länge har väntat på — måste jag säga ungefär som herr Eskilsson nyss sade att denna proposition närmast blev en besvikelse för småbruket. Herr Eskilsson har redan nämnt att en utredning beträffande stödet till småbruket tillsattes av herr Norup. Ledamöterna i denna utredning var framstående män inom de demokratiska partierna, och dess betänkande om stöd till det mindre jordbruket var enhälligt. Med hänsyn till utredningens sammansättning kunde man förutsätta att de olika ledamöterna hade haft kontakt med sina respektive partier innan de band sig för utredningens förslag. Under sådana förhållanden hade man naturligtvis skäl att utgå från att jordbruksministern skulle ha accepterat betänkandet och framlagt ett förslag som nära överensstämde med detsamma. Detta har han emellertid inte gjort, utan han har minskat det av utredningen förordade anslaget med 33 miljoner, vilket naturligtvis betyder att småbruket får så mycket mindre i stöd. Det blir kanske tillfälle att återkomma till den saken senare, och därför skall jag nu inte längre uppehålla mig vid den.

Propositionen om åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område är, såsom här har påpekats, uppgjord i enlighet med den prisöverenskommelse som träffats mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden. Detta avtal har ju godkänts såväl av lantbruksstyrelsen som av RLF, och jag finner det därför kanske något vågat att de, som varit med om uppgörelsen, nu står upp och starkt kritiserar densamma. De som enligt min uppfattning har skäl till missnöje är småbrukarna. De har inte fått vara med vid förhandling-

arna, trots de många framstötter i detta syfte som gjorts under gångna år. Då våra önskemål om representation vid förhandlingarna inte tillmötesgåtts, har vi från småbrukets sida inte heller något ansvar för den träffade prisöverenskommelsen, utan vi anser oss ha full rätt att kritisera densamma och kommer att så göra.

Vi har enligt mitt förmenande så mycket större anledning till kritik som småbruket enligt den allmänna uppfattningen inom småbrukarkretsar blivit missgynnat vid denna uppgörelse. Småbrukets animalieproduktion belastas t. ex. genom höga importavgifter som fördyrar fodervarorna. Detta är även fallet med exportpremier o. s. v. som bidrager till höga foderpriser.

Småbruket belastas också genom avgifter på andra områden, bland annat förmålningsavgiften för löneförmålning vid bygdekvarnar. Denna fråga har varit uppe till behandling vid varje riksdag under senare år, och jag har därför inte anledning att nu gå djupare in på densamma, men jag vill försäkra att denna förmålningsavgift alljämt är mycket impopulär bland de jordbrukare som mal sin brödsäd i dessa bygdekvarnar, framför allt då småbrukarna. De anser att denna avgift är orättvis, därför att de genom den får vara med och stödja det spannmålsproducerande jordbrukets avsettningsmöjligheter och priser.

Vi har också, med anledning av vad jag nyss nämnde, yrkat på att stödet till den inhemska foderproduktionen skall begränsas till reglering av foderimporten och ett stöd åt animalieproduktionen. Endast regniga eftersomrar eller svåra vintrar vilka tvingar vegetabilieproducenterna att så vårsäd på arealer, som normalt används för brödsäd, vill vi vara med om att stödja exporten av fodersäd genom exportreglering.

Vi har även yrkat att av de införselavgifter som upptas för fodermedel 50 procent må avsättas till en fond för att förstärka leveransbidraget för mjölk under stallfodringsperioden för det mindre jordbruket. Motiveringen för detta

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

förslag kan sägas vara, såsom jag nyss sade, att dessa avgifter belastar småbrukets produktion, men förslaget kan även motiveras med det stöd åt det mindre jordbruket som jag också nämnde om, vilket enligt propositionen med 33 miljoner kronor understiger vad småbruksutredningen hade föreslagit. I denna utredning hade bl. a. föreslagits att man av mjölkprisanslaget skulle ge ett tilläggspris på kalvar, som var beräknat till 14 miljoner kronor av det allmänna pristillägget. Nu har ju detta förslag frångåtts, av skäl som jag inte här har anledning att kritisera. Detta borde emellertid kunna gottgöras genom att man tar av fondmedelsavgifterna, som småbruket till stor del får betala, och lägger på mjölkproduktionen, då särskilt under vintermånaderna.

Detta var, herr talman, några synpunkter och yrkanden i fråga om jordbruksutskottets utlåtande nr 29, där vi från det håll, som jag företräder, har avgivit några reservationer. Jag skall be att få sluta med att yrka bifall till reservationerna nr 4, 5, 8, 11 och 16 i förevarande utlåtande.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! I en framtid kommer man att tala om två viktiga perioder av grundläggande förändringar i jordbrukets strukturella utformning. Den ena perioden är 1800-talets skiftesperiod, då omreglering och splittring gick hand i hand. Den andra utgöres av den strukturella omställningsprocess, som vi har påbörjat. I båda fallen spelar befolkningsrörelserna en stor roll. Det är ingen ny företeelse att människorna överger jordbruket och landsbygden och söker sin utkomst i städerna och industriorterna. Under efterkrigstidens ekonomiska högkonjunktur, med en hastig ansvällning av industriens arbetskraftsbehov, har avflyttningen skett i ökad omfattning, och ju mer uttunnad som landsbygdens befolkning blir, desto besvärligare är det att komma till rätta med och att genomföra en anpassning till den situation som avfolk-

ningen framkallar. Det är uppenbart att dessa folkomflyttningar utgör en integrerande del i den standardförbättring, som vi har haft att glädja oss åt, men de »sår» som landsbygden fått vidkännas tar sin tid att ärra. De kommuner som drabbas hårdast av avflyttningen har det inte så lätt, med ett vikande skatteunderlag och ändå betydande kostnader, att genomföra de omgrupperingar av bebyggelsen m. m. som folkminskningen nödvändiggör.

Denna avflyttning har inte stannat, och den kommer säkerligen inte heller att stanna. Jag tänkte här med några ord beröra det förhållandet att man rationaliserar bort så och så många småbruk. Jag tror att lantbruksnämnderna och jordbrukets rationaliseringsverksamhet över huvud taget får ta hand om de småbruk, som ingen vill bruka, på grund av att de ungdomar, som kanske naturligen skulle ha tagit vid där föräldrarna slutade sitt arbete och inte orkade längre, har andra värderingar och livsbehov än som kan tillgodosas av ett mindre jordbruk. Jag tror inte heller att småbrukarbidraget är av den beskaffenheten — även om det inte är utan betydelse — att det håller människorna kvar vid jordbruket eller, om det uteblir, föranleder dem att flytta eller ger impulser till avflyttning. Det är andra och starkare krafter som ligger bakom denna avflyttning från landsbygden än några hundra kronor hit och dit. Det är behovet av fritid, det är behovet av att bo centralt och det är jakten efter en allt högre levnadsstandard, som är de främsta krafterna när det gäller att driva människorna från landsbygden, och främst från de mindre jordbruken.

Jag tror att vi litet var är överens om att det övergår den enskildes förmåga att komma till rätta med de problem som uppstår i samband med den avflyttning som nu försiggår från landsbygden, särskilt då från skogsbygden. Här måste samhället ingripa stödjande, vägledande och hjälpande. Det är emellertid riktigt, som sagts från denna talarstol i dag och som också nämnts

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

både i propositionen och i utskottsutlåtandet, att det väsentligen är de enskilda jordbrukarna själva som driver fram rationaliseringen, som aktualiserar en uppförstoring av jordbruken och mycket annat som behandlas i de här propositionerna.

Jag vill säga att jag håller med jordbruksministern om att de här tre propositionerna hör ihop, och jag vill redan på detta stadium uttala ett tack till jordbruksministern för den energi han lagt i dagen när det gällt att få fram den proposition som ligger bakom utlåtandet nr 30, som behandlat propositionen nr 148 om jordbruksrationaliseringen, så att också den fick komma med i det här sammanhanget. På det viset får man ökade möjligheter och bättre förutsättningar från statsmakternas och lantbruksnämndernas sida att företa den anpassning som prisuppgörelsen och utvecklingen på landsbygden kräver på grund av de omständigheter jag nyss har skildrat.

Det är alldeles riktigt vad herr Eskilsson här tog upp till behandling, att det råder stort missnöje bland jordbrukarna, vilket kommit till uttryck på olika sätt, såsom herr Eskilsson skildrade det. Jag har emellertid en känsla av att det kanske inte är så mycket det nya förslagens konstruktion och dess utformning över huvud taget som ligger bakom denna missnöjesopinion från jordbrukarnas sida, utan det är den omständigheten att spärreglerna, 5- och 6-procentsreglerna, som fanns i det gamla avtalet, icke gav vad de från början lovade. Man har också inom betydande delar av vårt land haft tre regniga höstar, som har förstört en stor del av skörden för åtskilliga jordbrukare. Det är detta som har skapat pessimismen och det är detta som har tagit sig uttryck i misstänksamhet.

Därför tycker jag att det är synnerligen värdefullt att förhandlingsdelegationen och statens jordbruksnämnd har kunnat komma överens. Jag vill starkt understryka värdet av detta. Som vi förstår har överenskommelsen nåtts efter hårda strider, men man har dock

kunnat komma överens och man har kommit fram till ett sådant resultat, att de aktuella jordbrukspolitiska debatterna kan avföras från dagordningen i sex år framåt, samtidigt som man kan räkna med att jordbrukets befolkning skall följa med i inkomstförbättringen.

En av delegationsledarna, Folke Edblom, skrev i RLF-tidningen för den 8 april följande: »Vi tror oss ha åstadkommit en ordning, där man förenar möjligheter till långsiktig planering med kortsiktig trygghet.»

Jag vill speciellt med anledning av vad centerpartiet framfört i sitt särskilda yttrande anföra ytterligare några rader, som Edblom skrev i samma nummer av tidningen. Han skriver bl. a.: »Utvecklingen går raskt framåt. Vi har bedömt framtiden så, att vid utgången av 1965 kan man tänka sig att göra denna förändring utan alltför stora kostnader. Under övergångstiden har vi dock åstadkommit, enligt vår mening, regler som bör verksamt dels förhindra en ytterligare eftersläpning på grund av olika omständigheter och dels en anordning som gör det möjligt att täcka in den nu konstaterade eftersläpningen. Alla de prisförbättringar som nu och framdeles under avtalstiden kommer jordbruket till del på grund av dessa anordningar, de kommer alla jordbrukare till del i förhållande till deras produktion och leveranser. Det blir ingen ny ordning. Talet om att alla de som ligger under de 20 hektaren inte har med avtalet att göra är renodlad demagogi.»

Jag har velat citera detta uttalande därför att det är framfört av en ansvarsmedveten ledare inom förhandlingsdelegationen, en ledare, som inte försöker att smita ifrån det ansvar han har tagit vid uppgörelsen, något som jag tycker att Edblom bör ha ett erkännande för.

Det måste därför sägas att vi blev litet bekymrade, och framför allt förvånade, när utskottsutlåtandet kom och vi såg att centerpartiet utan förvarning där hade formulerat ett »särskilt yttran-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

de». Det är nämligen så att vi inom jordbruksutskottet — det är väl ingen hemlighet att tala om det — hade en särskild delegation som skulle undersöka om vi kunde få till stånd en enig skrivning. Vi fick en sådan både vad beträffar den centrala delen i propositionen om prisuppgörelsen och rationaliseringen. När det sedan inte ställdes något särskilt yrkande i jordbruksutskottet, så trodde vi att alla var överens — men så kom i alla fall detta särskilda yttrande.

Jag avvaktade med stort intresse vad herr Sigfrid Larsson skulle säga om den saken. Han halkade emellertid förbi den ganska lättvindigt. Han sade bl. a. att alla inte brukar vara belåtna med en kompromiss. Nej, det är man ju i regel inte. Men det brukar väl vara så, att när man har gått med på en kompromiss och inte är fullt belåten, tröstar man sig med att motparten inte heller är belåten, och sedan följer man överenskommelsen lojalt.

Vidare sade herr Larsson att det inte så mycket var det nuvarande han riktade sig emot, utan tiden efter uppgörelseperioden, alltså efter 1965. Jag vill då gennämna att i den uppgörelse, som vi enats om, ingår ju att en utredning skall utföras, i vilken alla olika faktorer får komma med. Först skall vi under ett par år pröva hur det nya systemet verkar, och sedan får man med ledning av de erfarenheter på olika områden, som då har gjorts, genom en utredning söka komma fram till hur regleringen i framtiden i detalj bör utformas. Detta är vi ju överens om, och under sådana omständigheter anser jag att centerpartiet hade kunnat förena sig med de övriga partierna om den saken. I förhandlingsdelegationen, som träffat uppgörelsen med statens jordbruksnämnd är, om jag inte är fel underrättad, centerpartiet representerat med sex ledamöter av tio. Dessa måste väl nu fråga sig vad som är meningen med det särskilda yttrande som centerpartiet har avgivit.

Enligt min uppfattning har den föreliggande uppgörelsen, särskilt när det

gäller frågan om priserna, blivit bättre ur jordbrukarsynpunkt än man från början hade kunnat vänta sig.

I centerpartiets särskilda yttrande görs vidare gällande att talet om att kostnaderna är mindre vid de större jordbruken än vid de mindre inte är riktigt. Härvidlag beror väl mycket på vad man hänför till kostnader och hur man räknar. Nog är det väl ovedersägligt att driften blir billigare vid de större jordbruken per hektar, om man till kostnaderna räknar även de fasta kostnaderna för exempelvis byggnader och maskiner. Direktör Moberg, chefen för maskinprovningarna i Uppsala, sade vid lantbruksveckans öppnande att man borde ha omkring 50 hektar åkerjord för att kunna bära de kostnader som en modern maskinpark drar. Om det vore så, att större jordbruk hade lika höga driftkostnader som mindre och inte gav större vinst, vilket exempelvis skulle innebära att normjordbruket inte gav mer i vinst än basjordbruket — varför har centerpartisterna då i en särskild reservation vänt sig emot att det 1965 skall vara normjordbruket och inte basjordbruket som skall ligga till grund för prissättningen?

Vidare framföres i det särskilda yttrandet, som väl får betraktas som ett uttryck för centerpartiets uppfattning, kravet på en utredning. Såsom jag förut påpekat har emellertid också utskottet ansett att en utredning bör ske med beaktande av alla olika omständigheter. Vissa av de frågor, som i en reservation anges böra bli föremål för särskild utredning — det gäller framför allt gränshandeln och europamarknaden — tycker jag emellertid har blivit så klarlagda både genom diskussionerna i utskottet och i den kungl. propositionen att ytterligare direktiv i dessa hänseenden icke är behövliga. Vad frågan om den nordiska gränshandeln beträffar vet vi att Nordiska rådet sysslar med dessa frågor och försöker på olika sätt komma till rätta med gränshandeln inte bara när det gäller smör, utan också en hel del andra varor.

Till herr Nord vill jag säga att jag

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

hyser vissa sympatier för vad som sägs i reservation nr 16 i fråga om fodermedelsavgifterna. Men när det nu ingår i uppgörelsen, att dessa avgifter skall tagas ut på det sätt som föreslås av utskottet, anser jag mig inte behöva närmare gå in på den frågan. Vi har inget annat att göra än godtaga utskottets förslag.

Innan jag övergår till nästa proposition vill jag som en liten kuriositet nämna, att min gode vän herr Franzén, som deltagit i utskottsbehandlingen, är med i reservation 9 och yrkar *avslag* på motionerna I: 494 och II: 583, men i reservation 11 är han med och *tillstyrker* bifall till desamma. Han går i viss mån en annan väg än vad majoriteten av centerpartiet gjort. Centerpartisternas majoritet var först med på förslaget, men sedan gick de emot. Jag tycker nog ändå att Franzéns handlande är mer sympatiskt och på sätt och vis är av samma beteendemönster som när man säger om flickorna, att de först avslår men sedan ger sitt bifall.

Beträffande rationaliseringspropositionen och utskottets utlåtande nr 30 vill jag ännu en gång understryka, att man måste anpassa sig efter den utveckling som jag förut skildrat. Det gäller också att söka ta hänsyn till den tekniska utvecklingen. Det statliga stödet har hittills stannat vid de 20 hektaren. När man nu menar, att man skall sikta till att 20—30-hektarsjordbruket, alltså i genomsnitt 25 hektar, framdeles — om sex år — skall bli normerande för prisingningen beträffande jordbrukets produkter, så vill jag säga, att det är helt i sin ordning att man också nu upphäver de bestämmelser i rationaliseringskungörelsen, som stannat vid de 20 hektaren, och låter lantbruksnämnderna lämna stöd och bidrag upp till tvåfamiljsjordbruk.

Jag måste också understryka den stora betydelsen av den utbyggnad och i vissa fall också uppmjukning av rationaliseringskungörelsen, som jag hoppas att vi kommer att fatta beslut om.

Även där har vi en centerpartireservation, som det inte är så lätt att bli

klok på. Min klokhet växte inte heller långt när jag satt och lyssnade till Sigfrid Larssons redogörelse för det hela. Det talas i reservationen om att enligt propositionen skall lantbruksnämnderna åläggas att verka för att sådana brukningsdelar bildas, som normalt kan skötas av två män. Vidare påstås i reservationen att målsättningen för den yttre rationaliseringen skapar svårbedömbara konsekvenser för vår landsbygd genom de alltför snäva bestämmelserna för rationaliseringen, som innefattas däri.

Jag har försökt komma underfund med vad orden »snäva bestämmelser» hänсыftar på. Vad är det som är för snävt? Jag tycker detta uttalande är egendomligt eftersom vi ju i utskottets skrivning, som centerpartiet var med om från början, säger att man kan gå också till större jordbruk och hjälpa till, där så är möjligt. Därmed föreställer jag mig, att gränsen har vidgats. Är det den gränsen, som utskottet i sitt utlåtande anført som är för snäv och som centerpartiet vill vidga, eller vad är det? Vi kanske kan få reda på det.

I det stycke i utskottets utlåtande på s. 78, som reservanterna vill ha utbytt mot sin reservation, säges det att rationaliseringen bör ske enligt hittills gällande allmänna grunder och jordbruket med lantbruksnämndernas medverkan göras lämpat att under överskådlig tid kunna bestå som självständiga enheter. Det sägs vidare, att med hänsyn bl. a. till den tekniska utvecklingen har det satts för snäva gränser för verksamheten. Från det allmännas sida bör åtgärder kunna vidtagas för att underlätta strävandena särskilt i slättbygden, där så ske kan. Tillkomsten av jämväl brukningsenheter, som normalt kan skötas av två män utan anlitande i normala fall av lejd arbetskraft, framhåller utskottet också.

Jag tycker att denna skrivning, sådan som utskottet utformat den, lämnar stor frihet för lantbruksnämnderna och lantbruksorganisationerna att handla efter olika krav och behov. Den innesluter ju både stöd åt jordbruket och skogsbruket och tvåfamiljsjordbruket ute i slätt-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

bygderna, som kan bli föremål för stöd i den omfattning som de själva anser att de behöver ha.

Jag vill också understryka vad som förut sagts, nämligen att det väsentligen är jordbrukarna själva som bestämmer hur utvecklingen skall ske, vilka insatser som skall göras, vilka sammanläggningar som bör ske och vilka försäljningar och tillköp som bör komma i fråga, ty ingen kan tvingas att sälja och ingen kan tvingas att köpa. Statens medverkan vid jordbrukets strukturomvandling bör självfallet såsom hittills ske under behörigt hänsynstagande till orternas naturliga produktionsutveckling och andra lokala förhållanden. Bland annat får givetvis ägosammansättningen varieras med hänsyn till skogstillgången m. m. i orten. Tillskapandet och förbättring av kombinerade jordbruk bör också främjas. Jag tycker för min del att detta skapar stora förutsättningar att kunna anpassa verksamheten både efter den enskilde jordbrukarens intresse och efter de lokala ortsförhållandena.

Så är det i centerpartiets reservation fråga om att stöd till den yttre rationaliseringen samt samarbetsformerna mellan olika centrala ämbetsverk och enskilda länsorgan skall utredas. Jag vill därtill säga, att det ju finns en utredning, som sysslar med den saken, nämligen 1958 års jordlagsutredning. För min del har jag den uppfattningen att de som arbetar i lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnder, lantmäteri o. s. v. själva bäst vet hur detta samarbete bör utformas. Det har utformats ett samarbete mellan lantbruksstyrelsen, lantmäteri och skogsstyrelser, ett samarbete som gäller också på länsplanet, och det anpassas efter de uppgifter de olika styrelserna har och efter de lokala förhållandena. Att låta dessa organ ta hand om samarbetet kommer säkerligen att klara formerna för detta bättre än om man skulle tillsätta en utredning här om.

När det gäller anslagen till rationaliseringsverksamheten har centerpartiet varit konsekvent i så måtto, att det har stött såväl upprustningen som anslagen.

Högern och folkpartiet har däremot varit med på det principiella i skrivningen i det förslag, som utskottet har utformat för arbetsprogrammet och arbetsuppgifterna, men de vill inte helt vara med när det gäller att ge skoglig expertis åt lantbrukets organisationer. Detta är egendomligt, och jag tycker det är en svaghet i reservationen att den skogliga expertis, som folkpartiet har representerad i jordbruksutskottet, nämligen jägmästare Hansson, en mycket erfaren och klok man, anser att detta inte är riktigt och därför inte är med på reservationen. De som har avgivit reservationen är alltså de osakkunniga, och den sakkunnige har ställt sig utanför.

Vad beträffar förslaget om anslagsminskningar är det uppenbart, att för den vidgade målsättningen och effektivisering av rationaliseringsverksamheten, som vi siktar till, behövs också rörelsemedel. Annars skulle man ju minska möjligheterna för de nya metoder, som skall ersätta de gamla, och det kan inte vara riktigt.

Jag vill sluta med att säga, att det i fråga om utskottsutlåtandena nr 29 och 30 är värdefullt att så pass stor enighet i det väsentliga har kunnat uppnås och att sakfrågorna fått vara vägleddande för ståndpunktstagandet. Men det hade varit ännu bättre om centerpartiet hade hållit sig på mattan och orkat fullfölja den inom utskottet träffade överenskommelsen om målsättningen för prisregleringen och rationaliseringsverksamheten.

Nu utgör centerpartiets avsteg på denna punkt ett onödigt irritationsmoment, som icke kan sprida någon glädje hos jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen, som haft hårda duster med varandra men ändå gått kompromissens och överenskommelsens väg för att föra i hamn en så stor och för vår jordbruksbefolkning livsviktig fråga utan partitaktiska och finurliga spekulationer. Jag hoppas att vi trots detta skall kunna uppnå någorlunda stor enhet i denna kammare om jordbruksutskottets förslag.

Jag har inte varit med vid behand-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

lingen av utskottsutlåtandet nr 31, men jag har deltagit i utredningen och vill därför inte delta i diskussionen, men vill säga min mening i denna fråga.

Jag vill poängtera vad som förut sagts, att småbruket har stor betydelse särskilt i skogsbygderna, att det genom tiderna har varit dominerande och att det väl är det allttjämt i många bygder. Men allteftersom utvecklingen har gått framåt, har småbruket fått det svårare och svårare att ge en inkomst som är tillräcklig för att hålla odlarna kvar i denna jordbruksform. Småbruket ligger särskilt i Norrland, Dalarna och de mellan-svenska skogsbygderna i lä av skogsbruket. Dessa småbrukare arbetar i skogen och har ofta litet skog själva. Jag tror att det är rationaliseringen och det därmed följande minskade arbetskraftsbehovet inom skogsbruket, som bestämmer antalet kvarvarande småbruk på svenska landsbygden. Jag tror också att det allttjämt behövs ett betydande antal småbruk särskilt i Norrland, och därför är det av intresse för statsmakterna att också stödja dem. Det har också påpekats tidigare, bl. a. av herr Eskilsson, vilken betydelse småbruket har för produktionen.

Beträffande stödets utformning har en kommitté tillsatts, i vilken jag deltog. Vi har sett förslaget, och jag skall inte närmare gå in på det. Det är bara två punkter som jag skulle vilja ta upp. Den ena är småbrukarstödet betydelse för rationaliseringen. Jag hävdade i utredningen, att detta statsbidrag givetvis har en viss betydelse för småbrukarna, särskilt för de äldre, som har svårt att söka sig över till en annan sysselsättning. Men det har ingen avgörande betydelse för bibehållandet av det mindre jordbruket, ty några hundra kronor till varje småbruk håller ingen flicka eller pojke kvar. Om detta stöd uteblir, flyttar de inte för den sakens skull.

Såsom saken nu har lagts upp i den rationaliseringsproposition, som vi nu behandlar och snart kommer att besluta om, med en aktivisering av rationaliseringen, så håller jag med om att det kanske rimmar litet illa att, som

småbruksutredningen från sina utgångspunkter föreslog, låta bidraget utgå till fastigheten och inte till brukaren. Jag tycker nog, att man på den punkten kan följa utskottets förslag. Det centrala i denna utredning var ju frågan om arealtillägget. Jag har ju deltagit i utredningens arbete och där medverkat till en kompromiss omkring det förslag, som vi framlade. Jag anser med den respekt jag har för ingångna överenskommelser, att jag därmed tagit ståndpunkt när det gäller stödet till småbruket. Jag kommer därför vid voteringen att stödja reservation 1, punkterna B och E, och i konsekvens därmed reservation 2.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess utlåtande nr 29 med undantag för moment E, beträffande vilket jag i stället yrkar bifall till reservation 17.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Av någon oförståelig anledning har det särskilda yttrande, som från centerpartihåll har fogats till jordbruksutskottets utlåtande nr 29, framkallat en mängd anmärkningar. Statsrådet Netzen inledde dessa anmärkningar, som fortsattes av herr Eskilsson. Nu gjorde herr Jonsson gällande, att yttrandet gick emot en träffad överenskommelse och emot ett enigt utskott.

Det är klart att saker och ting kan läsas på olika sätt, men som jag har läst yttrandet — liksom de flesta som läser det utan förutfattad mening — så kan jag inte finna, att det i något hänseende strider emot överenskommelsen.

Men vad skulle det då tjäna till? Herr Jonsson reste den frågan. Ja, vi har bara gett en ytterligare belysning av de problem och den diskussion, som utskottet har grundat sitt ställningstagande på, vilket vi *inte* har gått emot. Det kan väl inte vara något fel, att man gör på det sättet. Avger man ett särskilt yttrande utan att begära någon ändring i en reservation, är det väl för

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

att ytterligare belysa den berörda frågan.

Ja, herr talman, så har jag sett det, och jag har svårt att förstå att denna min uppfattning skall kunna vederläggas.

Herr Jonsson berörde vidare reservation nr 1 i jordbruksutskottets utlåtande nr 30. Han måste därvid ha råkat ut för ett missförstånd. Vi har i reservationen ansett, att tredje stycket på s. 78 i utskottets utlåtande skall ges den av oss förordade lydelsen. Detta stycke i utlåtandet omfattar nio rader. Nu har den text vi vill ha i stället för dessa rader råkat bli längre. Det är kanske det som medfört, att herr Jonsson utgick från att vi därmed även skulle ersätta fjärde stycket på samma sida i utlåtandet, det som börjar med orden: »Liksom departementschefen.»

Men i den delen av utlåtandet är vi ju överens! Det är ju den skrivning, som de fyra vise män, som blev utsedda att försöka samordna synpunkterna, hade enats om. Det skulle inte falla oss in att gå ifrån den skrivningen.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill i anledning av herr Sigfrid Larssons anförande säga, att hans ståndpunkt innebär att vi skulle klargöra en fråga ytterligare genom att begära en utredning utöver den, som redan är begärd i utskottets utlåtande.

Jag vill också framhålla, att när det gäller en stor fråga, som har föregåtts av hårda strider och i vilken man försöker komma fram till ett resultat, så förbättrar man inte situationen utan irriterar den tvärtom genom att lägga fram ett särskilt yttrande, samtidigt som man gör gällande, att det inte ändrar någonting i sak, men att man ändå vill lägga fram det. Varför vill man då göra det?

Herr LARSSON, SIGFRID, (ep) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar reservation 1 i utlåtandet nr 30 frågade herr

Jonsson, vad vi menade med orden »alltför snäva bestämmelser för rationaliseringsverksamheten». Vi vill inte heller ha några snäva bestämmelser, så hur går det resonemanget ihop, frågar herr Jonsson.

Ja, vad vi vänder oss emot är det uttryck som finns återgivet i det föregående, nämligen att enligt propositionen skall lantbruksnämnderna åläggas att verka för bildandet av tvåfamiljsjordbruk. Det tycker vi är att dra upp för snäva gränser, och därför anser vi att det uttryck vi valt passar utmärkt väl in i bilden.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill på denna punkt säga att jag trodde att man genom det särskilda yttrande det här gäller vände sig mot ett utskottsutlåtande och inte mot propositionen. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att man, om man läser utskottsutlåtandet, finner att detta är litet mjukare skrivet än propositionen och att där finnes med vad som enligt herr Sigfrid Larssons uppfattning kan betraktas såsom »något mera vidgade gränser».

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! När några ledamöter av centerpartiet under ordinarie motions-tid denna riksdag väckte en motion med ett yrkande om att det skulle verkställas en utredning för att vi skulle få klarhet om jordbrukets ställning när det gällde såväl livsmedels- och försvarsberedskapen som principiella frågor för landsbygden i övrigt, gjordes denna hemställan under den övertygelsen, att det var riksdagens självklara uppgift att lösa dessa problem.

De förhandlingar som har förts och den uppgörelse som har träffats mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation har i stor utsträckning åsidosatt riksdagens eget principiella ställningstagande när det gäller denna fråga. Efter detta skedde kan man befara en blivande praxis med

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

defactobeslut och att riksdagens uppgift blir av konfirmerande art. Det kan vara av intresse att i detta sammanhang få veta jordbruksministerns inställning till den här skisserade eventuella utvecklingen.

Som framgår av propositionen nr 148 är frågor, som rör rationaliseringen, bundna vid prisuppgörelsen på ett sådant sätt, att om man anammar den regel som blivit gällande i vårt samhälle, nämligen att ingångna avtal är heliga, kan i huvudfrågan — storleksrationaliseringen — inga större förändringar göras.

Beträffande föreliggande utskottsutlåtanden med anledning av propositionerna nr 147 och 148 vill jag instämma i det anförande, som herr Sigfrid Larsson här hållit. Även vill jag särskilt understryka nödvändigheten av vad utskottet i en mycket skicklig skrivning anfört om en utredning av de ändrade förhållanden, som med den nya given kan bli följden. Även om utskottet trots sin positiva skrivning inte vågat ta steget fullt ut och begära en beställning, får man med bestämdhet hoppas, att den regering, som bär ansvaret, kommer att handla så att riksdagen i god tid före år 1965 får ta del av utredningsresultatet. Det är, som jag ser det, en tvingande nödvändighet att så sker.

Om jag sedan övergår till frågan om prissättningen och därmed lönsamheten för jordbrukarna, får man, om man bortser från det pris som betalats, rättvisligen säga, att de nya basjordbrukarna erhållit i förhållande till de grupper, som tagits till jämförelse, en tryggare existens. Även i fråga om skyddet över gränserna har bättre resultat uppnåtts än i det gamla avtalet. I fråga om jämförelsegrupperna kan man med fog fråga sig, om brukaren av ett femtiotunnlandsjordbruk inte i kompetenshänseende bör ligga betydligt över det jämförelseobjekt som man nu enats om.

Priset från jordbrukets sida för uppgörelsen är en förskjutning uppåt i arealhänseende av de s. k. lönsamma jordbruken, och resultatet av automatiken blir att vi får ännu fler icke bärkraftiga

jordbruk. I denna situation frångår jordbruksministern anmärkningsvärt nog småbruksutredningens förslag med 33 miljoner kronor. I denna för jordbruket tvångsmässiga situation borde statsrådet Netzen, som jag ser det, visserligen ha frångått småbruksutredningens förslag, men vad beträffar pengarna i motsatt riktning.

Jag vet inte, om herr statsrådet Netzen någon gång besökt min hemsocken Nordingrå. Om så inte är fallet — låt mig då ta detta tillfälle i akt och bjuda herr statsrådet, vare sig det sker som statsråd eller privatperson, välkommen till min hembygd; och inte bara till bygden, herr jordbruksminister, utan även till småbrukarna där uppe i Nordingrå. Vi har en i turisthänseende härlig natur med en starkt kuperad terräng. När jag var hemma under veckoslutet, besökte jag av någon anledning en av byarna. Vi satt där inne hos en av byamännen, och det var väl alldeles naturligt att vi kom in på de frågor, som vi i dag skall besluta om i denna kammare. Det märkliga var att alla så när som på en var negativt inställda till den s. k. välvilja, som regeringen och statsrådet Netzen visat. Det var en enda, som inte var missnöjd. Jag frågade honom om anledningen till detta. Då sade han, herr statsrådet, på följande sätt: »Mina åkrar har en så stark lutning, och om denna politik gentemot oss småbrukare kommer att fortsätta, då funderar jag allvarligt på att försöka att odla min jord även på baksidan.»

Om småbrukets betydelse såväl i fråga om försvars-, livsmedels- och arbetsberedskap som i fråga om bilden av landsbygden i dess helhet råder, hoppas jag, inga starkare divergenser i uppfattning i denna kammare. Småbrukets andel i livsmedelsberedskapen torde röra sig om cirka 50 procent. Produktionsutvecklingen inom jordbruket efter kriget visar, att det i vårt land skett en ökning med 5 procent i förhållande till förkrigsåren. I det fria Europa har det under samma tid skett en ökning med 25 procent. Jämför man dessa siffror med folkmängdsökningen blir resultatet

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

att vi per capita ligger 10 procent lägre än före kriget, medan den fria delen av Europa ökat med 10 procent. Det uppstår alltså en divergens i denna jämförelse med 20 procent. Detta innebär enligt mitt sätt att se att vi i dagens läge, om vi kombinerar jordbruksproduktionen med livsmedelsberedskapen, ännu mer än tillförne är i behov av den produktion som småbruket ger.

Visst har rationaliseringen och tekniken i stor utsträckning ändrat bilden ute på landsbygden, men fortfarande behövs dock arbetande människor kvar. Än så länge faller inte träden i skogen när man trycker på en knapp i en tätort, inte heller forslas timret från skogen till industrien om man trycker på en annan knapp. Fortfarande är det nog lyckligast för hela landsbygden om det jämsides med övriga näringsidkare finns folk, som i jord och skog kan få en skälig utkomst.

De föreslagna arealbidragen, som utgör en ersättning för de gamla producentbidragen, kan under några övergångsår i princip accepteras från vårt håll, men det bör undersökas huruvida inte denna form av stöd lämpligen så småningom kan överföras till exempelvis leveranstilläggen.

Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag innebär en sänkning av arealbidragen i förhållande till vad småbrukarutredningen föreslagit. Detta kan inte godtagas ifrån småbrukets sida. Utskottets förslag om en kategoriklyvning innebär att man flyttar fram gränsen för en ur småbrukets synpunkt sett tidigare rådande orättvisa några år. Genom det nya som skett måste motiven för detta ställningstagande anses ogrundade.

Förslaget om att arealbidrag inte kan erhållas av dem, som har en förmögenhet överstigande 50 000 kronor, kan inte heller godtagas av centerpartiet. Om vi som exempel tar en småbrukare som har sin gård skuldfri — ja, även om han skulle ha en del skulder — kommer med de ökade taxeringsvärdena jämte värdet av inventarierna deklarationsblanketten många gånger att redo-

visa en förmögenhet av över 50 000 kronor. Denna gränsdragning betyder att man rekommenderar en sådan småbrukare att förbruka en del av produktionsmedlen för att kunna existera.

Kungl. Maj:ts och utskottets förslag angående leveranstillägget anser vi i centerpartiet illa rimma med utvecklingen mot flera icke bärkraftiga jordbruk, och logiken bör väl här ändå leda till en förskjutning uppåt av leveranstilläggen. På basis härav har vi i såväl motion som reservation fört fram rättvisesynpunkter.

Slutligen har vi i fråga om det extra mjölkpristillägget för Norrland velat föreslå en uppräkning med 40 procent. Motiveringen härför grundar sig på de kända geografiska och därmed sammanhängande klimatiska förhållandena samt det samband vi anser att frågan har med arbetsmarknaden och därmed på de stora problem som i nuet och i framtiden med all säkerhet kommer att vara rådande i denna del av vårt land.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! När riksdagen går att slutgiltigt avgöra frågan om ett godkännande av det avtal, som är redovisat i propositionen angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område så har vi kunnat notera i dag samma förhållande som alltid tidigare när det gällt för riksdagen att ta en slutgiltig prövning i dessa frågor, nämligen att de som varit jordbrukets representanter vid underhandlingarna — i synnerhet vid detta tillfälle och som var majoriteten ifrån centerpartiet — har till den kungl. propositionen redovisat det största antalet ändringsyrkanden. Jag konstaterar detta, därför att det tydligen varit avsikten att camouflera det ställningstagande man vid avtalsuppgörelsen har intagit.

Vi behandlar här tre kungl. propositioner, varav en hade den rubrik jag nyss nämnde. Den andra gäller jordbrukets fortsatta rationaliseringsåtgärder, och den tredje avser stödet till det mindre jordbruket.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Vad man här har anledning att rikta vissa erinringar emot är den solidaritet som har presterats vid avtalets upprättande. Jag konstaterar att avtalet har praktiskt taget inriktat sig på att i första hand säkerställa det *större* jordbrukets lönsamhet. Det mindre jordbruket har blivit placerat på efterkälken. Man har enat sig om att genomföra importavgifter, som har säkerställt den del av landets jordbrukare, som har haft en mera differentierad produktion: spannmålsodling, sockerbetsodling, rapsodling. Endast i sista hand har man tagit sikte på den animala produktionen, av vilken den övervägande delen jordbrukare i detta land har sin huvudsakliga inkomst.

Det är helt naturligt att man inte har kunnat åstadkomma särskilt långtgående generella förbättringar när det gäller det minsta jordbruket. Man kan ju inte räkna med att göra en prissättning, som ger full lönsamhet åt ett ofullständigt jordbruk, ty ungefär två tredjedelar av jordbruksbefolkningen har sin utkomst från det mindre jordbruket, om jag däri räknar jordbruk från 2 hektar upp till den hittills normgivande storleken på basjordbruket, 10 hektar. Dessa jordbrukare har endast en tredjedel av jordbruksarealen, som är drygt 3 400 000 hektar.

Jag har därvid räknat bort jordbruket mellan 1 och 2 hektar, ty dessa, omkring 80 000, håller på att rationaliseras bort. De var omkring 95 000 vid 1950-talets början, men de hade tillsammans inte mer än 120 000 hektar.

Med dessa förutsättningar för jordbruksöverenskommelsen är det helt naturligt, att den grupp som ligger under basjordbrukens storlek har haft större förväntningar på förbättringar än vad som presterats i den senaste överenskommelsen. Ännu så länge har nämligen jordbruksrationaliseringen inte kunnat åstadkomma en storleksrationalisering i så snabb takt, som hade varit önskvärt, trots att man redan år 1947 gav uttryck för farhågan — inte minst i centerpartiets press — att den då sittande jordbruksministern var i färd

med att avpollettera 100 000 — en del sade 200 000 — mindre jordbruk i detta land.

Vi kan i dag konstatera, att den spådomen ingalunda har gått i uppfyllelse. Statistiken har inte kunnat ge uppgifter om en så stor bortrationalisering. Under femårsperioden 1951—55 har ungefär 14 000 mindre jordbruk rationaliserats bort, men de har gått upp i de andra. Den statistik vi har tillgänglig i dag är visserligen inte dagsaktuell, men den ger följande siffror.

Inom storleksordningen 2—5 hektar har på slättbygden en minskning skett med 2 610, i Mellansveriges skogs- och dalbygder 3 441 och i norra Sverige 3 240, sammanlagt 8 391 stycken.

Går vi till gruppen 5—10 hektar, noterar vi följande siffror: på slättbygd 2 544, i Mellansveriges skogs- och dalbygder 2 655 och i norra Sverige 1 310.

När vi kommer till nivån mellan 10 och 15 hektar har antalet brukningsdelar på slättbygden reducerats med 1 033 stycken. I Mellansveriges skogs- och dalbygder har man en minskning med 54 stycken, men i norra Sverige har det varit en ökning med 419 stycken.

Går vi sedan till storleksgruppen 15—20 hektar finner vi en ökning som på slättbygden har uppgått till 83 stycken, i de mellansvenska skogs- och dalbygderna till 164 stycken och i norra Sverige till 192 stycken.

I gruppen mellan 20 och 30 hektar är ökningen väsentlig på slättbygden. Där kan man notera 438 nya brukningsenheter. För Mellansverige är siffran 234 och för norra Sverige 88 stycken.

Man kan till och med följa rationaliseringsutvecklingen när det gäller jordbruksstorlekarna mellan 30 och 50 hektar. Där visar slättbygderna en ökning med 363 stycken, Mellansverige en ökning med 61 och norra Sverige en ökning med 9 stycken.

Sammanlagt, kan man konstatera, har 14 000 brukningsenheter bortrationaliserats. Vad säger man i dag i tidningspressen? Jag skall återge ett par rubriker som förekom omedelbart efter det

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

att det nu föreliggande jordbruksavtalet blev klart. En centerpartitidning från Norrbottens län använde följande två rubriker: »Netzés förslag till småbruksstöd ger ingen förbättring åt vårt län. Netzen-plan för utrotning av 200 000 småbruk nu framlagd.»

Vi konstaterar alltså att man i dag använder precis samma propagandametod som år 1947 användes mot den departementschef som hade ansvaret för den proposition vilken riksdagen då beslutade om och som har föranlett den jordbruksrationalisering som sedan under denna tid i vårt land förekommit.

Jag har emellertid kunnat konstatera att de representanter för Norrbottens län, som under pågående granskning av de nu föreliggande tre propositionerna har uppvaktat jordbruksutskottet, har haft en helt annan uppfattning än den nämnda norrbottenstidningen. Det var för övrigt den person, vars porträtt tidningen hade på första sidan, som var den främste talesmannen för delegationen, nämligen RLF:s distriktsordförande. Han gjorde ett påstående som gjorde mig mycket förundrad, nämligen att småbruket i Norrbotten inte skulle vara något problem, utan att problemet skulle vara de jordbruksenheter som ligger vid 10-hektarsgränsen och däröver.

Detta uttalande föranledde både mig och herr Hæggbloom att ställa frågor. Personligen fick jag den uppfattningen att det måste vara en felsägning. Det kan inte vara riktigt att småbruket inte utgör något problem för Norrbottens län, i synnerhet som medelstorleken för jordbruket inom detta län till och med är mindre än inom det län jag själv representerar. Jag vet att produktionsvolymen från det mindre jordbruket — alltså med en storlek mindre än basjordbrukets — inom Västerbottens län utgör hela 75 procent av den totala produktionsvolymen. Och det är riktigt som statsrådet meddelar i prisregleringspropositionen, att i Sydsverige endast 8 procent av produktionsvolymen

kommer från det mindre jordbruket. Detta betyder att medelstorleken där är väsentligt större. Förr hade vi i Malmöhus län en medelstorlek mellan 15 och 20 hektar, och i Kristianstads län hade vi i varje fall år 1947 en medelstorlek som var drygt så stor som basjordbrukets dåvarande storlek. Men i Västerbottens län är väl medelstorleken nu drygt 5 hektar, och i Norrbottens län är den något lägre.

Orsaken till att jag nämner dessa siffror är den, att det vid den nämnda uppvaktningen inför jordbruksutskottet — vilket mina utskottskamrater kan intyga riktigheten av — som om man från Norrbottens län ville göra gällande att småbruket inte var något problem. Detta föranledde oss att ställa frågan, om inte Norrbottens län i detta hänseende är ungefär likställt med Västerbottens län. Men vi fick svaret att leveransmängderna är så små från de mindre jordbruket att den kvantitet av konsumtionsmjölk som från dessa inlevereras till mejerierna där inte spelar någon större roll.

Jag trodde faktiskt till en början att jag missuppfattat deputationens inställning, men våra frågor ledde inte till någon rättelse av den gjorda deklARATIONEN, varför den får anses vara uttryck för vederbörandes inställning.

Det hade naturligtvis kunnat finnas anledning även från vår sida att väcka motioner i anslutning till den framlagda propositionen om jordbrukets prisreglering. Jag hävdar emellertid den uppfattningen, att ingångna avtal måste respekteras. Ett avtal må vara hur felaktigt som helst sett från en enskild riksdagsledamots synpunkter, men är avtalet väl ingånget, så måste det också respekteras av riksdagen. Vi hade dock kanske från vår sida haft anledning att hoppas att avtalet i något större omfattning än vad nu är förhållandet hade utgjort en solidaritetsbevisning mot majoriteten av det svenska jordbrukets utövare. Man hade t. ex. kunnat lyfta av åtskilliga belopp från införselavgifterna för att i stället använda dessa pengar som en

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

utjämningsmöjlighet till förmån för sådana jordbrukare som huvudsakligen är hänvisade till animalisk produktion.

Jag har också, herr talman, vid utskottets utlåtande fogat en blank reservation för att ge till känna dessa synpunkter.

Jag övergår sedan till propositionen om den fortsatta rationaliseringen inom det svenska jordbruket och ber att i den delen få anföra några synpunkter till protokollet.

Det är, anser jag, angeläget att departementschefen undersöker möjligheterna för en justering och komplettering av gällande jordförvärvslag, som faktiskt i vissa fall lägger hinder i vägen för erforderliga rationaliseringsåtgärder. Folk har blivit vana vid att vederbörande lantbruksnämnd vid utbud av jordbruksfastigheter skall inträda såsom en självklar förmedlare om t. ex. en granne vill förvärva viss mark för att utvidga sitt jordbruk. Vederbörande har kanske sedan lång tid tillbaka önskat köpa marken i fråga från grannfastigheten, men han har inte gett sitt intresse till känna. Resultatet har blivit att många rationaliseringsmöjligheter helt enkelt inte utnyttjats. Det kan t. ex. vara fråga om ett stärbhus som över huvud taget inte vidtar några åtgärder för att sälja fastigheten. Man vet nämligen med sig att lantbruksnämnden omedelbart skulle åberopa paragraf 5 i jordförvärvslagen och med hjälp av denna lag ta ifrån köparen den försålda marken om köparen ej har sin fastighet i närheten. Det har medfört att intresset för storleksrationalisering under de gångna åren i viss mån minskat. De som legat bäst till för rationaliseringsåtgärder har helt enkelt inte uppträtt som köpare till en fastighet, utan man har avvaktat och väntat till dess att försäljning förekommit och framfört begäran om lantbruksnämndens ingripande mot köparen som tvingats överlåta fastigheten till någon av intilliggande jordbrukare.

Vidare tror jag att det är nödvändigt att få till stånd en lagbestämmelse som lägger hinder i vägen för dessa 49-åriga arrendekontrakt som nu ofta upprät-

tas när man får avslag på ett köpeavtal. Man tillämpar i realiteten samma system som för åtskilliga år sedan föranledde riksdagen att via en lagbestämmelse stoppa användandet av det inteckningsförfarande som då utnyttjades för att kunna säkerställa att man för all framtid tryggade sitt innehav av en skogsfastighet som förvärvats. Vi har kunnat konstatera att liknande metoder tillämpas nu vid förvärv av jordbruksfastighet.

Jag övergår emellertid, herr talman, till frågan om skogskompletteringarna. Man har här i propagandan gjort gällande, att om domänverket avhände sig alla sina skogar, så skulle man därmed också få tillräckliga möjligheter att komplettera de skoglösa fastigheterna. Ingen kan väl tro att det i verkligheten ligger så enkelt till. Domänverket har ju t. ex. ofta sina skogar på helt andra håll i landet än i de trakter där sådana här kompletteringar av jordbruket med skog bör åstadkommas.

Jag måste också, herr talman, uttrycka min förvåning över den reservation som fogats till utskottets utlåtande över rationaliseringspropositionen i vad avser departementschefens hemställan om skoglig sakkunskap till hjälp för lantbruksnämnderna vid värderingar och inköp av skogsfastigheter samt framför allt vid byte med bolagen. Vi har ingalunda velat göra gällande, att våra skogsmästare i lantbruksnämnderna i övre Norrland inte skulle ha varit tillräckligt kvalificerade för att kunna beräkna skogens värde vare sig det gäller byte, köp eller försäljning.

Men här är det att märka, ärade kammarledamöter, att skogsbolagen har en skogshögskoleutbildad tjänstemannakår, och för att säkerställa en motvikt när det gäller dessa stora byten och ge trygghet åt lantbruksnämnderna i deras ställningstaganden har det varit nödvändigt att begära hjälp med värdeberäkningar från skogshögskoleutbildade tjänstemän. Hittills har lantbruksstyrelsen klarat sig med lånad arbetskraft från domänstyrelsen, och denne jägmästare, som varit arvodesanställd hos lantbruksstyrelsen,

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

har naturligtvis fått åka som en ombudsman mellan flera län, i de fall att lantbruksnämnderna har begärt hans sakkunskap och bedömning i fråga om de byten, som förelegat till slutgiltig prövning i nämnderna. Jag tror att det är välplacerade pengar som lantbruksstyrelsen har begärt både departementets och riksdagens stöd till. Skall man påskynda en skogskompletteringsrationalisering, kommer det att innebära en snabbar takt i utvecklingen, om lantbruksnämnderna ges möjlighet till en viss kontroll över de skogsmästare, som är anställda i lantbruksnämnderna.

När det gäller det normjordbruk, som har fastställts, är det helt naturligt att det mindre jordbruket har varit bekymrat, ty om inkomstgränsen bestämes till den storleksordning, som nu föreslås, och man noggrannare synar inkomstläget för dessa normjordbruk, blir följden prisjusteringar nedåt. Jag har nämligen svårt att tro, herr talman, att 25- och 30-hektarsjordbruken nere på slättbygden endast ligger vid genomsnittsinkomsten för industriarbetare i dyrortsgrupperna 2 och 3. Om det är så, är det ingen risk med denna storleksnorm, men jag skulle tänka mig att inkomstresultatet kommer att justeras betydligt, om man gör en mera noggrann undersökning. Det kan hända att den statistik, som man nu har, innesluter några års dåliga skörderesultat. Det är väl på samma sätt som medelinkomsten i Norrland ligger till grund för beräkningarna. Där kännetecknas emellertid inkomstnivån av en stigning uppåt på grund av att man räknat in skogsbrukets inkomstförhållanden och med ledning därav bestämt medelinkomsten.

Jag är belåten med den skrivning, som utskottet har utformat när det gäller en översyn av övre Norrlands framtida utveckling. Till grund för detta förslag ligger en motion, som har väckts av herr Nils-Eric Gustafsson i denna kammare och som jag är glad över att utskottet hundraprocentigt har accepterat. Denna översyn kommer att skapa förutsättningar för att ge en klarare bild av de problem, som övre Norrland brottas med,

inte bara när det gäller problemen i dag utan även de problem, som varje år tornar upp sig. Varför gör de det? Jo, helt enkelt därför att man kan konstatera en teknisk utveckling inte bara inom det svenska jordbruket utan även inom skogsindustrien. Det kan noteras, att vi år 1947 hade ungefär 18 000 traktorer inom vårt jordbruk. Vi kan i dagens statistik konstatera, att vi har 135 000 traktorer. I samma takt har den tekniska utvecklingen fortgått inom skogsbruket, där de mindre skogsägarna i övre Norrland fick sin inkomst från bolagens och domänverkets skogsuttag. I dag har man i allt större och större omfattning satt in maskiner, barkmaskiner och motorsågar. Det gör att de mindre jordbrukare, som har haft sin tillflykt till skogsbruket under vintermånaderna, i dag endast kan notera en mycket kort säsong. Med detta såsom ett framtidspanorama är det helt naturligt, att de norrländska jordbrukarna har en helt annan syn på problemet än man hade år 1947.

Sedan är bara frågan: Hur långt kan man sträcka sig när det gäller jordbruksrationaliseringen i övre Norrland? Det är möjligt att det blir en samhällsangelägenhet att i dessa bygder kvarhålla en viss befolkning även på de områden som kan avfolkas. Inom de norrländska kommunerna ser vi med bekymmer hur ungdomen flyr bort. De kommunala myndigheterna beslutar åtgärder för att ge den möjligheter till en bättre utbildning — vi har ordnat med realskolor, handelsskolor och yrkesskolor, och vi har folkhögskolor. Detta har varit ett samfällt kommunalt intresse. Vi har oberoende av politiska skiljelinjer ansett det nödvändigt att ge även den norrländska ungdomen den reskost som den behöver i sin strävan att nå fram till förbättrade inkomster. Men resultatet av dessa åtgärder har blivit, att vi i våra jordbruksbygder genom utflyttning av ungdom har en genomsnittsålder som överstiger 50-årslinjen; och när ungdomen lämnar jordbruket blir ju följden att detta bortrationaliseras av sig självt. I samband med denna

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

folkuttuning lyser emellertid redan nu problemet om otrivseln igenom. Det är den som påskyndar förberedelserna att packa kappsäcken även bland de ungdomar som alltjämt är kvar vid jordbruket. När också de ungdomarna flyr bort, tornar måhända problemet upp sig även för statsmakterna — då måste de känna sitt ansvar för att i övre Norrland finns en befolkning som är tillräckligt stor för att vi skall kunna tillgodogöra oss denna landsändas råvarutillgångar. Det räcker inte att gruvanläggningar byggs ut här och var, att kapital skyfflas in till vårt land via exporten, att skogstillgångar och vattenkraft exploateras; man måste samtidigt sörja för att det finns en så levande landsbygd, att tillgång på nödig arbetskraft finns kvar samt att de otrivselproblem elimineras, som redan nu har gjort sig gällande.

Jag går sedan över till den proposition som rör småbruksstödet. Jag har i jordbruksutskottet betraktat saken på det sättet, att här finns ingenting att göra. Om vi fått börja med denna proposition och komma till klarhet om det samfälliga intresse, som gett sig till känna i de till jordbruksutskottets utlåtan- de rörande denna proposition fogade reservationerna, och om vi sedan fått resonera om propositionen rörande prisavtalet, så är det möjligt att herrarna kunnat finna utsikter för en justering. Men här har man diskuterat det föreslagna stödet via ett arealbidrag och presterat reservationer, där man i någon mån gått utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är väl ingen av kammarens ärade ledamöter som tror, att småbrukets framtida vara eller icke vara beror av huruvida man höjer ett arealbidrag med 50 kronor.

Visserligen rör det sig här bara om en merkostnad av 11 miljoner kronor, men jag har anledning att ställa en fråga till högern, som i sin reservation yrkar att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att höja regleringsavgiften för fettvaror i sådan utsträckning att inkomsterna därav ökar med cirka 11 miljoner kronor. Kan man, herr talman, gå förbi bevillningsutskottet när det gäller att be-

döma de förslag som herrar Eskilsson, Hæggbloom och Östlund i sin reservation ger antydningar om? Jag har närmast det intrycket, att dessa reservanter har rekommenderat en sorts omsättningsskatt och därvid intagit en annan ståndpunkt än högern annars gör när det gäller skattepolitiken.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare förlänga debatten. Herr Jon Jonsson har redan behandlat flera av de punkter som jag hade tänkt taga upp, och jag kan därför inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag såväl i fråga om prisregleringen som beträffande rationaliseringen och småbruksstödet, men med den förhoppningen att den översyn, som utskottet enhälligt har uttalat sig för, inte skall uppskjutas för länge, utan att resultatet därav bör bli känt i god tid innan nästa prisuppgörelse skall föreläggas riksdagen.

Herr TALMANNEN:

Jag får för kammaren tillkännage att anslag uppsatts om detta sammanträdes fortsättande i kväll kl. 19.30.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att vi icke kan åtskiljas i kväll förrän de föreliggande tre utlåtan- dena från jordbruksutskottet är slutligt avgjorda. Med vanlig vöteringstakt kommer vöteringsarna angående de tre utlåtan- dena att ta minst en och en halv timme. På de tre och en halv å fyra timmar som diskussionen nu pågått har sju talare haft ordet. Det återstår sexton talare. Allt tyder på att vi, om denna takt bibehålles, kommer att få se morgonso- len i all dess strålande glans.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag skall fatta mig så kort jag kan.

Jag vill först uppehålla mig en smula mig vad som här sagts om avtal, särskilt då den kritik som riktats mot centerpartiet i det sammanhanget. Jag tycker att den kritiken har varit starkare i ansatsen än i utförandet. Personligen vågar jag kanske säga, att jag när det gäller jord-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

brukets avtal kan hänvisa till ett föregående som styrker, att jag för min del är positivt inställd till jordbrukets avtalsrätt och de konsekvenser som därav följer, eftersom jag en gång 1941 satte min egen och min familjs existens på spel i en strid som gällde jordbrukets avtalsrätt gentemot en tvångslagstiftning som som sökte sin like i de diktaturstyrda länderna.

Jag konstaterar att det har riktats kritik mot centerpartiet, men jag gör gällande att den skjuter en smula vid sidan om målet.

Herr Eskilsson fann det märkligt att det förekom ett särskilt yttrande i utskottsutlåtandet. Han fastslog i fortsättningen att det särskilda yttrandet av centerpartiets representanter i jordbruksutskottet enligt hans uppfattning just inte innehöll mer än vad som står i utskottets utlåtande. Om så vore fallet förstår jag inte varför han skulle ondgöra sig så förskräckligt över det.

Något strängare var herr Jonsson i Fjäle, men inte heller han gav så klart belägg för vad det egentligen var han inte tyckte om. Han tyckte inte om att yttrandet fanns, men därutöver hade han inte så mycket att komma med.

När vi på sin tid i länsförbundet i Uppland behandlade det föreliggande avtalet, var det ett par saker som faktiskt stötte oss. Det gällde inte i så hög grad innehållet som det sätt på vilket avtalet drevs fram. Vi stötte oss på att man på förhandlarhåll förklarade, att det gällde att utelämnas de mindre jordbrukarna i tid så länge de hade ett avtalsvärde och som man alltså kunde få någonting för det. Detta stötte oss så pass mycket, att jag tror att saken gav färg åt bedömandet av avtalet i dess helhet.

Den tesen har vidare drivits, att om detta avtal inte hade accepterats, skulle det ha lett till ett avtalslöst tillstånd. Men det ligger väl till så på det fackliga området att när avtal inte kommer till stånd, försöker man med fortsatta förhandlingar och, om så behövs, med skiljemannaförfarande. Det är ovanligt att man säger, att om ni inte tar det förslag som lagts fram, blir det inget avtal. Jag

tror inte att det var regeringens mening att gå fram på det sättet, men så piskades i alla fall inom jordbruket avtalet fram. Undra på att det sedan är ett visst gnis-sel!

Vad beträffar själva innehållet i avtalet framhöll statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet en hel del värdefulla ting, och jag skall gärna vitsorda att det innehåller mycket som kanske skall bli till gagn under den tid avtalet gäller. Men när han gjorde gällande att det föreslagna gränsskyddet i förhållande till utlandsmarknaden skulle bereda jordbruket en alldeles särskild förmånsställning, vill jag peka på att det gränsskyddet väl ändå inte är starkare, och icke kan jämföras med det skydd som lämnas åt arbetsmarknaden i detta land. Utgångspunkten borde härvidlag alltså vara den gamla uppgörelsen från år 1933, då tryggheten på arbetsmarknaden och tryggheten för jordbruket ordnades ungefär efter samma linjer. Går jag till den faktor, som jordbruksministern särskilt upphöll sig vid, nämligen det skydd mot pristryckande åtgärder, som här ges åt jordbruket, vill jag säga att ett motsvarande skydd i minst lika hög grad ges även åt arbetsmarknaden. Statsrådet sade att vi inom jordbruket i alla fall är i viss mån beroende av marknadsmässiga förhållanden, men det förefaller som om den svenska arbetsmarknaden skulle ha det bättre ordnat, ty där stiger lönerna — låt vara i mindre omfattning än tidigare — även under en tid av en ganska omfattande arbetslöshet, och detta innebär ju inte full marknadsmässighet. Jag menar att man borde driva parallellismen litet längre, men jag skall inte gå in på den saken. Jag vill endast säga att jag tror att det skydd för svenskt jordbruk och det skydd för svensk arbetsmarknad, för vilka grunden lades 1933, kunde genomföras på ett mera reciprok sätt. Jag tror att det är en uppgift för framtiden att se till att de stora bärande folkgrupperna i vårt land i stort sett erhåller ett likvärdigt skydd.

Herr Nord konstaterade att småbrukarna i det här landet står utanför avtalet. Jag vet inte om han menade precis

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

som han sade. Han kanske bara menade Småbrukarförbundet, ty de hundratalsende jordbrukare som är anslutna till RLF och Sveriges lantbruksförbund är väl inte idel storjordbrukare, och de några tusen medlemmarna i Småbrukarförbundet är väl inte de enda småbrukarna i detta land. Jag tror att när herr Nord sade att det lilla jordbruket står utanför avtalet, så misstog han sig. Han satte kanske på något sätt likhetstecken mellan småbrukarna och Småbrukarförbundet. Det var detta jag ville rätta till.

Herr Svedberg kritiserade också centerpartiet för att det kommit med reservationer, men när jag hörde honom i fortsättningen hade han ungefär samma uppfattning som vi. Jag upptäckte åtminstone inte någon stor skillnad mellan herr Sigfrid Larsson och herr Svedberg. Herr Sigfrid Larsson har ett särskilt yttrande, som inte innebär något direkt yrkande. Herr Svedberg gick igenom hela jordbrukspolitiken, och han konstaterade att det lilla jordbruket inte blivit ordentligt tillgodosett, han gjorde anmärkningar ur norrlandssynpunkt o. s. v. o. s.v., men i likhet med herr Sigfrid Larsson hade herr Svedberg inte heller yrkande på de punkterna. Herr Sigfrid Larsson hade däremot yrkande på andra punkter, och på en punkt konstaterar jag att herr Svedberg kunde ha givit herr Sigfrid Larsson en liten blomma, nämligen då från vårt håll faktiskt ingick ett förslag om bifall till utredningsförslaget om det s. k. kalvbidraget, som på något vis fallit bort i Kungl. Maj:ts proposition men som herr Svedberg i sin förtjusning över Kungl. Maj:ts förslag råkade glömma att nämna.

Jag går sedan över till skogskompletteringen. Därvidlag vill jag instämma med herr Svedberg om det värdefulla i den hjälp som lantbruksnämnderna får genom expertis, och jag finner det svår-förklarligt att man riktar kritik på den punkten. Såvitt jag förstår är det en synnerligen värdefull del av förslaget angående skogskompletteringen, att man ger lantbruksnämnderna personal till ett effektivt bedrivande av verksamheten. På

den punkten delar jag helt herr Svedbergs uppfattning.

Jag måste emellertid på ett par andra punkter säga, att jag tycker att både Kungl. Maj:ts och utskottets förslag ger väldigt litet. Beträffande domänverket är herr Svedberg relativt nöjd med både Kungl. Maj:ts och utskottet. På den punkten vill jag komplettera och understryka vad herr Sigfrid Larsson sade. Det betänkliga i domänverkets prispolitik är inte bara att det sätter ett högt pris när det säljer — det kan ju, som herr Larsson framhöll, elimineras genom ett bytesförfarande, som kanske bereder möjligheter för jordbrukarna att komplettera och möjligheter för lantbruksnämnderna att underlätta denna komplettering. Svårigheterna beror på åtskilliga håll på domänverkets politik att göra inköp till en prisnivå, som ligger betydligt över de priser jordbrukarna betalar vid köp sinsemellan och som således också lantbruksnämnderna kan tillämpa vid sina inköp för att tillhandahålla mark till förstärkning av jordbruk. Jag tror att man inte bör bortse från den sidan av saken, inte heller från att stor-skogsbruket tillämpar liknande normer. Vi har således här en klar smittofara, och man bereder på en omväg betydande svårigheter. Jag tror att vi skall ta saken konkret. Om ni tänker er att man använder domänverkets värderingsmetod, så måste man säga — även sedan de höjt värdekoeficienten från 3 à 3,5 procent till 4,25 — att man ligger avsevärt under i fråga om räntekoeficienten och avsevärt högre i fråga om priserna över vad jordbrukarna kan bära, om kompletteringen skall genomföras. Jag tror inte att det är någon bra ordning om statens pengar använda till att vidtaga åtgärder för statsinköp av skog i den omfattning som här har skett. Det har ju sedan några år förstärktligas netto ungefär 90 000 har. Jag tror inte att denna inköpsverksamhet är till välsignelse, om den samtidigt bereder svårigheter för den komplettering med skog som statsmakterna dock åsyftar och som i åtskilliga hänseenden främjats genom den proposition som här föreligger.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Sedan vill jag säga, att jag tror man inte skall bortse från kreditbehovet och möjligheterna att anpassa krediterna vid skogskompletteringsförvärven till skogen, och inte tillämpa någon byråkratisk norm som gäller under ett visst antal år. Man bör göra marginalen så pass vid, att man kan anpassa dels räntefriheten och dels amorteringstiden efter skogskiftets bestånd, uttagningsmöjligheter och behov av upprustning. På det sättet kan man gagna ett genomförande av skogsförvärv på ett helt annat sätt än om man bortser ifrån de möjligheter som finns till skogsuttag och de utgifter för att bättra upp och reparera trasiga skogsskiften o. s. v., som är nödvändiga eftersom det inte alltid är de bästa skogsbitarna som kan komma i fråga vid kompletteringarna.

Till sist vill jag, herr Svedberg, säga, att det är ett fullkomligt misstag att tro, att vi menar att domänverket i någon större utsträckning kan tänkas direkt tillhandahålla skog för dessa kompletteringar. Domänverkets innehav är, som herr Svedberg var inne på, oftast samlade domäner, som väl lämpar sig för storskogsbruk. Vad det här gäller är byten, gärna trekantsbyten, som underlättar tillgodogörandet av de ströskiften av bolagsjord, som i mycket stor utsträckning finns i jordbruksbygderna i hela Norrlands kustland, i det jämtländska siluområdet, i Norrlands mellanbygd o. s. v., detta stora antal skiften av bolagsskog, som är insprängda i jordbruksbygd och som väl lämpar sig för komplettering. Där kan domänverket med byten medverka till att förbättra förhållandena på ett särskilt värdefullt sätt. Om det skulle visa sig, att genom dessa trekantsbyten kronomark skulle övergå i bolagshand i viss utsträckning, så betvivlar jag att skogsvården härigenom skulle bli sämre.

Genom det förslag, som här kommer att vinna riksdagens bifall, har ett steg framåt tagits. Men det finns åtskilligt mer att göra när det gäller möjligheterna att utnyttja kronans stora markresurser vid bytesförfarande och när det gäller krediterna. Under sådana förhållan-

den förefaller det mig att vara en riktig åtgärd, som herr Sigfrid Larsson m. fl. vidtagit, när de till utskottets betänkande har fogat en reservation, där de begär förslag, som skall fullfölja det nu föreliggande betänkandet. Det är att hoppas att detta skall lända till en vidare utveckling på den väg som detta förslag lägger grunden till.

Herr ESKILSSON (h): kort genmäle:

Herr talman! Min vän till höger, herr Ferdinand Nilsson, var något indignerad över mina uttalanden om centerpartiets särskilda yttrande. Mina kritiska reflexioner var betingade av att detta yttrande avgivits av personer, vilka under utskottsarbetet aktivt har medverkat till utformningen av utskottets enhälliga förslag. Men herr Ferdinand Nilsson hade särskilt svårt att förstå min förvåning eftersom jag i mitt anförande ansåg, att det särskilda yttrandet inte gav så mycket utöver utskottets uttalande. Jag har litet svårt att följa med herr Nilssons tankegång i detta avseende. Då jag är av den uppfattningen, att detta särskilda yttrande inte ger så mycket utöver utskottets eget uttalande, undrar jag vad det över huvud taget skulle tjäna till att avge detsamma.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Ferdinand Nilsson, att jag utgår ifrån att centerpartiet inte menar, att staten via domänstyrelsen skall subventionera avyttring av skog för komplettering. Om det gäller att komplettera genom byten eller triangelbyten, har det ju i realiteten ingen betydelse, huruvida man tillämpar lantbruksnämndens brukningsvärdesvärderingar eller domänverkets försäljningsvärderingar, eftersom det blir samma värderingsgrunder vid bytena. Det blir ju samma värderingsnorm, om man å ena sidan använder domänverkets inköpspris och lantbruksstyrelsen tillämpar det för de skogskomplex man vill byta ut. Man kan ju också an-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

vända lantbruksnämndernas prisvärdesberäkningar, eftersom domänverket ingenting förlorar på det.

Vad Norrland beträffar kan man vidare underligt nog notera, att där tillämpas andra ränteuttag än i de övriga delarna av landet. Hela Norrland får för närvarande betala en kvarts procent högre ränta än Syd- och Mellansverige.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Svedberg är inne på att kritisera tillämpningen av de ödemarksräntor, som jag så väl känner till för Norrlands del och som sammanhänger med förhållanden, som från min och många av mina meningsfränders sida kritiserats sedan mycket länge. Han ger mig väl då också rätt, när jag försöker hävda, att vi måste se till att kreditförhållandena ordnas på ett mera tillfredsställande sätt, om det skall bli något med dessa köp. Sedan gled han förbi vad domänverkets värderingsnormer innebär, när domänverket köper och sålunda med statens hjälp höjer priserna på fastigheter samt därigenom bereder svårigheter för strukturrationaliseringen. Detta gled han förbi för att i stället tala om något annat.

Herr Eskilsson hade svårt att förstå mig, och det berodde nog på att jag hade svårt att förstå honom. Vad jag inte förstår, herr Eskilsson, är, att ifall det här föreligger ett yttrande av herr Larsson m. fl. som enligt herr Eskilssons mening inte innehåller något särskilt, då tycker jag inte att herr Eskilsson skall bråka om den saken.

Herr SVEDBERG: LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller värdeberäkningarna vid jordbruksrationaliseringen, är det en väsentlig skillnad mot de värdeberäkningar i inköps hänseende som man kunnat notera från bolagen och från domänverket. Och varför? Därför att dessa värderar ungskogsbestän-

det på helt annat sätt. Jordbrukarna vill i allmänhet inte värdera till fullt värde en skogsareal, som de inte kan exploatera under sin tid.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur jag skall tolka herr Svedbergs yttrande. Jag förmodar att jag inte skall tolka det så, att han träder i bräsch för bolagens normer när de gör sina inköp. Det är ju på det sättet, att den bolagsförbudslag som vi har medför att de inte gör så förfärligt stor skada. Jag förmodar, att han inte vill försvara dessa normer, ty han vet att jordbrukarna inte kan köpa för de priser bolagen räknar fram utan att stå på näsan.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! I den senaste dispyten här mellan herrar Nilsson och Svedberg skulle jag vilja säga till herr Nilsson, att i det förslag till rationalisering, som föreligger från utskottets sida, finns riktlinjerna för värdering av både den skog som lantbruksnämnderna har och den skog som domänverket har. Det kan inte i fortsättningen råda något tvivel om efter vilka beräkningsgrunder man skall gå i denna stora fråga.

I de tre stora frågorna vill jag till att börja med deklarerat, att jag vid utskottsbehandlingen av dessa frågor godtagit vad departementschefen föreslagit i propositionerna nr 147, 148 och 149 och således även kan tillstyrka utskottets alla olika förslag. Jag vill ändå på några punkter anföra några synpunkter, och i första hand skulle jag vilja ta upp frågan om inkomstlikställigheten mellan jordbrukarna och industriarbetarna i orsgrupperna 2 och 3. Orsaken till att jag gör det är att i årets proposition, i de utredningar som ligger till grund för den och i tidigare propositioner har man alltid funnit att det statistiska materialet icke är exakt och att beräkningarna är behäftade med felmarginaler men att man ändå kan godta dem att ligga till grund

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

för prisuppgörelser. Alltså har det varit en viss osäkerhet i det material som legat till grund för beräkningarna av inkomsterna när det gäller likställigheten mellan jordbrukare och industriarbetare, men man har trots detta godtagit siffrorna. När jag läst igenom detta material har jag frågat mig, om det inte skulle finnas möjlighet att någon gång komma fram till ett material, en metodik som man kan lita på. Jag trodde mig kanske ha funnit svaret på denna fråga när jag gick tillbaka några år i tiden och läste propositionen nr 198 av år 1955, där man föreslog bestämmelserna för den nu snart gångna treårsperioden. Departementschefen anförde där att i stort sett hade likställighet uppnåtts mellan jordbrukarna och industriarbetarna i jämförbara grupper. Han sade följande: »Ehuru jag är medveten om att brister vidlåder det statistiska materialet varpå utredningen byggt sina beräkningar och slutsatser, anser jag tillräcklig grund dock föreligga för antagandet, att den i 1947 års riksdagsbeslut åsyftade inkomstlikställigheten i huvudsak uppnåtts vid utgången av den tid utredningens jämförelser avser. Vid den närmare utformningen av det prissättningssystem, som jag i det följande kommer att föreslå, måste självfallet hänsyn tagas till de förändringar, som därefter kan ha inträtt.»

Han syftar här på jordbruksprisutredningen, som enligt hans uppfattning hade kommit fram till ett resultat, där man nått likställighet mellan grupperna.

I 1956 års proposition är departementschefen inne på samma tema och förklarar, att någon större förskjutning år 1956 inte heller inträtt i inkomstlikställigheten och att han därför kunde godta de synpunkter som framförts. I den nu föreliggande propositionen har man däremot kommit fram till att det i dagens läge föreligger en inkomstklyfta, som beräknats till 3 600 kronor. Jag har frågat mig, om det verkligen har kunnat ske en så kraftig förändring från år 1956 till år 1959. Man motiverar beloppet med att det under denna period framför allt har varit utlandspriserna,

som varit avgörande för jordbrukets inkomstminskning. Man anför även den inkomstökning, som kommit industriarbetarna till del. Men man kan väl ändå fråga sig, om det under denna period har kunnat ske en så väsentlig förändring i inkomstlikställigheten. I det material, som jordbruksnämnden har presenterat och som har legat till grund för förhandlingarna med jordbrukets organisationer, har man beträffande beräkningarna anfört bland annat, att man vid överväganden rörande inkomstklyftans storlek till utgångspunkt tagit de beräkningar, som i förhandlingsberedningens promemoria, bil. 1, redovisats angående den vid årsskiftet 1958/59 föreliggande skillnaden mellan industriarbetarens genomsnittliga årslön i de två lägsta dyrtorsgrupperna samt jordbrukarnas årsarbetsinkomst, beräknad med utgångspunkt från materialet ur den jordbruksekonomiska undersökningen på gårdar med i medeltal 15 respektive 25 hektar åker inom slättbygdsområdena. Man kommer därvid fram till en skillnad av 2 500 respektive 850 kronor. Därtill kommer en beräkning för den kommande perioden, d. v. s. av det läge som väntas föreligga den 1 september 1959. Till nyssnämnda belopp lägger man då för det första höjda kostnader för arbetskraften under den återstående tiden, för det andra löneglidningen inom industrien, för det tredje arbetstidsförkortningens standardhöjande effekt, för det fjärde arbetstidsförkortningen 1960, och för det femte skall man beakta den effekt, som prisfallstendenserna på världsmarknaden kan få på prisutvecklingen. Lägger man dessa faktorer till de tidigare angivna siffrorna 2 500 respektive 850, kommer man fram till en summa av 3 600 kronor. Men hur man kan beräkna effekten av prisfallstendenserna på världsmarknaden har jag svårt att bedöma. Enligt vad jag kan förstå föreligger här endast beräkningar och antaganden beträffande utvecklingen, och på grundval därav har man sedan fixerat en summa på 3 600. Det förklaras nu att enligt uppgörelsen skall av detta belopp omedelbart täckas 1 100

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

kronor, medan återstoden skall täckas av rationaliseringsvinster inom jordbruket.

I fråga om de beräkningsgrunder, som använts för denna jämförelse mellan jordbrukarnas och industriarbetarnas inkomster, hänvisar jordbruksnämnden till en bilaga till nyssnämnda bilaga 1, en utredning som Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen gemensamt lagt fram. Det kanske kan vara av intresse för kammaren att få kännedom om den osäkerhet, som även dessa organisationer anser vidlåda de av dem gjorda beräkningarna. Organisationerna framhåller, att som väsentligaste grundmaterial vid beräkningen av inkomstutvecklingen har utnyttjats socialstyrelsens lönestatistik för industriarbetare. I promemorian bortses från frågan om det rimliga i att med paritetsinkomst mena just industriarbetarinkomsten och från frågan om verkligen socialstyrelsens lönestatistik har den kvaliteten, att den kan användas i det nu aktuella syftet. Det tillägges i promemorian, att man likaså bortser från det förhållandet att socialstyrelsens lönestatistik ej redovisar löneuppgifter för »landsbygden» utan blott för de officiella s. k. dyrorterna.

Redan i denna promemoria, som ligger till grund för årets proposition, är man således tämligen osäker beträffande materialet. Jag har frågat mig, hurvida man inte nästa gång, när man skall lägga fram ett så stort förslag som det här gäller, ändå måste söka få fram ett material med mera exakta uppgifter om inkomstlikställigheten mellan jordbrukare och industriarbetare. Jag tror att det är nödvändigt att man söker få fram aktuella och korrekta siffror vid en sådan jämförelse. När det här redovisas hur osäkra faktorerna är, så måste man ju ställa sig tveksam till de föreliggande uppgifternas riktighet.

I den träffade uppgörelsen finns det bara en punkt, som jag skulle vilja beröra. Det var den punkt, som jordbruksminister Netzén tog upp i sitt anförande i dag. Han nämnde att för varje kronas förhöjning av industriarbetarlönerna går

fem öre till höjda livsmedelspriser. Härefter inkluderas även den s. k. löneglidningen under året. Jag har frågat mig vad löneglidningen egentligen är för någonting. Då jag själv varit industriarbetare, kan jag inte säga mig annat än att löneglidningar väl måste motsvaras av en ökad arbetsprestation från industriarbetarnas sida, av en ökad ackordsinsats och över huvud taget av en rationalisering inom industrien, som möjliggör en förbilligad produktion och en ökning av inkomsterna. Det är väl den s. k. löneglidningen. Gör man en sådan tolkning, innebär det alltså, att samtidigt som en industriarbetare i detta land gör en ökad arbetsprestation, för vilken han får en ökad löneinkomst, arbetar han för att jordbrukarna får en procentuell förhöjning av sina inkomster. Jag har velat notera detta, därför att det innebär att den ena gruppens ökade arbetsinsats i landet medför att även den andra gruppen kan tillgodogöra sig nyttan och inkomsten därav.

Sedan skall jag, herr talman, säga något om propositionen angående stödet till det mindre jordbruket. Jag skall deklarera att jag i huvudsak kan tillstyrka vad utskottet där anfört och föreslagit, men jag skall ta upp ett par saker som gäller de reservationer, som i detta avseende avgivits.

I den med 3 betecknade reservationen till utlåtandet nr 31 av herr Hermansson m. fl. har föreslagits, att förmögenhetsgränsen för erhållande av arealtillägg skall höjas från 50 000 kronor — såsom departementschefen föreslagit — till 80 000 kronor i likhet med vad utredningen föreslagit. När jag läste både motionen och reservationen, slog det mig att jordbruksnämnden hade på det bestämdaste avstyrkt förslaget om en gräns vid 80 000 kronor och i sitt yttrande bland annat anfört, att om man tar i betraktande att värdet å i förmögenheten ingående fastighet härvid beräknas efter taxeringsvärde, kan förmögenhetsgränsen i realiteten komma att ligga över 80 000 kronor. Man har där alltså sagt att 50 000-kronorsgränsen är den mera normala och att den bör godtagas.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

I den med 4 betecknade reservationen har folkpartiet föreslagit att 50 procent av importavgifterna för fodermedel skall föras över till en särskild fond, som skall användas till att förstärka leveranstillägget under stallfodringsperioden. Detta förslag innebär att man i viss mån bryter sönder den prisuppgörelse som tidigare träffats mellan parterna, ty man tar några miljoner som enligt den stora prisuppgörelsen skall användas för vissa ändamål och använder dem för ett annat ändamål. När jag i utskottet frågade, vad detta innebar, fick jag till svar att ett bifall till detta förslag skulle innebära att det nuvarande stödet till äggexporten helt enkelt skulle indragas, ty av de miljoner, som kommer in genom importavgifter på fodermedel, går 6 à 8 miljoner kronor till stödet åt äggexporten. Då skulle man på det sättet försämra äggexportens läge och över huvud taget äggmarknaden.

Den med 5 betecknade reservationen vid utskottets utlåtande nr 31 — som avgivits av herr Eskilsson m. fl. — gäller en fråga som, enligt vad jag kan förstå, inte kan bedömas av jordbruksutskottet utan som hör hemma hos bevillningsutskottet. Jag ifrågasätter, huruvida detta yrkande kan ställas under proposition här i dag.

Till sist, herr talman, skall jag endast ta upp det särskilda yttrande, som centerpartiets ledamöter i utskottet avgivit och som några talare tidigare berört här. Man vänder sig där i huvudsak mot det nya förslaget till arealgräns. Jag måste säga att detta är ett egendomligt sätt att yttra sig över en fråga, ty det kan väl ändå antas att centerpartiets ledande män både på det politiska och ekonomiska området och i de fackliga rörelserna varit med i de utredningar det här gäller och varit med i förhandlingarna med jordbruksnämnden och dessutom godkänt uppgörelsen. Sedan kommer man alltså här i riksdagen och gör ett särskilt uttalande, där man i viss mån försöker att ta avstånd från de tidigare uppgörelserna. Jag tror att det hade varit mera rakryggt av centerpartiets ledamöter, därest de inte avgivit detta sär-

skilda yttrande. Har man träffat en uppgörelse, skall man stå för denna uppgörelse och inte försöka att krypa undan när det hela kommer till avgörande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr FRANZÉN (cp):

Herr andre vice talman! De flesta talarna här i dag, som deltagit i denna debatt, har berört centerpartiets särskilda yttrande. Detta ger mig anledning att gå in på de tankegångar, som herr Jonsson i Fjäle har givit uttryck åt. Han sade att det var inkonsekvent av mig att biträda vissa av de reservationer, som folkpartiet avgivit. Det förhåller sig emellertid på det sättet, att den reservation, som jag ensam från centerpartiets håll avgivit tillsammans med herr Nord m. fl., avser slopandet av förmalningsavgiften när det gäller husbehovsförmalningen. Jag har tidigare motionerat i denna fråga och röstat för ett sådant förslag i riksdagen. Vi har även vid denna riksdag från centerpartiets sida motionerat i samma sak, och därför har jag reserverat mig till förmån för detta förslag.

En annan sak, som inte någon talare har nämnt ännu, gäller insatserna i stärkelsefabrikerna, om vilket också en motion är väckt av representanter från centerpartiet. Jag skall inte gå in på den saken, det kommer säkerligen andra talare att göra här, men jag tycker det är en rättvis sak, och jag har därför undertecknat den reservationen. Detta är ju ändå detaljer i motionerna, men det kan givetvis framstå som en inkonsekvens att jag nu är med på dessa reservationer, och jag kan därför i viss mån förstå herr Jonsson i Fjäle, men det är oriktigt att dra de slutsatser han gjorde, och jag vill säga att jämförelsen med flickan, som först avlog och sedan

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

biföll, tycker jag inte alls passar på mina reservationer om stärkelsefabriker och husbehovsförmalning. De sakerna får herr Jonsson ändå skilja på — det gör jag.

Som herr Jonsson sade, var det vid utskottets handläggning av detta ärendet så, att fyra stycken i utskottet försökte skriva ihop sig om ett uttalande om hur det skulle bli med jämförelsegruppen 1965. Jag tycker det var riktigt att man försökte skriva ihop sig på den punkten, men vad var anledningen till att man kom fram till beslutet att påpeka nödvändigheten av en utredning till 1965? Jo, det var på grund av motioner, bland annat från vårt håll. Detta hade inte kommit fram annars, herr Jonsson! Herr Jonsson i Fjäle minns säkerligen också att jag i utskottet framställde ett yrkande om en ändring i skrivningen, och detta gör att jag alldeles särskilt kan sympatisera med och tillstyrka vårt särskilda yttrande.

Herr Jonsson lovordade mycket RLF, och det tycker jag är riktigt. RLF har gjort stora insatser och särskilt påpekat att vi inte bör rubba uppgörelsen. Detta har väl inte heller gjorts utom i vissa detaljer, trots att det föreligger ett tjugotal reservationer. Huvudprinciperna är det väl inte någon ändring på.

Vidare återopade herr Jonsson en ledare i RLF-tidningen, där det påpekats att riksdagen inte borde rucka på överenskommelsen, men herr Jonsson glömde då ledaren i nästa nummer av tidningen. Vad innehöll den? Den skrev att det är orimligt av jordbruksministern att driva jordbrukets förhandlare framför sig när det gäller rationaliseringspropositionen. Det tycker jag herr Jonsson också skulle ha sagt, ty RLF har där tagit avstånd från att man skulle behandla rationaliseringspropositionen samtidigt med prispropositionen. Också för min del tycker jag, att man borde dröjt med den förra till hösten. Vi resonerade om den saken i utskottet, att det blev mycket på en gång, men när det nu är som det är, fanns ingenting annat att göra än att behandla dem gemensamt, eftersom det inte blev majo-

ritet för uppskov. Jag förstår också att det är ett visst samband mellan prispropositionen och rationaliseringspropositionen.

Nu vill jag säga några ord till herr Svedberg. Han sade något om centerpartiets representanter i förhandlingsdelegationen. Men där gällde det dock en uppgörelse mellan å ena sidan jordbruksnämnden och å andra sidan jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer, och dessa är väl ändå inte precis samma sak som centerpartiet, så att vi i alla detaljer måste instämma i deras handlande. Man kan väl ha skilda synpunkter i detaljer. Sådan frihet är det i centerpartiet, herr Svedberg.

Jag förstod herr Svedbergs synpunkter om småjordbrukets bevarande. Det är precis samma synpunkter om stöd åt småbruket, som vi framför i många reservationer och i vårt särskilda yttrande. Vi är alltså på samma standpunkt, herr Svedberg, men jordbruksministern är inte på den standpunkten som herr Svedberg, ty han sade flera gånger under sitt anförande, att sammanslagningen av jordbruken skall forceras. Vi däremot menar att man inte skall göra det.

Jag är angelägen om att citera något ur vårt särskilda yttrande, men innan jag gör det, vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 11 av herr Nord m. fl. i jordbruksutskottets utlåtande nr 29.

I det yttrande som de fyra representanterna, en från varje parti, enade sig om, tryckte man inte så starkt på att en utredning skulle ske 1965 utan ville endast ge till känna vad utskottet därom anför. Däremot säger centerpartiet i sitt särskilda yttrande, som jag tar mig friheten att citera ett avsnitt ur: »Skulle därvid jordbrukarinkomsterna i sagda storleksgrupp befinnas ligga högre än jämförelseinkomsten, bör denna skillnad utjämnas successivt. Då jämförelsetalet inverkar på hela jordbruket, stora som små brukningsenheter, kan den utveckling, som förenämnda uttalande tydligen åsyftar, medföra att hela jordbrukets prisnivå skulle successivt sänkas och den i jordbruket arbetande befolk-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

ningen skulle få minskade inkomster. Detta kan inte vara en riktig målsättning, när övriga yrkesgrupper tillföres ökade inkomster. Vi vill understryka betydelsen av att en utredning i överensstämmelse med vad utskottet anfört till-sättes i så god tid, att resultatet av den-samma kan föreläggas 1964 års riks-dag för övervägande av hur inkomstlik-ställighet åt den i jordbruket arbetande befolkningen i fortsättningen skall kun-na beredas. Någon ny arealgräns vid den allmänna jordbruksprisavvägningen bör icke tillämpas, förrän resultatet av nämnda utredning redovisats och beslut i anledning av detsamma fattats av riks-dagen.» Detta ger väl uttryck för i stort sett samma mening som utskottets utlå-tande, men vi har här givit klarare bes-ked om dessa synpunkter.

När vi nu vet att tiden är långt fram-skriden, skall jag försöka att inte bli så långgrandig, men jag vill ändå fram-föra min personliga synpunkt på avta-let i fråga.

Den föregående talaren, herr Hjalmar Nilsson, förklarade att han hade svårt att förstå att inkomstklyftan var så stor som 3 600 kronor. Även jag har mycket svårt att förstå att man så exakt kan säga det på kronan. Uträkningen bygger givetvis på antaganden och på siffror som varit tillgängliga från den jord-bruksekonomiska undersökningen.

För att något belysa, vilken inkomst en basjordbrukare har i förhållande till normjordbruket tar jag mig friheten att nämna några siffror. Basjordbrukarens arbetsinkomst från jordbruk på slätt-bygderna i södra och mellersta Sverige blir den 1 september 1959 5 173 kronor, under det att arbetsinkomsten på norm-jordbruket, d. v. s. mellan 20 och 30 hektar, blir 6 798 kronor. Från skogs-bruket får man vid basjordbruket 854 kronor och vid normjordbruket 783 kro-nor. I inkomst från körslor m. m. får man på basjordbruket 381 kronor och på normjordbruket 320 kronor. Av an-nan verksamhet får man på basjord-bruket 689 kronor och på normjordbru-ket 546 kronor. För beräknad kapital-vinst genom inflation får basjordbruket

767 kronor och normjordbruket 1 087 kronor. Inkomsten blir alltså på bas-jordbruket 7 864 kronor och på norm-jordbruket 9 534 kronor.

Som praktisk jordbrukare tvivlar gi-vetvis även jag på att dessa siffror, åt-minstone då det gäller kapitalvinst ge-nom inflation och inkomst genom an-nan verksamhet, kan vara genomsnitts-inkomsten för basjordbruket och norm-jordbruket. Man får dock enligt mitt förmenande ta dessa siffror för gott. De ligger kanske sanningen så nära man kan komma.

Avtalet innebär att man 1965 skall lämna basjordbruket som jämförelse-grupp. Man säger att man gör en änd-ring av tekniska skäl. Det kan man gi-vetvis påstå, men man kan ändå inte komma ifrån att man genom detta av-tal slår fast, att man lämnar alla bas-jordbrukare bakom jämförelsegruppen, precis som man har gjort med småbru-ket tidigare.

Det är underligt att denna jämförelse-grupp har flyttats upp vid en enda un-derhandlingsomgång ett år med tanke på att den nuvarande ordningen med basjordbruket som jämförelsegrupp kom-mit till efter mycket ingående utred-ningar, nämligen dels genom utredning 1942, den s. k. 27-mannakommittén som lade grunden till 1947 års beslut, dels ock genom jordbruksprisutredningen, som tillsattes år 1952 och lade grunden till de beslut som fattades 1955 och 1956, alltså för nu löpande treårsavtal.

Det har pågått grundliga utredningar från 1942 fram till årsskiftet 1954/55, men nu gjorde man med ett enda penn-drag en ändring beträffande jämförelse-gruppen. Jag anser för min del att det hade varit angeläget, att en utredning hade skett, innan riksdagen tagit ställ-ning till saken. Men avtalet innehåller som sagt inte någonting om någon utred-nings före övergången till normjordbruk år 1965. Utskottet har emellertid enat sig om ett uttalande härom, och det noterar jag med tacksamhet.

Det har sagts här tidigare att man kan stå frågande inför uppgiften att in-komstklyftan är så pass stor som 3 600

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

kronor. När den treåriga avtalsperioden började syntes man på visst håll vara beredd att hävda att inkomstklyftan var utjämnad. Och det kunde man kanske med ganska gott fog säga, eftersom 1955 års beslut byggde på jordbruksprisutredningen, vars siffror var hämtade från 1952 och 1953, en period då priset på jordbruksprodukter var högre än det var när vi gick in i det treåriga avtalet.

Det är en tillgång att man nu har kommit överens om inkomstklyftans storlek, men att man skall dröja fram till år 1965 innan inkomstklyftan för lantbrukarna utfylles tycker jag för min del inte är tillfredsställande. Man fick ett löfte från statsmakterna år 1947 — och detta har ytterligare understrukits år 1955 — om att likställighet skulle åvägabringas, men nu går vi in i ett sexårigt avtal som innebär att det skall dröja ännu sex år innan inkomstklyftan blir utfylld. Det skulle vara rimligare att ha ettåriga avtal under den tid som förflyter tills utjämnningen vore färdig. Men så har det nu inte blivit, och vi får lov att rätta oss efter det avtal som är uppgjort.

Det är väl inte heller alldeles säkert att det hela kommer att gå gnisselfritt med den metodik som det sexåriga avtalet innebär, lika litet som under det treåriga avtalets tid. Jag vill gå så långt att jag säger att om viljan hade varit till finnandes hos båda parter — även hos den part som inte representerar jordbrukarna — så hade utjämnningen kunnat ske tidigare. Vi har ju haft 5-procentregeln och 6-procentregeln, som har utlösts under treårsperioden, men vi vet ju också att det har rätt principiella motsättningar om dessa regler. År 1958 på hösten, när 6-procentregeln utlöstes, skulle jordbruket erhållit täckning med i runt tal 225 miljoner kronor. Från motpartens sida menade man till en början att det gick an att ge ett bud på några tiotal miljoner i stället, och till slut enades man om att det skulle bli 100 miljoner. Om man hade haft klart för sig att klyftan var så stor som den nu är och den goda viljan hade

funnits från båda hållen hade man säkert utjämnat klyftan tidigare.

Vad som har gjort besvikelsen så stor bland jordbrukarna — ett flertal talare här har tidigare sagt att den ekonomiska situationen för jordbrukarna är besvärligare än man anar — är att utgifterna för jordbruket har ökats avsevärt under avtalsperioden. Det hade inte i och för sig varit så bekymmersamt om priserna hade varit oförändrade, men det är omkostnaderna — jag tänker främst på den stora höjning av räntan som har ägt rum under denna avtalsperiod och som har medfört kostnadsökningarna för de tjänster som jordbruket köper — det är det höga kostnadsläget som har åstadkommit snedvridningen.

Som avslutning skall jag vidröra några synpunkter i samband med rationaliseringen. Vi har här hört jordbruksministern säga att jordbruksrationaliseringen bör forceras. Man kan inte komma ifrån att bakom ett sådant uttalande ana den tanken, att livsmedelskostnaden sjunker om jordbruken blir större. Jag tror inte att det är på det sättet, utan om jordbruken blir större och måste drivas med utökad lejd arbetskraft blir förhållandet det motsatta.

Jordbruksministern sade att vi har ett starkt gränsskydd. Ja, det vet vi alla. Och det skall bli starkare under den period som börjar den 1 september 1959. Men ändå, sade han, ligger priserna på jordbrukets produkter bara på tredje eller fjärde plats i världen. Det är, tycker jag, ett gott betyg åt vårt jordbruk. Att vi med de omkostnader som vi har ändå kan ligga så bra till i jämförelse med andra länder är ett bevis för att vårt jordbruk är effektivt. Men jordbruksministern nämnde inte kostnadssidan. Den glömde han bort. Om han hade tagit med denna hade jämförelsen säkert utfallit ännu gynnsammare för det svenska jordbruket.

Man har alltså här sagt att rationaliseringen skall forceras. Vad kan det vara för angeläget i att i dagens läge forcera avflyttningen från det svenska jordbruket, när vi vet att vi på vissa

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

områden har det besvärligt med sysselsättningen? Sysselsättningsläget blir inte bättre om strömmen från jordbruket blir kraftigare.

Jag har här i min hand ett tidningsurklipp som visar hur besvärlig situationen är i fråga om sysselsättningen i landet. Svenska byggnadsarbetareförbundet förklarar i sin årsberättelse att trots den stora byggnadsvolym vi haft under de senaste åren måste vi räkna med att åtskilliga människor nu kommer att bli sysslösa inom byggnadsverksamheten. Arbetsmarknadsstyrelsen har, förklarar det, gjort en utredning som visar att trots den alltjämt stora byggnadsvolymen kommer så många byggnadsarbetare att friställas att det kommer att kosta statsmakterna ytterligare omkring 500 miljoner kronor att bereda dessa friställda människor arbete, samtidigt som vissa fackförbund nekar anställning av människor som är över 45 år. Detta bör väl om något ge oss en tankeställare att vi bör gå sakta fram med jordbrukets rationalisering. Den går tillräckligt fort ändå, eftersom ju varje dag 10—12 jordbruk försvinner. Enligt min mening bör vi göra allt för sysselsättning på landsbygden och där bevara så många människor som möjligt. Vi måste tänka litet på vad denna utveckling betyder ekonomiskt framför allt för kommunerna i de trakter av vårt land där jordbruket utgör den dominerande näringsgrenen.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter i anslutning till de föreliggande utlåtandena från jordbruksutskottet.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först fästa herr Franzéns uppmärksamhet på att det stod en ledare i RLF-tidningen senare än den som jag citerade och där redaktören klart sade ifrån att det inte får bli något större fingrande på den uppgörelse som man ingått därför att den är så betydelsefull och uppnåtts under så hårda strider att den bör tas som den är.

Jag vill också fästa uppmärksamheten

på att jag inte alls har klandrat centerpartiet därför att man i vissa detaljer har velat ändra den träffade uppgörelsen. Vad jag klandrar centerpartiet för är att man *sedan man varit med om uppgörelsen i jordbruksutskottet kommit med ett särskilt yttrande*. Jag medger att herr Franzén grymtade något när vi höll på med frågan i utskottet, men det tog sig inte uttryck i något särskilt yrkande. Jag tänkte att det var någon missnöjesyttring som han ansåg sig böra ge ifrån sig för att sedan vara belåten — en del människor brukar ju uppträda på det sättet.

Sedan har vi frågan om forceringen av sammanslagningen av alltför små jordbruksenheter. Om jag uppfattade jordbruksministern rätt sade han att denna verksamhet kommer att forceras. Herr Svedberg och andra har statistiskt belyst den höga genomsnittsåldern bland innehavarna av mindre jordbruk. Det betyder helt enkelt att jordbruken överges. Som vår lantbruksdirektör Erik Sjölund brukar säga är barnen i många av dessa småbrukarhem kvar endast som förstoringar på byrån i finrummet; annars finns de i Stockholm, Göteborg eller på andra platser. Ingen vill fortsätta arbetet på dessa småbruk. Det är där vi har det stora problemet. Även jordbruksministern har nog den uppfattningen att man bör söka ta hand om dessa överblivna jordbruk, som alltså ingen tvingas lämna, och försöka sammanlägga dem med andra. Därigenom kan man skaffa mer jord åt sådana småbrukare som vill stanna kvar inom jordbruket och bereda dem en bättre ställning, vilket kanske förmår dem att stanna kvar på sina gårdar. Detta är ett positivt arbete. Det skall alltså inte vara något tvång. Man skall i stället söka ta hand om sådana här övergivna jordbruk för att med deras hjälp söka skapa sådana jordbruksenheter som efter ortens förhållanden är tillräckliga för att folk på dem skall kunna få en dräglig inkomst och därmed också välja att stanna kvar i jordbruket. Man bör se hela detta problem från denna utgångspunkt och här inte bara tala om forcering av sammanslagningen. Det

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

är ju människorna själva som bestämmer om dessa jordbruk överges eller inte.

Sedan har vi, herr talman, i utskottet föreslagit en förutsättningslös utredning vars resultat skall föreläggas 1964 års riksdag. Varför skall detta behöva skrivas i ett särskilt yttrande då det ju redan står i utskottets utlåtande? Det understrykes starkt i utskottets utlåtande, att vi förväntar att denna utredning skall komma fram till 1964 års riksdag. Det är som om herr Franzén tyckte att en sak inte blir sanning förrän centerpartiet får säga det självt.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Franzéns påstående, att jag skulle ha en avvikande uppfattning gentemot departementschefen när det gäller jordbrukets rationalisering, vill jag säga att jag har den bestämda uppfattningen att inte ett enda småbruk eller ett mindre jordbruk kan storleksrationaliseras, om det inte finns förutsättningar för innehavaren att få en tillräcklig inkomst från detta eller vid sidan av jordbruket. Därvidlag bör samhället hjälpa till, så att familjen får bättre existensmöjligheter, även om det blir fråga om en borttionalisering.

Jag vill ställa frågan: Centerpartiet menar väl inte att vi skall konservera mindre jordbruk, där innehavaren och hans familj befinner sig i ett inkomstläge, som inte är människovärdigt? Om man strävar efter att ge samtliga landsbygdsinvånare ett människovärdigt inkomstläge, måste rationalisering vidtagas. Men då är problemet i Norrland att man kanske tvingas till en avfolkning på ett sätt, som gör det samhällsekonomiskt nödvändigt att vidtaga andra åtgärder. Det var den saken jag nämnde i mitt anförande.

Herr FRANZÉN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att herr Jonsson i Fjäle inte kri-

tiserar centerpartiets motioner och reservationer. Det är bara det särskilda yttrandet som irriterar litet, annars är det inte någonting att klandra.

Jag är också glad för erkännandet att jag försökt få en ändring till stånd i utskottet. Herr Jonsson förstod inte mitt grymtande, sade han. Det är också klart att hörseln ibland kan slå fel även för herr Jonsson, men det gläder mig att herr Jonsson är överens med oss i det mesta.

Till herr Svedberg skulle jag vilja säga att jag av hans första anförande fick den uppfattningen — och det tror jag också är riktigt — att det var av en helt annan innebörd och mening än vad jordbruksministern anförde. Men den saken får väl herr Svedberg klara upp med jordbruksministern. Jag tror emellertid att herr Svedberg har synpunkter på jordbrukets område som jag kan dela.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Det föreföll mig av statsrådets yttrande, som inledde denna debatt, att han kände en viss skuldmedvetenhet över att han pressat oss arma ledamöter av jordbruksutskottet väl hårt med sina tre propositioner nu i riksdagens slutskede, vid sidan av allt annat arbete vi har. Vi är väl tvungna att ge honom absolution, men vi har nog haft en känsla av att vi inte hunnit penetrera propositionerna fullt så ingående som önskvärt vore. Kanske de som suttit i utredningar och följt jordbruksfrågorna under årens lopp inte känner det på samma sätt som vi andra, som inte är jordbrukare och inte har kunnat följa jordbruksfrågorna i detalj under någon längre tidperiod. Vi försökte ju också få rationaliseringspropositionen skjuten till hösten, men det visade sig inte gå. Jag har velat säga detta och därmed att det är med en viss betänksamhet som jag tar till orda; jag är nämligen medveten om att jag inte behärskar propositionernas alla detaljer.

Så mycket står ändå klart att överenskommelsen för slättjordbrukens del otvivelaktigt innebär en omedelbar för-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

bättring gentemot nu gällande prissättningssystem. Vi får, såvitt jag kan se, en snabbare utlösning av den nya spärrregeln, alltså 3-procentregeln, än av nuvarande 5- och 6-procentregler och därmed en teknisk smidighet, som förhindrar den stora eftersläpning i jordbrukspriserna, vilken har vållat åtskilligt missnöje under de senaste åren. Det förefaller mig vidare sannolikt att slätthygdernas rena jordbrukare genom det föreslagna gränsskyddet och den 3-procentregeln, som jag nämnde, genom inkomstregeln och även genom behållen rationaliseringsvinst kan nå inkomstlikställighet med industriarbetarna och följa med i den allmänna inkomstutvecklingen. Däremot har jag inte kunnat bilda mig något säkrare begrepp om hur avtalet kommer att verka för flertalet av våra jordbrukare, alltså för alla ägare av kombinerade skogs- och jordbruk i våra utpräglade småbrukarlän. I propositionen och dess bilagor går det inte — åtminstone har det inte gått för mig — att få någon egentlig vägledning härutinnan.

Vad sedan beträffar den politiskt sett största frågan, nämligen normjordbrukens övertagande av basjordbrukens roll som grund för bedömningen av inkomstlikställigheten vid avtalsperiodens utgång, tror jag mig ganska väl kunna bedöma vad detta kommer att innebära för slättjordbrukens del. Men jag står frågande inför hur utvecklingen kommer att bli i skogsbygderna i det läge, som vi har kommit in i, med bl. a. sjunkande skogspriser. Överenskommelsen mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation om bedömningen av inkomstlikställigheten för jordbrukets del har i viss mån överraskat oss. Övergången från basjordbruk till normjordbruk har visserligen antytts redan på 1940-talet, men den hade inte blivit dryftad i den allmänna debatten, och därför står man rätt undrande inför vad framtiden bär i sitt sköte. Jag förstär också ganska väl dem som hyser en viss oro. För egen del vill jag deklarera, att jag är på det klara med att en annan och högre storleksgrupp än jord-

bruksministerns 10—20 hektar snart nog måste väljas som underlag för prisskyddsbedömningarna. Det är en följd av den ekonomiska och tekniska utvecklingen, som vi sannolikt inte kan komma ifrån. Men kvar står frågan om man därigenom verkligen når den allmänna målsättning som man eftersträvar, eller om vi inte i nuvarande läge får räkna med såväl befolkningspolitiska som samhällsekonomiska och sociala konsekvenser av icke önskvärd art. Därtill kommer den fråga som statsrådet berörde, nämligen om inte sammankopplingen med industriarbetarlönerna kan befaras underblåsa en inflationistisk utveckling. Här om vågar vi väl inte uttala oss med säkerhet, men att risker för olägenheter av skilda slag finns är nog ovedersägligt.

Nu har ju utskottet — vilket gläder mig — varit enigt om att i princip biträda den föreliggande överenskommelsen, även om centerpartiet har sin lilla i dag mycket omdebatterade brasklapp. För mitt partis del har en förutsättning för detta biträdande varit, att den framtida jordbrukspolitiken efter ett par års erfarenhet av det nya systemets verkningar får bli föremål för en omprövning. Jag tror att den vägen är den riktiga. För egen del har jag ivrigt stött förslaget om en utredning, och jag gläder mig över att vi har blivit ense på linjen att en översyn skall ske till 1964 års riksdag. Det är en lycklig och därtill samlande lösning.

Naturligtvis kunde man här gå in på en debatt av åtskilliga punkter i propositionen, men jag skall begränsa mig. Först vill jag säga att utfallet av det nya prissättningssystemet blir i inte oväsentlig grad beroende av hur jordbrukets rationalisering fortskrider under de närmaste åren. Vi syftar ju till tvåfamiljsjordbruk som skall ha ungefär samma löneinkomst som industriarbetarna i dyrortsgrupperna 2 och 3.

När det gäller rationaliseringen skall jag bara ta upp några synpunkter som förts fram under debatten. Först vill jag göra den anmärkningen att vi i vårt parlamentariskt styrda land har svårt

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

att vara riktigt effektiva i vårt handlande — det är ju faktiskt så, att vi lämnar bidrag till stöd åt rationaliseringsverksamheten men samtidigt lämnar bidrag och stiftar lagar som direkt är ägnade att motverka samma rationalisering.

Här har talats om att vi skall skapa större enheter och genom sammanläggning av fastigheter söka nå fram till tvåfamiljsjordbruk. Det är en fråga som har varit uppe åtskilliga gånger. Under 1950-talet har avfolkningen och sammanläggningen fortgått ganska snabbt, och jag kan för min del inte tro annat än att högkonjunkturen i viss mån har bidragit till detta. Det har varit lätt att få arbete på andra håll. Nu talar visserligen åldersfördelningen på landsbygden för att man kan vänta en fortsatt avfolkning, men jag tror knappast att vi kan forcera den utvecklingen; som herr Jonsson i Fjäle vid ett par tillfällen i dag framhållit är det ändå jordbrukarna själva som avgör den saken. Först när de frånträder sina gårdar kan man ingripa för att genom sammanläggning öka jordbrukens storlek.

Vad jag däremot tror kan forceras är fastigheternas omarrondering, alltså de splittrade fastigheternas omformning till bättre samlade och mer lättbrukade enheter. Detta gäller inte minst på skogsbrukets område. I propositionen sägs på ett ställe att en utredning visar att vi har ungefär fem miljoner hektar skogsmark som kräver en förbättrad arrondering. Den verksamheten har även kommit i gång på många håll — ganska lätt har byten skett mellan bolagen och staten i Norrland, och även de enskilda jordbruken har kommit med i spelet. På det området tror jag att vi har ganska goda möjligheter att snart nog göra en insats. Och att man kan ha den förhoppningen beror bl. a. på de beslut riksdagen fattat tidigare i år med anledning av proposition nr 44, som gick ut på att man skulle undanröja en hel del hinder i nuvarande skattelagstiftning mot frivillig medverkan i åtgärder för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. Jag skall inte nu gå när-

mare in på det, men som skogsman anser jag att de besluten — som det tagit rätt lång tid att komma fram till — är en oundgänglig förutsättning för denna verksamhet.

I samband härmed kommer jag in på den fråga som bl. a. herr Jonsson i Fjäle berörde, huruvida det är vettigt att bygga ut en särskild skogssektion inom lantbruksstyrelsen.

Han hade fäst sig vid att jag inte är reservant på den punkten. Jag vill då först säga att utbyggnaden egentligen inte är så stor. Det finns redan ett 20-tal skogsmästare anställda inom lantbruksnämnderna, men det är bara tre av dessa som haft fast anställning, de övriga 17 har varit tillfälligt anställda, och det är nu frågan om att ge dessa en fastare anställning och att samtidigt utöka styrkan med två jägmästare. Jag tror att man kan motivera detta med att man vill forcera just denna omarrondering av skogsfastigheterna, men samtidigt är jag angelägen att säga — och jag tror att herr Jonsson i Fjäle kan hålla med mig om detta — att vi måste akta oss för en överorganisation av de myndigheter som har hand om rationaliseringsarbetet ute på fältet. Det har nog brustit åtskilligt på den punkten. Här är ju både hushållningssällskap, lantbruksnämnder, lantmäteri, skogsvårdsstyrelser, länsbostadsnämnder m. fl. inblandade. Det har blivit för stor anhopning av folk, det har blivit för dyrbart på många håll, och det gäller att rationalisera verksamheten.

Jag skulle kunna ta flera exempel. För mitt eget läns del vill jag inte klaga, därför att samarbetet mellan mig och lantbruksdirektören har skett direkt och smärtfritt. Men jag vill peka på att man exempelvis bygger skogsvägar dels genom skogsvårdsstyrelserna, som planlägger högst avsevärda sträckor sådana vägar varje år med bidrag från skogsvårdsanslaget, dels genom lantbruksnämnderna, som har sin speciella skogsvägsbyggnadsverksamhet och ett särskilt anslag för denna. Jag undrar om inte ett bättre samarbete skulle kunna ske på det området. Då förutsätter jag ett enda

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

anslag och att den organisation som redan finns inom skogsvårdsstyrelserna får handlägga alla sådana ärenden, liksom naturligtvis allt som har med skogsodling, skogsskötsel och skogsrationalisering över huvud taget att göra.

Det är vidare en sak som jag är angelägen att understryka, och det är att propositionen saknar ett uttalande om yrkesutbildningens betydelse även för rationaliseringen. Då tänker jag närmast på det skogliga området. För mig står det av erfarenhet klart att framgång i rationaliseringen på skogens område måste grundas på en tidsenlig yrkesutbildning för alla nuvarande och blivande ägare till skogsfastigheter.

Frågan om skogsodling på åkermark har tagits upp, och därvidlag framskymtar farhågor som synes tämligen ogrundade. Det bör vara en självklar sak att vi inte skall plantera skog på åker som bedöms som framtidsduglig, men vi har ännu kvar i detta land ofantliga arealer som är övergångsformer mellan åker och hagmark, och vi har också många utdömda åkrar som det inte i tid tagits hand om. Där blir det dyrare att plantera skog ju längre man dröjer. Lagstiftningen har också motverkat att skogsodling kommit till stånd i tid. Jag skall emellertid inte gå närmare in på detta.

Denna form av rationaliseringsverksamhet kommer alltså inte att bedrivas på något för jordbruket ogynnsamt sätt, utan det är helt frågan om att inhämta en eftersläpning på området, vilket är mycket angeläget.

Jag hinner kanske även ta upp ett par frågor som inte har berörts i debatten.

Jag har tidigare här i kammaren talat för 1955 års skogsvårdsutrednings förslag att sänka skogsvårdsavgiften. Utredningen visade att det tas ut i avgifter miljonbelopp som inte kan anses vara berättigade. Förslaget innebar en sänkning av avgiften från nuvarande 1,5 promille till 0,7 promille. När det nu gäller att stödja jord- och skogsbruket vore det väl naturligt att följa utredningens förslag i detta avseende i stället för att å ena sidan dela ut över 100 miljoner kronor till lantbrukets stöd och å andra sidan bibe-

hålla en beskattning av detsamma som allmänt anses vara orättvis.

När jag är inne på beskattningsfrågor är det en annan sak jag skulle vilja ta upp. Jag har inte närmare tänkt igenom frågan, men jag vill ändå fästa uppmärksamheten på den. Om vi såsom nu är fallet siktar på tvåfamiljsjordbruk om i genomsnitt minst 25 hektar åker så kommer man upp i taxeringsvärden på dessa fastigheter om mellan 100 000 och 200 000 kronor. Därtill kommer värdet av maskinbeståndet och andra inventarier. Kan vi nu, undrar jag, rekommendera en sådan inriktning utan att tänka på den förmögenhetsskatt som drabbar ägarna av dessa fastigheter? Jag har inte funnit att man tar hänsyn till denna skatt i dessa sammanhang. Den som driver upp ett tvåfamiljsjordbruk till full produktion måste ha tillgång till kapital, och ur samhällets synpunkt är det också angeläget att stimulera sparandet. Ser vi ägarens av ett tvåfamiljsjordbruk verksamhet i ljuset av den pensionsreform som nyligen har beslutats, måste vi finna det nödvändigt att överväga, om inte gränsen för förmögenhetsbeskattningen flyttas från 80 000 kronor och uppåt — jag skall inte precisera hur långt, men i varje fall så högt att ägarna till jordbruk av den storlek, som vi rekommenderar såsom lämplig, inte skall belastas med kanske en tusenlapp i förmögenhetsskatt. Här föreligger nu en motsättning som inte bör accepteras.

Jag nämner saken i förbigående och erinrar om att det kommer in många sådana obeaktade problem i bilden. Jag anför detta även som ett exempel på att den utredning, utskottet har enat sig om, säkert blir angelägen om ett par år.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 29 står jag som reservant i tre fall. I fråga om de två första reservationerna har yrkande om bifall redan framställts, och jag skall inte närmare gå in på dem. I stället vill jag stanna ett ögonblick vid reservation nr 16.

Det glädde mig att herr Jonsson i Fjälle hyste en viss sympati för den reservationen, som går ut på att 50 procent

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

av fodermedelsavgifterna skulle avsättas till en särskild fond som skulle användas till förstärkning av leveranstillägget på mjölk under stallfodringsperioden den 1 november—31 maj. Under denna den för jordbruken sämsta perioden skulle från fonden ett pristillägg om 3 å 4 öre per kilogram mjölk kunna utbetalas. Jag finner uppslaget gott, och det gladdde mig därför att höra att herr Jonsson i Fjäle tyckte detsamma. Förslaget är kläckt av herr Waldemar Svensson. För min del har jag inga erinringar mot det utan anser tvärtom att det innebär en god lösning. Även om det inte finns några utsikter att nu få igenom förslaget, skulle jag vilja uppmana herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att studera uppslaget. Jag tycker inte att det bör få försvinna i glömska.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till bidrag till studiecirkelverksamhet och till ungdomens fritidsverksamhet samt till folkbildningsåtgärder i övrigt m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar rör-

ande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.; och

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 276, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1959/60, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades en av herr Nilsson, *Ferdinand*, under sammanträdet till herr andre vice talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 515, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskilldes kl. 16.57.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 26 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående jordbruksutskottets utlåtanden nr 29, 30 och 31.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! För det första vill jag fastställa, att i verkligheten förkastade majoriteten av Sveriges bönder det sex-åriga prisavtalet. Denna starka missnöjesyttring noterade inte jordbruksministern i sitt tal här i kammaren. Han sökte i stället göra gällande, att meningskiljaktigheterna egentligen inte är så stora. Måhända meningsbrytningarna inte framträder så starkt i riksdagen, men bönderna själva — jag syftar då på de mindre jordbrukarna — är djupt missnöjda med den senaste prisuppgörelsen. De är i synnerhet djupt besvikna över utformningen av det särskilda stödet till småbruket.

Låt mig för det andra fastställa, att centerpartiets ledning är en av de huvudansvariga för att jordbruksavtalet blev så dåligt för flertalet av landets jordbrukare. Inom jordbrukets förhandlingsdelegation innehade ju centerpartiet majoriteten. Övriga representanter var antingen folkpartister eller högermän. Det var dessa representanter för de borgerliga partierna, som vid underhandlingarna skulle föra böndernas talan. Resultatet blev därefter; de mindre jordbrukarna, d. v. s. flertalet av bönderna, fick ett ännu sämre avtal än det gamla, treåriga avtalet. Och försök inte komma ifrån detta faktum! Men det är just vad ni har sökt göra här i dag. Flera reservationer i anslutning till utskottets tre utlåtanden är i avgörande delar ägnade

uppgiften att kamouflera sveket mot jordbrukarnas stora massa.

Nu skriver centerpartiets dags- och veckopress, att jordbruksminister Netzen vill utrationalisera hundratusentals bönder. Om nu detta är fallet, så är den linjen ingen nyhet för centerpartiets jordbrukspolitiska experter. I så fall är det bara ett fullföljande av den linje som centerpartiets tidigare jordbruksminister, herr Norup, genomförde.

I stort sett befinner sig det svenska jordbruket i ett kristillstånd. Nu söker man komma ur denna situation genom en ny målsättning för jordbrukspolitiken. Tidigare hette det att enfamiljsjordbruket skulle lösa alla problem. Det blev nu inte så, utan i stället fick vi så småningom uppleva någonting annat, nämligen att jordbrukets svårigheter växte. De makthavande visste egentligen inte, hur de skulle komma till rätta med svårigheterna. Men så hittade någon av deras experter på att i stället för enfamiljsjordbruk måste vi ha tvåfamiljsjordbruk. Vad blir så nästa målsättning? Det är inte så gott att veta. Kanhända blir målsättningen om cirka 20 år tre- eller fyrfamiljsjordbruk. Man får utgå ifrån att de som representerar en förnuftigare linje då skall ha ett avgörande ord med i laget.

Jag hävdar, att alla officiellt fastställda jordbrukspolitiska målsättningar i vårt land egentligen varit ägnade att fördjupa krisen och motsättningarna inom jordbruksnäringen. Så kommer det framgent att bli, om man bygger hela politiken på att storfinanserna skall sitta i orubbat bo. I många sammanhang har vi framhållit att den enskilde småbrukaren inte kan hävda sig i den kapitalistiska utvecklingens häxdans. Han kan givetvis klara sig bättre genom en kollektiv, kooperativ samverkan. Vem är det för resten som kan bestrida sanningen av det-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

ta? Ja, tyvärr finns det sådana, nämligen de som av klassmässiga skäl inte vill vara med om att utveckla bondekooperationen konsekvent och på ett förnuftigt sätt.

Vårt land är ett industriland med en relativt högt utvecklad teknik, men det är storfinansen som suveränt bestämmer den ekonomiska politiken, och detta ger i sin tur också utslag inom jordbruket. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att det svenska jordbruket rationaliserats i rask takt, men vinsten av denna rationalisering har inte kommit vare sig konsumenterna eller jordbrukarnas majoritet till godo. Fakta är att matpriserna stigit undan för undan och att samtidigt härmed flertalet av landets jordbrukare, främst under de tre senaste åren, tvingats inregistrera minskade inkomster. Vinsterna av rationaliseringen och pristestringarna på jordbrukets produkter har hamnat hos storfinansen och hos storbönderna. Den saken är klar och omvittnad och behöver inga längre utläggningar. För varje år som går får löntagarna i olika former öka sin insats för vad som kallas stöd åt jordbruket, men samtidigt minskar inkomsterna för majoriteten av landets jordbrukare.

Är det då inte uppenbart, att det måste finnas kategorier av folk här i landet som roffar åt sig pengar på bekostnad av konsumenterna och de mindre jordbrukarnas intressen? Det förhåller sig på det sättet, och politiken med den höga penningräntan är bara en detalj i denna klassmässigt utformade ekonomiska politik.

Det sexåriga prisavtalet följer samma principiella linje som tidigare. Den jordbrukspolitiska målsättning, som regeringen framlägger, är en illusionspolitik. Krisen inom jordbruket kommer att fördjupas. Mot denna sätter man så in förslaget om tvåfamiljsjordbruk. Men detta löser ju inte något problem, utan i stället måste ytterligare hundratusentals jordbrukare lämna sin näring.

Vi har fortfarande den meningen, att småbrukarna genom kooperativ samverkan kan tillgodogöra sig storjordbrukets fördelar. Sätt in en halv miljard kronor

för att exempelvis göra det ekonomiskt möjligt att bygga andelsladugårdar här i landet, och resultatet kommer att bli mycket bra. En sådan statlig investering skulle i det långa loppet gynna såväl konsumenterna som flertalet av landets jordbrukare.

Som jag tidigare nämnt blev det nya prisavtalet ett elände för flertalet av jordbrukarna. Därför har vi lagt speciell vikt vid utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket. Regeringens förslag är ett löftesbrott. Den har till och med minskat utredningens kostnadsförslag med 33 miljoner kronor. Våra förslag i fråga om arealtillägg, leveranstillägg och extra mjölkpristillägg till norra Sverige ligger på ett avgörande sätt i linje med de krav jordbrukarna och deras organisationer har ställt.

Beträffande arealtillägget har vi yrkat att högsta bidrag på 400 kronor bör utgå även till ägare av brukningsenheter på upp till 10 hektar. Denna kategori av jordbrukare har i allmänhet ytterst små möjligheter att vid sidan av sitt jordbruk skaffa sig bättre inkomster. Vidare anser vi att gränsen för när högsta leveranstillägg skall utgå måste höjas åtskilligt, och därför har vi föreslagit, att högsta tillägg, 400 kronor, även skall utgå för leveranser på upp till 20 000 kg mjölk.

Utskottet ansluter sig till departementschefens förslag att beräkna extra mjölkpristillägg med 20 procent. Men detta motsvarar ju knappt penningvärdeförsämringen sedan 1952, och lägger man härtil att bland annat de norrbottenska jordbrukarna fått betala utjämningsavgifter, uppgående till ungefär lika mycket som de uppburit i extra mjölkpristillägg, bör det väl stå klart hur rimligt det är att höja extra mjölkpristillägget med åtminstone 50 procent.

När vi kräver ett ordentligt stöd åt det mindre jordbruket, innebär detta ingalunda att vi försvurit oss åt småbruksromantiken och att vi skulle ha motsatt oss en rationalisering av jordbruket. Många av dem som i dag talar sig varma för jordbruksrationaliseringens välsignelser garanterade för två årtion-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

den sedan att småbruket var storbruket överlägset. Nu har de bytt åsikt och predikar bara rationalisering och kapitalistisk stordrift inom jordbruket. Det betyder att den ena överdriften har avlöst den andra. Bakom detta tal ligger egentligen i nuvarande situation en strävan att eliminera allt vid småbruksstöd heter.

Linjen att likvidera småbruket genom utsvälningspolitik kan inte bli frukbringande — ty vad har ni att bjuda de mindre jordbrukare, som bland annat på grund av den statliga jordbrukspolitiken tvingas lämna sina hem? Vad har ni att erbjuda dem för arbete? Faktum är ju, att de får i avgörande grad ställa sig i arbetslöshets- och bostadsköerna i storstäderna, och arbetarklassen har minnsann inte något intresse av en dylik utveckling. Innan man kan ge anvisning på arbete och hygglig inkomst, måste följaktligen stödet åt det mindre jordbruket utformas så, att det ger dess brukare en hygglig inkomst. Så ligger saken till, och vi fäster därför stor vikt vid att de löften man tidigare gett åt de mindre jordbrukarna nu skall infrias på alla områden.

Med detta har jag i korthet motiverat vår ståndpunkt i denna viktiga fråga.

Beträffande yrkandena, herr talman, ber jag att få återkomma senare.

Herr **OLOFSSON, UNO**, (fp):

Herr talman! Med hänsyn till att diskussionen i dessa frågor redan pågått mycket länge och att risken är stor för att den skall dras ut i det oändliga, och inte minst med hänsyn till herr talmanens varnande uttalande, skall jag bara försöka göra några korta reflexioner kring de tre utlåtanden, som nu ligger på kammarens bord.

Beträffande utlåtandet nr 29, som är byggt på Kungl. Maj:ts proposition nr 147, är detta ett resultat av en förhandling mellan representanter för jordbrukets utövare och motparten, statens jordbruksnämnd. Det är ju så, att när man går till förhandling, får man vara beredd på att man aldrig får det som man vill utan måste vara beredd på vis-

sa eftergifter. Så är naturligtvis förhållandet även beträffande detta betänkande, som man nu inom jordbrukets förhandlingsdelegation kunnat komma överens om. Man har gjort det bästa av situationen, och därmed får man också anse sig ha anledning att vara nöjd. Man borde särskilt vara nöjd i den politiska grupp, som haft majoritet i jordbrukets förhandlingsdelegation.

Vad som är det mest anmärkningsvärda i den överenskommelse, som vi nu håller på att anta som lag, är de ändrade grunderna för inkomstjämförelsen, som har kommit att bli ett resultat av dessa förhandlingar, vid vilka bedömningen av inkomstlikställigheten anpassats till förhållandena i normjordbrukens 20—30 hektar i stället för basjordbrukens 10—20 hektar. Detta innebär helt ändrade bedömningsgrunder inte minst sett ur mina synpunkter som norrlänning, eftersom vi där uppe knappast har några jordbruk av den storleken och det därför knappast heller kan bli någon möjlighet att över huvud taget göra några inkomstjämförelser. Ännu svårare är det att förstå att man skall eftersträva en sådan storlek på jordbruken, vilket skulle komma att innebära att en stor del av vår bygd skulle komma att avfolkas.

Det är därför med tillfredsställelse och tacksamhet som jag noterar utskottets skrivning inte minst med anledning av motionerna I: 496 och II: 590. I skrivningen tar man sig liksom en funderare på hur långt man bör gå i dessa strävanden i riktning mot storjordbruk, och man rekommenderar där Kungl. Maj:t att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område under de närmaste åren och att sedermera föranstalta om en undersökning och utredning, som är baserad på de samhällspolitiska, befolkningspolitiska och sociala synpunkterna. Utskottet hoppas att Kungl. Maj:t skall få anledning att förelägga riksdagen ett resultat av denna utredning.

Jag tycker att det är en ganska acceptabel skrivning, som utskottet här kunnat enas om, och jag har personligen

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

inte mycket att invända däremot. Särskilt är detta förhållandet beträffande den del av skrivningen, där det pekas just på de olika problem som kommer att uppstå i Norrland.

Vad sedan gäller proposition nr 148 och utlåtandet nr 30 innebär ju dessa Kungl. Maj:ts direktiv, hur vi skall tänka oss påskynda rationaliseringen för att åstadkomma den storlek av våra jordbruk, som man nu genom förhandlingen har åsyftat. Jag måste nog personligen säga, att jag har den uppfattningen, att avflyttningen från landsbygden och rationaliseringen har börjat ta en sådan fart, att det ej är någon större anledning för Kungl. Maj:t och statsmakterna att påskynda densamma. Vi bevittnar dagligen, och det är omvittnat inte minst här i dag, hurusom ungdomen flyttar från jordbruket och hurusom åldern inom jordbruksfamiljerna är hög.

Detta ger oss anledning att dra den slutsatsen, att om detta fortsätter så kommer vi snart i den situationen, att det måste ligga i Kungl. Maj:ts intresse att förhindra rationaliseringen i stället för att påskynda densamma. Vi strävar alla efter, inte minst föräldrarna i jordbrukarhemmen, att ge våra barn och ungdomar en sådan utbildning, att de kan finna utkomstmöjligheter i andra yrken än jordbruket. Detta är ingenting annat än riktigt och rätt, och både statsmakterna, kommunerna och samhällets funktioner över huvud taget strävar efter samma mål. Vi skall aldrig kunna tänka oss att en ung man eller kvinna, som lyckats vinna en samhällsställning i andra yrken och kunnat skapa en framkomstmöjlighet, som är betydligt säkrare än jordbruket, någonsin skall komma tillbaka till landsbygden och bli yrkesutövare i jordbruket. Jag måste därför säga att jag tror att vi måste skynda långsamt när det gäller jordbrukets rationalisering — den kommer att påskyndas av sig själv.

Nu säges det i Kungl. Maj:ts proposition, att vi bör eftersträva tvåfamiljsjordbruk. Men det är ganska oklart på vilket sätt detta skall ske. Skall det vara

så, att dessa jordbruk skall bedrivas kollektivt, eller skall det vara så, att den ene av jordbrukarna skall avhända sig sitt jordbruk åt den andre — den ene skall bli arbetsgivare och den andre arbetstagare? Kommer inte med andra ord det spørsmålet att uppstå, vilken som skall vara herre och vilken som skall vara dräng, vilken som skall betala in avgifterna till den lagstadgade pensionen och vilken som skall uppbära pensionen?

Det kommer säkert att bli stora svårigheter för grannar att bli överens om en sådan åtgärd. Jag måste säga att förslaget om dessa tvåfamiljsjordbruk verkar för mig ganska verklighetsfrämmande.

Enligt denna Kungl. Maj:ts proposition bör man nu också sträva efter att plantera skog på åkermark. Jag delar nog uppfattningen, att en hel del avsides belägna jordbruk, som ej har tillgång till samhälleliga anordningar, vilkas kommunikationer är dåliga och vilkas jord kanske också är dålig, bör kunna bli föremål för vissa och för all del också berättigade krav på att de skall förvandlas till skogbärande mark. Men när man vet, med vilken svett och möda våra förfäder odlat upp åkerbitarna i vårt land, så måste jag säga, att jag är litet betänksam över att vi med medel från den ganska knappa statskassan skall uppmuntra plantering av skog och raserande av jordbruk. Vi har ju två gånger under detta århundrade varit med om att med ljus och lykta söka efter jordbitar, som skulle kunna ge oss litet brödföda för dagen. Vi kan mycket väl komma i en sådan situation en tredje gång under återstoden av detta århundrade. Det skulle vara bedrövligt, om vi då hade förstört en stor del av den svenska jorden.

Jag tror alltså att man bör vara försiktig på detta område. Vi vet så litet om den framtida utvecklingen, och det är svårt att ta fasta på alla de påståenden och teorier, som i dag lanseras. Grundvalarna för dem kan mycket väl rubbas fortare än vi tror.

Vi har här i vårt land en hel del

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

skogsmark, som har burit skog i alla tider men som är dåligt skött och behöver planteras. Låt oss använda våra medel till att effektivt och i tillräcklig utsträckning vårda den skogsmark, som nu finns och som är dåligt skött.

I övrigt delar jag departementschefens och utskottets uppfattning i propositionen och i utlåtandet om att man bör eftersträva en bättre arrondering. Ägoutbyten i fråga om skogs- eller åkermark bör vara mycket beaktansvärda åtgärder. Det är någonting, som redan är prövat i mina hemtrakter. Genom ägoutbyten mellan domänverket och vissa skogsbolag har det visat sig att man kan få till stånd en vida bättre arrondering än förut. Vad jag nu sagt gäller i främsta rummet skogsmark, men samma förutsättningar bör även finnas när det gäller åkermark. Det är såvitt jag förstår en klok åtgärd att eftersträva en bättre arrondering.

Jag kan däremot inte biträda Kungl. Maj:ts förslag, att vi skall tillskapa en ny skoglig expertis i våra bygder genom att förstärka lantbruksnämnderna med skogligt utbildade förrättningsmän. Vi har för närvarande i vårt land en statlig institution, skogsstyrelsen, som genom sina länsorgan, skogsvårdsstyrelserna, har till uppgift att vara vägledande och rådgivande organ för det enskilda skogsbruket. Jag tror att vi bör akta oss för en överorganisation på detta område, som skulle medföra ett virrvarr av tjänstemän, och att man knappast skulle komma att veta, vilken man skall lyssna till eller vända sig till. En sådan åtgärd skulle komma att vålla irritation bland jordbrukets utövare och givetvis bli en bidragande orsak till försämring av jordbrukets lönsamhet och framtida möjligheter.

Jag tillråder alltså på det varmaste försiktighet beträffande detta förslag, för att inte säga att man helt och hållet bör ta avstånd från tanken att utrusta lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen med skoglig expertis. Det bör räcka med den skogliga expertis, som vi för närvarande har.

Propositionen nr 149 och utlåtandet

nr 31 är ju byggda på ett betänkande, som i februari förra året avlämnades av en parlamentariskt sammansatt utredning, i vilken man varit ense om de olika metoderna för ett särskilt stöd till det mindre jordbruket. Folk har länge och i olika sammanhang frågat, när denna proposition skulle komma. Nu ligger den alltså på riksdagens bord. Frånsett de politiska synpunkter, som man skulle kunna lägga på propositionen, och endast sett ur småbrukarsynpunkt, måste jag nog säga att propositionen är en ganska stor besvikelse. Utredningen var ense om en hel del ting, som skulle kunna utgöra ett stöd för småbruket. Härutinnan har Kungl. Maj:t företagit betydande ändringar och prutningar utan att på något sätt ange några särskilda motiv för prutandet. Man får naturligtvis förstå, att allt som skall gå via statens budget oftast räknas som allmosor, och man får naturligtvis vara på det klara med att statens utgifter skulle bli stora och att det är anledning till sparsamhet. Men man kan också i detta sammanhang inte undgå att påpeka, att småbrukarna sannerligen inte till någon del är skuld till att staten i dag har smått om pengar. Därför bör inte just de vara den yrkeskategori, som skall drabbas genom en tillfällig försämring av statens ekonomi.

Jag tycker därför att vi borde kunna följa den reservation, som åtminstone vad gäller arealbidraget grundas på utredningens förslag. Arealbidraget är ju för övrigt så kringgärdat av arealgränser, mantalsskrivningsbestämmelser, inkomstgränser och förmögenhetsgränser, att det över huvud taget knappast kan komma någon till godo, som inte har verkligt behov av det.

Olika talare har här i dag sagt, att det är oro i jordbrukarläget, och däri kan jag personligen instämma på det livligaste. Jag tror det var herr Eskilsson som först nämnde ordet »oro i jordbrukarläget», och så är det verkliga förhållandet. Jag har sällan eller aldrig under min tid i det offentliga livets tjänst mött så många missbelättna, pessimistiska jordbrukare med farhågor inför fram-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

tiden, som jag mött under den gångna vintern och våren. Jag tror inte detta är grundat enbart på förhandlingsresultatet eller på Kungl. Maj:ts förslag eller på den överenskommelse som här föreligger — långt därifrån. Jag tror det bottnar i någonting helt annat — i ett missmod som har gripit sig omkring i jordbrukarkretsar. Jag tror att detta missmod i mångt och mycket är berättigat, men jag kan inte heller värja mig ifrån intrycket att det i mångt och mycket är överdrivet. Man gör allt för att försöka framskapa en missnöjespsykos, som skulle kunna bli mycket besvärlig för både land och folk, om förtroendet för jordbruksnäringen helt och hållet skulle raseras.

Jag tror därför, att det för oss som politiker är en angelägen uppgift att försöka begränsa den oron. Vi bör försöka lugna folket och förklara, att det inte är alldeles säkert att jordbrukets utöware har det sämst här i landet. Jag tror också att vi måste enas om en allmän strävan att försöka bevara vårt jordbruk, som historien igenom har varit den näring på vilken vårt folk främst har levat.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Trots herr talmannens nyss uttalade maning kan jag inte underlåta att nu göra några kommentarer till de utlåtanden som nu debatteras.

Gemensamt för de tre propositioner, som ligger till grund för de utlåtanden som nu behandlas, är att de syftar till att påskynda den s. k. yttre rationaliseringen och därmed också avflyttningen från jordbruket. Denna på ett sterilt hektartänkande fotade strävan är enligt min mening ingalunda riktig. Låt mig säga några ord med anledning av det som sägs i proposition nr 148 om bl. a. tvåfamiljsjordbruken.

Tvåfamiljsjordbruken skall hädanefter vara målet för rationaliseringssträvandena, och även om det måste sägas vara ostridigt, att vid den vanliga inriktningen av jordbruksdriften och i övrigt lika betingelser blir arbetsinkomsten för bru-

karen högre vid större än vid mindre jordbruksenheter, synes det mig dock att den nu nämnda utvecklingen av strukturrationaliseringen bör ske helt och hållet på frivillighetens väg, d. v. s. utan någon som helst form av statlig s. k. »ledning». Man bör för övrigt hålla i minnet, att många jordbrukare i vårt land ägnar sig åt att frambringa mycket dyrbara produkter såsom, för att ta ett par exempel, jordgubbar, fröer av olika slag, värdefulla grönsaker o. s. v. Med en sådan inriktning av växtodlingen kan även små brukningsdelar ge full sysselsättning för flera personer och även ge ganska stora inkomster. Jag tror att man har all anledning att anta, att odlingar av sådan art kommer att öka i omfattning under den närmaste framtiden. Å andra sidan kan det inom slättbygdsområdena mycket ofta förekomma att jordbrukare kan specialisera sig på odlingar, som kan mekaniseras i mycket hög grad, så att *en* familj kan sköta ett jordbruk betydligt större än det som i propositionen avses med tvåfamiljsjordbruk.

Även om det ur flera synpunkter kan synas riktigt att staten främjar utvecklingen mot större brukningsenheter, får man inte blunda för att en alltför snabb avfolkning av jordbruket kan innebära stora risker, inte så mycket för jordbruket som för samhället i dess helhet. Jag har haft tillfälle att i annat sammanhang framhålla, att vi sannolikt bör räkna med att produkterna från skogen i framtiden kommer att möta en hårdnande konkurrens, i all synnerhet om tropikernas mycket stora potentiella möjligheter att producera cellulosa skulle komma att bli utnyttjade. Det är också mycket sannolikt, att gruvdriften i vårt land kommer att ställas inför svårigheter av liknande art. Det förefaller mig därför att vara klokt att räkna med att vi i framtiden inte kan leva lika högt på export av råvaror och halvfabrikat som vi hittills kunnat göra. Vi kommer i stället att bli hänvisade till resultaten av vår uppfinningsförmåga och vår yrkesskicklighet, d. v. s. till inkomster från mekanisk och kemisk-teknisk industri för tillverkning av högförläde

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

produkter. I nuvarande läge på den ekonomiska Europa-fronten, om jag så får kalla den, ter sig framtiden för vårt land synnerligen oviss och i varje fall ovissare än förr.

Det torde vara ostridigt, att industrien måste söka övervinna de svårigheter, som nu tornar upp sig, dels genom en långt gående automatisering, dels genom att i främmande länder bygga upp dotterföretag. I båda fallen leder detta till minskade möjligheter att sysselsätta den svenska arbetskraften. Det finns därför all anledning att gå varligt fram med åtgärder, som kan medföra en snabb avfolkning av landsbygden och svårigheter att sysselsätta den ledigblivna arbetskraften. Den samhällsekonomiska effekten måste beaktas och inte endast den företagsekonomiska inom jordbruket.

Man har därför anledning att ställa sig skeptisk gentemot jordbruksministrarnas och sedermera av utskottet understrukna uttalande »att staten bör medverka till en krympning av landets jordbruksmark genom skogsodling på dylik mark av sämre beskaffenhet». Jag delar i fråga om åtgärder av den arten helt och hållet den uppfattning, som kommer fram i reservation nr 1 till jordbruksutskottets utlåtande nr 30, och det gör jag av följande skäl.

För det första bör vi, som nyss här framhölls av herr Olofsson, plantera skog på kalmarker och hagmarker, av vilka vi har mycket stora arealer här i landet, i varje fall långt större än vad som för närvarande kan planteras, d. v. s. med den tillgång vi har på plantmaterial.

För det andra är det ingalunda säkert, att avkastningen från skogen kommer att bli bättre än från åkern om 80—100 år, då skogen så att säga skall skördas.

För det tredje kan man göra den s. k. sämre åkerjorden bättre på olika sätt. Den kan t. ex. dräneras, den kan kalkas och den kan tillföras näringsämnen av olika slag, så att den från att vara sämre blir fullgod. Det är enligt min mening fel att till skog överföra sådan åkerjord, som kan göras högproduktiv. Helt annat är det naturligtvis med sådan åkerjord,

som är alltför stenbunden för att med rimliga kostnader kunna göras till god åker.

Syftet med dessa åtgärder, som man nu talar om, alltså skogsplantering på åker, är att minska jordbrukets produktion. Därtill skulle jag vilja säga att en svältande värld är en föga lämplig bakgrund till åtgärder i riktning mot minskad livsmedelsproduktion. Motiven för produktionsminskningen är ju i själva verket skräcken för överskott. Denna skräck har vi i dag hört omnämnas bl. a. av jordbruksministern.

Emot denna uppfattning om överskottens farlighet skulle jag vilja framhålla ett par synpunkter. För det första borde vi inom svenskt jordbruk ägna oss åt att producera en hel mängd av de varor, som vi för närvarande importerar. Därigenom skulle vi få möjlighet att utnyttja ganska stora arealer. För det andra skulle jag vilja ställa den frågan: Varför kan inte jordbruket lika väl som andra näringar kunna inriktas på export?

Under förarbetena till 1947 års jordbruksbeslut präglades bl. a. satsen, att Sveriges jordbruk arbetar under ogynnsamma naturliga betingelser och därför måste betraktas såsom en beredskapsnäring. Alltsedan dess har jordbruksdebatten i vårt land kännetecknats av en defaitism, som vi nyss hörde omnämnas av herr Olofsson. En sådan defaitism är enligt min mening fullständigt oberättigad. Vi har, därom kan man vara ense, i vårt land mycket goda naturliga betingelser för mycket stora delar av växtodlingen och även för djurproduktionen. Vi har ett utomordentligt högt mekaniserat jordbruk, kanske det högst mekaniserade i hela Europa, och vi kan därför framställa vissa högförädlade produkter lika billigt som andra länder.

Jag skall tillåta mig nämna ett par exempel. Vi har mycket gynnsamma betingelser för produktion av sättpotatis och borde kunna producera sättpotatis för export i stället för att lämna exportmarknaden helt och hållet åt andra länder, som ingalunda har bättre utan snarare sämre produktionsmöjligheter än vad vi har i det avseendet. Vi har också

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

i vissa delar av vårt land och framför allt i de nordliga delarna av vårt land kombinationen av ett rikligt flödande sommarljus och en måttlig värme, vilket gör det möjligt för oss att producera en mycket hög kvalitet av t. ex. vissa grönsaker. Kvaliteten skulle faktiskt kunna bli ännu bättre om man vidtog en del åtgärder av växtbefrämjande art, d. v. s. sådant som går under namnet drift-rationalisering, och om staten stödde sådana åtgärder.

Det nu sagda beträffande norra Sverige gäller även om våra allra nordligaste jordbruksdistrikt, t. ex. om Tornedalen.

Vad som behövs för att rationalisera ett sådant program är en offensivanda och ett stöd åt produktionshöjande åtgärder inom ramen för vad som är ekonomiskt.

Det finns också en tredje linje, som jag här inte vill underlåta att nämna. Vi borde inom Förenta Nationerna stödja strävandena att tillskapa en internationell fond med uppgift att uppköpa överskott och sedan fördela dessa till svältande länder. Man har länge arbetat på att få en sådan fond till stånd. Dess syfte skulle alltså vara att fördela överskott på ett sådant sätt att överskotten inte skulle behöva trycka marknaden.

I ett avseende är jordbruksutskottets utlåtande nr 29 enbart glädjande. Jag syftar på dess skeptiska inställning till den hittills använda metodiken för fastställande av förhållandet mellan jordbrukares och andra medborgargrupperns inkomster. Konsekvensen av denna utskottets inställning har ju också blivit att utskottet har föreslagit en utredning om jordbruket och riktlinjerna för jordbrukspolitiken. Jag hoppas att en sådan utredning kommer till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med vad jordbruksutskottet har föreslagit och att den skall kunna leda fram till en mera rationell jordbrukspolitik än den som under senare år bedrivits här i landet.

Jag skulle också vilja säga några ord om utlåtande nr 30 och om den proposition, som ligger bakom detta.

Då jag läste propositionen om stödet

åt jordbrukets rationalisering kunde jag inte underlåta att göra den reflexionen, att den egentligen med lika stor rätt skulle kunna kallas en proposition om jordbrukets byråkratisering. Den handlar, som vi alla vet, mest om den s. k. yttre rationaliseringen. Följden har också blivit att utskottets utlåtande huvudsakligen handlar om åtgärder för den yttre rationaliseringen.

Det utrymme som både i propositionen och i utskottsutlåtandet ägnats åt var och en av de olika rationaliseringsarterna åskådliggör, synes det mig, den betydelse som man tillmäter de olika rationaliseringsåtgärderna, och det är alldeles tydligt, att den rationaliseringsåtgärd, som man räknar mest med såsom botemedel, är den yttre rationaliseringen. Det säges visserligen en del vackra ord om den inre rationaliseringens betydelse, men trots detta föreslås överförande av arbetskraft från den inre rationaliseringen till den yttre. Och likväl är det på det viset, att vissa former av den inre rationaliseringen skulle behöva utvecklas betydligt mera och stödjas mera av det allmänna än vad som nu är fallet.

Detta gäller kanske i främsta rummet torrlägningsverksamheten. Jag är för min del alldeles övertygad om att, om vi hade haft den svenska jorden ordentligt dränerad år 1957, skulle skörde-skadorna inte ha behövt bli så svåra som de blev det året.

I fråga om driftsrationaliseringen återger utskottet med gillande jordbruksministerns uttalande, att driftsrationaliseringen varit en mäktig hävstång för att höja jordbrukets produktivitet. Det är vackert sagt, men de vackra orden motsvaras inte av någon handling för stöd åt driftsrationaliseringen. Det sägs bara att man skall stödja den framför allt genom forskning och undervisning o. s. v., men jag vill erinra om att jordbruksforskningen alltjämt är svältfödd.

Det är beklagligt, menar jag, att man inom jordbruksdepartementet visar så ringa förståelse för och insikt om jordbruksforskningens möjligheter för en förbättring av jordbrukets produktivitet och räntabilitet.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Då jordbruksministern öppnade debatten här i kammaren, framhöll han, att de tre propositionerna liksom de tre utlåtandena hänger ihop. Det är naturligtvis sant, att de sakligt hänger ihop, men sambandet är dock inte starkare än att t. ex. propositionen om stödet åt rationaliseringen hade kunnat ligga till sig. Jag tror att det hade varit välgörande från flera synpunkter, och jag skall här endast återge något ur den framställning varpå jag främst grundar detta mitt uttalande, nämligen statsrevisorernas nyligen verkställda granskning.

1958 års statsrevisorer sade i sin berättelse bl. a. att det, eftersom tio år har förflutit sedan 1947 års jordbruksreform trädde i kraft, har befunnits vara av intresse att granska både lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation och arbetsuppgifter. De hänvisar till att lantbruksstyrelsen i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1959/60 framhållit, att lantbruksnämndernas arbetsuppgifter i viss mån förändrats under den gångna tioårsperioden. Arbetet med den yttre rationaliseringen har ökats, medan arbetet med den inre har minskats. Enligt vad revisorerna kunnat konstatera har en liknande förskjutning även ägt rum inom lantbruksstyrelsen. På planlägningsbyrån har arbetet ökats, på jordförbättringsbyrån och på sociala byrån har det minskats. Revisorerna säger att en förskjutning av denna art sannolikt kommer att bli än mera påtaglig i framtiden. En av anledningarna till förskjutningen är nämligen den, att beslutanderätten i vissa torrlägningsärenden överflyttats till lantbruksnämnderna. Ärenden om lån och bidrag till större företag handlägges dock alltjämt av jordförbättringsbyrån, men, säger revisorerna, sannolikt blir dylika företag i framtiden ganska fåtaliga.

Sociala byrån har, säger revisorerna, fått ett mycket begränsat arbetsfält, och de arbetsuppgifter, som man tänkt sig att byggnadsbyrån skulle ha fått sig tilldelade, handhas till väsentlig del av andra organ.

Det är på grund av dessa omständig-

heter som revisorerna föreslår en omprövning av lantbruksstyrelsens organisation.

I fråga om lantbruksnämnderna framhåller revisorerna, att hela personalen uppgår till 680 personer samt att utgifter för löner och omkostnader utgör 14 miljoner kronor; statsbidragen tillushållningssällskapen uppgår till 11,6 miljoner kronor.

Den strukturrationalisering, som under senare år ägt rum inom svenskt jordbruk, har, säger revisorerna, till stor del ägt rum utan nämndernas medverkan. Arbetet med den inre rationaliseringen visar under senare år en stark nedgång. Som exempel nämnes nyodling, betesförbättring och torrläggning.

Härtill vill jag göra den kommentaren, att det är ganska självklart att nyodlingsverksamheten gått tillbaka. Nu talar man ju inte längre om att odla upp ny mark i Sverige, utan utvecklingen går snarast emot en minskning av åkerarealen, bl. a. genom plantering av skog på sämre åkerjord.

Att arbetena för betesförbättring minskat har också sin naturliga förklaring. Dels har som bekant beståndet av hästar och nötkreatur minskat och därmed också behovet av betesmarker, dels förläggs betena nu i stigande utsträckning på åker, samtidigt som äldre betesmarker, hagmarksbeten och dylikt, planteras med skog.

Vad åter torrläggningen beträffar, föreligger det alltjämt, som jag nyss antydde, ett stort behov av förbättring. Torrläggning är en verksamhet som tyvärr har ägnats alltför litet intresse under senare år. De statsbidrag, som stått till förfogande för detta ändamål, har varit otillräckliga.

På grund av nu angivna orsaker borde, menar revisorerna, lantbruksnämndernas verksamhet kunna begränsas i vissa avseenden. Detta gäller för övrigt också den aktiva inköpspolitiken, som revisorerna ägnat en ingående granskning.

Vid ingången av år 1958 ägde lantbruksnämnderna närmare 1 400 fastigheter med 6 850 hektar åker och om-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

kring 60 000 hektar skog och med ett taxeringsvärde av inemot 33 miljoner kronor. Många jordbruksfastigheter har i årtal blivit kvarliggande som en fastighetsreserv hos nämnderna.

Det ligger i sakens natur, säger revisorerna, att ett fastighetsbestånd av nu nämnd omfattning medför betydande förvaltningsuppgifter. Det kan knappast ha varit avsikten, då lantbruksnämnderna tillskapades, att de skulle få sådana uppgifter.

Föresättningarna för lantbruksnämndernas arbete och organisation är inte, säger revisorerna vidare, desamma som för tio år sedan. Det borde nu vara möjligt att i en organisation sammanföra nämndernas arbete för den inre rationaliseringen med hushållningssällskapens verksamhet. Samtidigt bör den yttre rationaliseringen kunna överföras till lantmateriororganisationen.

Om arbetsuppgifterna beträffande den yttre rationaliseringen överföres till lantmateriororganisationen, skulle detta komma att medföra konsekvenser även för lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning, som lämpligen skulle kunna infogas i lantmateristyrelsen. Med de förändringar, som för övrigt kan anses befogade inom lantbruksstyrelsen, borde det vara skäl att pröva, om icke lantbruksstyrelsen lämpligen borde sammanlösas med statens jordbruksnämnd i en gemensam organisation.

Statsrevisorernas mycket grundliga granskning har sålunda lett fram till ett förslag om utredning av hela det stora frågekomplexet om arbetsuppgifterna och organisationsformerna för rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. I korthet skulle revisorernas organisationsplan kunna beskrivas på följande sätt:

1. Lantbruksnämnderna delas upp. Den yttre rationaliseringen hänvisas till lantmateriororganisationen, den inre sammanföres med hushållningssällskapens verksamhet.

2. Lantbruksstyrelsen delas upp. Rationaliseringsavdelningen överföres till lantmateristyrelsen, återstående delar

sammanföres med statens jordbruksnämnd.

Under sådana omständigheter måste det sägas vara högst anmärkningsvärt, att Kungl. Maj:t framlägger en proposition som går i rakt motsatt riktning: lantbruksnämndernas personalstat ökas, lantbruksdirektörerna flyttas upp i högre lönegrad och lantbruksstyrelsen bygges ut med en skoglig sektion, trots det att skogliga problem redan handhas av domänstyrelsen, skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna. Det måste sägas vara högst märkligt att förslag, som framlägges av riksdagens egna granskningsmän, behandlas på detta nonchalanta, egenmäktiga sätt.

Icke mindre märkligt är enligt min mening, att statsutskottet, som säger sig dela revisorernas uppfattning, nöjer sig med att till riksdagen göra en omförmälan, »eftersom en särskild proposition berörande bl. a. förevarande ämne numera framlagts». Det förefaller mig till slut också märkligt, att statsrevisorernas granskning och det av statsutskottet gjorda uttalandet inte satt något spår i det utlåtande, som här föreligger från jordbruksutskottet.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Osvald talade i sitt sista anförande om den organisationsplan, som han vill genomföra. Den saken är emellertid ett alltför vidlyftigt problem för att kunna behandlas i ett kort genmäle. Jag vill bara säga, att när herr Osvald talar om att utskottet nonchalerat statsrevisorerna, borde han väl ha påtalat dessa saker när riksdagen behandlade revisorernas berättelse, där det på denna punkt endast blev en omförmälan utan att någon hade någon erinran att göra.

Jag begärde emellertid närmast ordet när herr Osvald talade om de olämpliga tvåfamiljsjordbruket, alltså de något större jordbruket. Min erfarenhet av elva års arbete i lantbruksnämnderna är den, att om jordbrukarna inte vill ha dessa större jordbruk, så blir det heller inga, ty det är först om en jordbrukare

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

vill lägga tillsammans så mycket jord, att det blir ett tvåfamiljsjordbruk, som det blir fråga om att få till stånd ett sådant. Ingen kan ju tvinga en jordbrukare att köpa jord, inte heller att sälja. Det blir alltså jordbrukarna själva som kommer att pröva, huruvida en sådan åtgärd är lämplig eller inte.

Ofta är det så — åtminstone är det fallet i mina hemtrakter — att en jordbrukare med lät oss säga 30 å 40 tunnland åker skaffar sig en traktor, en skördetröska eller dylikt, och då kommer han underfund med att han också får tid över att hjälpa till att sköta grannens jordbruk, som kanske är 15 å 20 tunnland stort, och utföra körslor åt honom. Rätt vad det är kan då grannen vilja sälja sitt jordbruk; ladugårdsbyggnaderna och ekonomibyggnaderna är kanske i så dåligt skick, att det kostar för mycket att reparera dem. Då köper den andra jordbrukaren fastigheten för sammanläggning, ty han har erfarenhet av att han kan sköta även den jorden. Han har kanske en son på 17 eller 18 år som kan hjälpa till att sköta gården. Det är en utveckling som man inte skall motverka, i varje fall inte när jordbrukarna vill ordna den saken själva.

Herr Osvald sade också, att det mindre jordbruket kan ordna specialodlingar. Ja, det finns kanske en del som gör det, men det sker huvudsakligast omkring tätorter och städer, där det är god avsättning på trädgårdsprodukter och dylikt. Längre ut i periferien är det inte så många som kan ordna sådan odlingar. Men, herr talman, det finns väl ingenting i propositionerna eller i utskottets förslag, som förbjuder den saken. Driftrationalisering får jordbrukarna ordna själva, och det är huvudsakligast hushållningssällskapen som sköter den saken genom sina konsulenter, jordbrukskonsulenter och trädgårdskonsulenter.

Talaren avbröts här av herr talman, som påpekade, att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga bestämda tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig säga att jag inte har påstått, att jordbruksutskottet har visat någon nonchalans. Det är Kungl. Maj:t, som visat nonchalans mot riksdagen genom att inte på något sätt ta hänsyn till uttalandet av riksdagens revisorer.

Sedan vill jag säga, att det är gott och väl att herr Jonsson i Fjäle anser, att bildandet av tvåfamiljsjordbruk skall vara fullt frivilligt, men det står ändå i propositionen, att det skall göras under ledning av statliga organ.

Vad beträffar driftrationaliseringen säger herr Jonsson, att det inte någonstans finns något förbud mot att jordbrukarna vidtar åtgärder för en sådan rationalisering. Nej, det skulle väl bara fattas, att statsmakterna skulle förbjuda driftrationalisering! Vad jag har kritiserat är, att man inte från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida ger tillräckliga anslag och därmed tillräckligt stöd för jordbrukets driftrationalisering. Om man gjorde det och dessutom avskaffade jordförvärvslagen, tror jag att jordbruket skulle komma att utvecklas på ett utomordentligt lyckosamt sätt under full frivillighet.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När jordbruksministern i förmiddags öppnade debatten om de jordbruksfrågor, som vi nu behandlar, började han med att framhålla att det gamla avtalet, som ännu inte utlöppt, kanske inte vid alla tillfällen till fullo haft en sådan inverkan, att eftersläpningen för jordbrukets del hade kunnat övervinnas. Jag vågar säga, att man nog kan hysa tvivel om att det nya avtalet är av sådan beskaffenhet att man kan följa inkomstutvecklingen. Här har träffats en överenskommelse, och den skall ju respekteras i den utsträckning som det är möjligt, men man ställes inför det spörsmålet, huruvida de säkerhetsventiler, som avtalet innebär, är sådana att vi kan få den prissättning på jordbrukets produkter, som har ansetts önskvärd. Jag tror ju att det blir på samma sätt

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

som det var med det föregående avtalet, nämligen att man skall ta hänsyn till så många faktorer, innan man får vidtaga de åtgärder som är avtalade för att höja prisbildningen, att det dröjer alltför lång tid innan verkningarna sätter in.

Från jordbruksministrernas sida har framhållits, att om det nya avtalet hade gällt under perioden för det gamla avtalet, skulle prisförändringar ha skett — om jag inte minns fel — 14 gånger, och vid flertalet av dessa tillfällen skulle prishöjningar ha inträffat, under det att vid några tillfällen prissänkningar skulle ha blivit följden. Man kan ju fråga sig, huruvida det är möjligt att åstadkomma det resultat, som man har avsett när det gäller att ge jordbrukarna likställighet med andra näringar eller samma inkomst på ett normaljordbruk som en industriarbetare har. Den frågan står ju i vida fältet.

Jordbruksministern sade att en procents löneökning för industriarbetaren skulle betyda 10 å 12 miljoner i ökning för det svenska jordbruket. Men, ärade kammarledamöter, riksdagen har för några dagar sedan — innan detta avtal ens blivit godkänt och hunnit träda i kraft — beslutat landets hittills största sociala utgift, nämligen tilläggs pensioneringen, och den medför en utgiftsökning av minst två procent för det svenska jordbruket lika väl som för alla andra näringar. Och man kan ju fråga sig: Vad för en regel skall utlösas för att jordbruket skall få kompensation för detta? Jag har inte kunnat finna någonting i avtalet om den saken, och när man frågat dem som gjort upp avtalet har de svarat: »Vi har inte tagit någon hänsyn till det, alldenstund man inte visste om tilläggs pensioneringen skulle bli genomförd eller inte.»

Därför tror jag att det nya avtalet är i underkant när det gäller den första perioden, och man kan fråga sig om det kanske inte hade varit skäl att ta ut steget längre för att riktigt vara på den säkra sidan.

Men det är klart att man också måste ta hänsyn till prishöjningen i andra länder.

Jordbruksministern framhöll att Danmark och Holland har mycket lägre jordbrukspriser än vi; men han glömde att tala om att jordbrukarna i Danmark och Holland också har bra mycket lägre omkostnader än de svenska jordbrukarna. Det är lätt att säga att de och de länderna har det så och så, men skall man få fram verkliga förhållandet måste man också ta hänsyn till och försöka jämställa kostnaderna i respektive länder för de olika produkternas framställning. Det duger inte att säga att nu kan vi köpa de och de varorna så och så billigt, när man vet att omkostnaderna i dessa andra länder ligger vida under våra.

Vårt jordbruk har, som professor Osvald mycket riktigt sade, rationaliserats kraftigare än någon hade tänkt sig, och det svenska jordbruket är i dag mycket högt rationaliserat. Men man tycks ändå inte vilja nöja sig med detta, utan nu förklarar man att basjordbruken mellan 10 och 20 hektar inte längre skall ligga till grund för beräkningarna — nu vill man utgå från normjordbruk på 20—30 hektar. Jag skulle vilja fråga: Är det meningen att börja på nytt med att slå tillsammans de jordbruk, som förut sammanlagits till 10—20 hektar, och sammanföra dem till ännu större enheter? Det måste väl ändå innebära att vi får en landsbygd, där endast enstaka gårdar ligger kvar och alla de andra har försvunnit. Jag tror inte att vi som representerar landsbygden vill vara med om något dylikt.

Man talar om »en levande landsbygd». Ja, hur skall vi kunna hålla landsbygden levande om man rationaliserar bort dem som verkligen vill bo kvar ute på landet? Jag tror att de mindre jordbrukarna har en mycket stor uppgift att fylla, och det är inte riktigt när man gör gällande att ett jordbruk bör omfatta 20—30 hektar för att bära sig. Låt oss ta en jordbrukare med 10 hektar av vår bästa skånska jord — han klarar sig bra mycket bättre med den arealen än många klarar sig med kanske både 40 och 50 hektar av sämre jord.

Man kan inte bara gå in för storleks-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

rationalisering och säga, att våra jordbruk skall sammanföras i större enheter för att vi på så sätt skall förbilliga vår livsmedelsproduktion. Jag har själv fått uppleva två världskrig, och jag tror att sådana tider kanske kan komma igen. Jag minns hur statsmakterna under båda dessa världskrig uppmanade jordbrukarna att plöja upp alla betesvallar o. s. v. för att kunna producera så mycket livsmedel som möjligt. Under senaste världskriget plöjde man till och med upp gräsmattorna här i Stockholm för att få fram tillräckligt med potatis. Man vidtog alla tänkbara åtgärder för att nå en tillräcklig försörjning med livsmedel för svenska folket. Och detta lyckades. Men nu rekommenderar regeringen att man skall lägga ned alla sämre jordbruk och beså åkermarken med skog; bara den bästa jorden skall utnyttjas för livsmedelsproduktion. Men vi vet ingenting om vad som kan hända, och om ett krig återigen bryter ut förmodar jag att vi kommer i samma situation som tidigare. Då är det bra att ha ett jordbruk som vi kan lita till och som kan försörja hela svenska folket. Och vad jag vill medverka till är att bevara vårt jordbruk för landets framtid.

Jordbruksministern framhöll att gränskyddet vid ingåendet av detta avtal var 32 procent men att man räknade med att det i september skulle bli 43,5 procent. Han ansåg detta vara ett mycket starkt skydd gentemot den utländska marknaden. Jag skall villigt erkänna att siffrorna verkar höga, men jag tror att de flesta är överens om att man inte skall försöka rucka alltför mycket på detta skydd. Gör man det blir följderna bara sämre förhållanden för landets jordbrukare, och den prisutjämning som man har talat så mycket om uteblir. Det har redan visat sig hur svårt läget är för många, med det ständigt stegrade antalet betalningsinställelser etc. Därför tror jag att man bör gå försiktigt fram på detta område.

Man bör nog också vara litet försiktig då det gäller rationaliseringen och inte driva den alltför hårt.

Jag håller med professor Osvald om

vad han sade om att det föreliggande förslaget egentligen innebär att man försvårar en hel del åtgärder, som har varit avgörande då det gällt att bringa det svenska jordbruket upp till den nivå, där det nu befinner sig. Sålunda tas nu möjligheterna bort att i fortsättningsen utföra täckdiken och andra avloppsdiken. Tidigare hade ju jordbrukarna möjlighet att få en viss medverkan från statens sida för att få sådana arbeten utförda, men i den senaste uppgörelsen har detta stöd utelämnats, och jordbrukarna har knappast möjligheter att själva bekosta dem med de inkomster som de har. Man har nog anledning att hysa betänkligheter på den punkten. Jag tror att det hade varit mycket önskvärt att torrlägningsföretagen liksom hittills hade kommit i åtnjutande av statligt stöd. Det är ganska betydelsefullt att marken dikas ut på ett sådant sätt att den kan stå emot påfrestningarna under mycket våta år.

Jag skulle också vilja säga, att vi inte bör vara så rädda för ett litet överskott i jordbruksproduktionen. Man har nästan haft en panisk skräck för att hålla ett litet lager, och så har man sålt ut det — med hjälp av subventioner. Jag behöver inte trötta kammaren med att tala om att det sedermera befunnits nödvändigt att köpa tillbaka kvantiteten igen, då man behövt foder till djuren och dylikt. Jag erinrar bara om att det har gått till på det sättet. Bara därför att man varit så nervös för att ha liggande ett litet lager av spannmål, som man menat skulle byggas på år efter år, har man velat göra sig av med det till vilka priser som helst. Och ändå vet vi ju mycket väl, att om vi får ett gott år, så kommer det sällan två i följd, och därför brukar lagen automatiskt hålla sig på ungefär oförändrad storleksnivå. Man behöver inte bli så nervös av att vi har ett hyggligt lager i landet; det kan ju för övrigt vara till ovärderlig nytta i speciella situationer som kan inträffa.

Vad jag här velat framhålla är att det är nödvändigt att ge jordbruket erforderliga resurser, om vi skall kunna

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

upprätthålla ett jordbruk av den omfattning som behövs för landets försörjning. Jag vill också framhålla att småbruket behövs i vårt land. Vi skall akta oss för att rationalisera bort sådana småbruk som har möjlighet att klara sig. Inte heller behöver vi ordna det så, att efterträdare till en småbrukare, som haft något litet statligt stöd, inte skall komma i åtnjutande av samma stöd som företrädaren haft. Det borde vi kunna vara överens om, ty om vår landsbygd skall kunna bevaras levande får vi se till, att den inte avfolkas genom statmakternas åtgärder, såsom hittills har skett.

Jag blev litet förvånad när jag hörde herr Helmer Perssons jordbrukarvänlighet. Han framhöll ju hur angeläget det var att jordbrukarna fanns kvar, och till slut förklarade han att det borde satsas en halv miljard kronor på att bygga ladugårdar för sambruk. Jag vet inte, om han menade att vi borde övergå till den ryska metoden med kolchoser. Sådant bör vi ju be Gud bevara oss ifrån. Däremot anser jag att man bör ge Norrlands jordbrukare litet extra stöd så att de kan bevara sina småbruk även i framtiden.

Jag skall inte uppta tiden längre, herr talman, utan ber med dessa ord att få yrka bifall till de reservationer som herr Sigfrid Larsson i förmiddags yrkade bifall till.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Då det gäller jordbruksutskottets utlåtande nr 29 vill jag kort och gott konstatera, att enighet har rått inom utskottet om de grundläggande principerna för prisuppgörelsen. Under många år, ja, alltför många år har ju jordbruket utlovats inkomstlikställighet med andra jämförbara näringar i vårt land. Vi vet hur det blivit. Inkomstlikställigheten har ännu inte infunnit sig. Utan att gå in på några detaljer när det gäller att förklara att så ej skett, vill jag nu uttala den förhoppningen, att den här föreliggande överenskomsten skall visa sig vara av den arten,

att det uppställda framtidsmålet skall kunna förverkligas och vår jordbruksnäring kunna säkra sin position såsom en bärkraftig näring i vårt samhälle.

Jag har, herr talman, varit med om en reservation vid detta utlåtande till förmån för överförandet från tulltaxan till jordbruksregleringen av bl. a. glukos och majsstärkelse i enkilosförpackningar. Att vi tagit upp denna fråga beror på att jordbruksnämnden efter överenskommelse med förhandlingsdelegationen tillskrivit Kungl. Maj:t och begärt en sådan överflyttning. Jordbruksministern har emellertid inte ansett sig kunna gå med på detta, utan förordar att ifrågavarande varuslag skall stå kvar i tulltaxan. Nu förhåller det sig emellertid så, att druvsockret eller glukosen har en mycket låg tull åsatt och att majsstärkelse i enkilosförpackningar är tullfri. Detta sätter sina spår i handeln med dessa varor. Jag vill erinra om att importen av druvsocker i fast form under januari månad 1958, alltså innan den nya tulltaxan trätt i kraft, uppgick till ungefär 88 ton. 1959, sedan tulltaxan hade trätt i kraft, uppgick importen av fast druvsocker endast till 621 kilo under januari månad. Däremot hade glukosimporten stigit under de tre första månaderna 1959 till inte mindre än 136 ton, samtidigt som försäljningen av glukos från den fabrik som finns i Lyckeby i Blekinge sjunkit avsevärt. 1958 under januari månad såldes därifrån 60 ton, i februari 57 ton och i mars 63 ton. 1959 sjönk försäljningen, så att den för respektive månader uppgick till respektive 2, 6 och 4 ton. Med detta tror jag mig ha klargjort varför jag skrivit under reservationen nr 9, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Så ber jag, herr talman, att även få säga några ord om jordbruksutskottets utlåtande nr 30, som gäller rationaliseringspropositionen. Vid behandlingen av denna proposition kom man inom utskottet tämligen snart överens om att vissa justeringar borde företagas då det gällde de grundläggande principerna för rationaliseringen, och fördenskill tillsattes en delegation, för resten den-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

samma som utformade förslaget till skrivning i utlåtandet nr 29. Det förslag som framlades kunde utskottet också ena sig om, och det innebar bl. a. ett understrykande av att lantbruksnämndernas verksamhet i fråga om jordbrukets rationalisering bör ske enligt nu gällande allmänna grunder. Den skall alltså syfta till att göra brukningsdelarna lämpade att under överskådlig tid kunna bestå såsom självständiga brukningsenheter. Hittills har emellertid lantbruksnämnderna i princip haft att befrämja tillkomsten av s. k. basjordbruk. Med hänsyn bl. a. till den tekniska utvecklingen tycker man nog att alltför snäva gränser satts för denna verksamhet. Därför kommer lantbruksnämndernas uppgift enligt det nya förslaget att vidgas till att omfatta även tvåfamiljsjordbruk. Utskottet förordar alltså verksamhetens utvidgning, utan att lämna å sido förbättringen av mindre jordbruk med utsikt att kunna bestå för framtiden.

Med detta vill jag ha sagt att högerpartiet accepterat de grundläggande principerna i detta utlåtande. På en del detaljpunkter har vi däremot haft avvikande mening, och jag skall beröra några av dessa punkter.

Då det gäller storleksrationaliseringen ser det ut som om det enskilda initiativet vore av minst lika stor betydelse som lantbruksnämndernas åtgärder. Om man får tro på den tillgängliga statistiken har nämligen basjordbrukens antal minskat under åren 1951—1956 med 229 stycken. Det är den sortens jordbruk som lantbruksnämnderna har att främja. Under samma tid har normjordbruken, som 1947 års riksdag överlämnade åt jordbrukarnas eget bedömande att bilda utan hjälp av statsmedel, ökat med 760 stycken.

Med tanke på detta har högerpartiet föreslagit en del åtgärder, som skulle kunna främja jordbrukarnas frivilliga rationaliseringssträvanden. Sålunda har vi föreslagit upphävande av jordförvärvslagens bestämmelser då det gäller kompletteringsköp för jordbrukare. Den utgör nämligen en broms på rationali-

seringssträvandena, och jag vill i detta sammanhang uttrycka min tacksamhet för att herr Svedberg tydligen har ungefär samma inställning som vi i denna fråga.

Då det gäller kapitalanskaffningen har vi anslutit oss till utskottets utlåtande, men därutöver har vi också hemställt om en utredning i kapitalfrågan med tanke på svårigheten att skaffa kapital för den frivilliga rationaliseringsverksamheten, inte minst i samband med komplettering av skog.

En annan fråga som högerpartiet tagit upp till behandling är driftrationaliseringens stora betydelse. Det är ju inte enbart jordbrukens storlek som är utslagsgivande för bärigheten. I stället är det väl så att det är omsättningen som är utslagsgivande, och det kan vara nödvändigt att spela på många strängar i dagens jordbruksproduktion. Därför anser vi att en driftsekonomisk rådgivning skulle ha en mycket stor uppgift att fylla, och vi har begärt en utredning även beträffande den saken och anhållit att få hushållningssällskapen inkopplade på denna fråga.

Slutligen vill jag nämna några ord om reservationen nr 7. Det har rests klander mot oss för att vi inte accepterat majoritetens förslag om tillsättande av en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen och en del tjänster inom lantbruksnämnderna. Det förtjänar emellertid påpekas att lantbruksstyrelsen i sina petita för 1959/60 icke framställt något önskemål härom, och om skoglig expertis skulle behöva anlitas utöver den som redan är tillgänglig inom lantbruksstyrelsen, så bör väl ett samarbete kunna etableras med skogsstyrelsen i avvaktan på den utredning som i denna angelägenhet pågår inom lantbruksstyrelsen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 4, 5, 6 och 7, vilket inte betyder att jag kommer att begära votering på samtliga de punkter som berörs av reservationerna.

Vidare finns en reservation, nr 8, som är avgiven till förmån för trädgårdsnäringsringen. På grund av vad vi kan kalla

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

olycksfall i arbetet har jag och mina kolleger inom utskottet inte blivit i tillfälle att underteckna denna reservation. Då vi emellertid tidigare dokumenterat vårt intresse för denna fråga i motioner under flera år, ber jag samtidigt att få yrka bifall även till reservationen nr 8.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Med hänsyn till att kammaren just nu befinner sig i tidsnöd skulle jag mycket väl kunna inskränka mig till ett instämmande i det intressanta anförande, som nyss hölls av herr Osvald, vars synpunkter jag om inte i allt så dock i väsentliga stycken kan ansluta mig till.

Jag tillåter mig därutöver att säga att vi här i riksdagen inte utan alldeles tvingande skäl bör riva upp ett avtal eller oinlett göra en överenskommelse, som förut förhandlingsvägen har träffats mellan två därav berörda parter. Vi brukar inte göra det här i kamrarna, när vi tar ställning till andra överenskommelser på arbetsmarknaden, och då bör vi självfallet inte heller göra det i detta fall.

Nu kan man visserligen säga, att landets jordbrukare långt ifrån enigt har accepterat det förhandlingsresultat som föreligger och på vilket jordbruksministern närmare byggt sina förslag. Jag förstår mycket väl att jordbrukarna på vissa punkter kan ha stark anledning att vara missbelåtna. Detta har också kommit fram under dagens debatt. Men ingen vet hur det å andra sidan skulle komma att bli, om riksdagen skulle upphäva ett beslut som dock träffats på fullt parlamentarisk förhandlingsväg. Även om man motionsledes här i kammaren har önskat en ändring på åtskilliga punkter i den träffade uppgörelsen, får detta icke leda till att man river upp och äventyrar hela överenskommelsen, ty då vet man ju inte var vi hamnar på det här området. Man kan emellertid ha berättigad anledning att ställa sig åtskilligt funderksam inför den utveckling och strukturförändring som just nu äger rum in-

om jordbruket och som ytterligare starkt forceras genom statsmakternas medverkan, och detta inte minst genom vad som föreslagits i de propositioner som berör spörsmålet och som här ligger på riksdagens bord.

För att slå fast vad jag menar i detta fall, vill jag först göra en liten återblick. Det är inte mer än några få decennier sedan vi här i landet hade en allmän småbruksvänlig inställning. Egnahemsidén och dess förverkligande var då den allt annat överskuggande frågan. Staten och hushållningssällskapen gick i bräsch när det gällde att anslå medel och anställa konsulenter och tjänstemän som skulle propagera för egnahemsbildning och nyodling m. m. En Rösiö och andra jordbrukets apostlar underbläste entusiastmen, och vi var på god väg att få vad man kallar en verkligt levande landsbygd.

Ändrade produktionsfaktorer, en starkt forcerad teknisk utveckling och en i förening därmed allmänt höjd standard har sedan dess helt förändrat såväl tänkesätt som åtgärder. Nu går staten i täten, när det gäller att så fort som möjligt få bort alla de omnämnda småbruket och egnahemmen, alltså en diametralt motsatt inställning till den tidigare och detta — jag vill särskilt understryka det — efter en ganska kort tidrymd. Be-tecknande för den genomgripande förändring som ägt rum är vad vår förutvarande jordbrukskonsulent och egnahemsdirektör därhemma nyligen yttrade till mig just på tal om denna utveckling. Han sade nämligen:

»Jag har i min tjänst hela mitt liv haft till uppgift att arbeta för egnahemsbildning och berikande av produktionen. Jag har bildat mejeriföreningar, kontroll- och tjuvföreningar o. s. v. När jag nu ser på allt detta från våra dagars inställning, så kan hela min livsgärning närmast betraktas såsom varande brottslig.»

Ja, tyvärr ser det inte bättre ut. Det hela är närmast tragiskt, det måste man nog säga. De snabba och skiftande förändringarna på jordbrukets område kan emellertid inte frita oss från den tanken, att det kanske förr än vi kan ana kan

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

inträda en ny fas i utvecklingen, vars karaktär vi inte på förhand kan förutse. Man bör i varje fall inte vara alltför tvärsäker på att allt vad vi nu gör är det enda och allena riktiga. Jag har någon gång tidigare från den här platsen sagt, att läget trots allt inbjuder till en viss försiktighet, och jag har märkt att åtskilliga talare i dag också varit inne just på den tankegången.

Alldeles särskilt synes mig så vara förhållandet med avseende på den föreslagna åtgärden att höja arealgränserna för normaljordbruket upp till 20—30 hektar. Detta synes också vara den åtgärd mot vilken jordbrukarna i landet allra starkast har reagerat, och det var väl, skulle jag tro, det som gjorde, att man på RLF:s riksstämma fattade sitt beslut med så ytterst knapp röstmarginal. Även om jag själv inte längre är jordbrukare, så måste jag ändå säga att jag förestår dem.

För övrigt ifrågasätter jag om det i någon större utsträckning är möjligt att i praktiken genomföra en arrondering av denna beskaffenhet. På slättbygderna möter det givetvis inga större svårigheter. Där kan man nära nog rita in brukningsdelarna med en linjal. Men hur olika är det inte i våra skogs- och småbruksbygder, och dessa är ju till sin omfattning övervägande i landet. Om man i en sådan bygd, låt oss säga i Småland eller i södra Västergötland eller var som helst i våra småbrukar- och skogstrakter, skulle skapa ett sådant normaljordbruk om 50 à 60 tunnland åker, så innebär det att man ofta måste ringa in en hel bygd eller i många fall en hel rote. Vilka oformliga »normaljordbruk» skulle man inte på detta sätt åstadkomma! Vilken tidsutdräkt och svårighet att bruka de spridda åkerfälten! Vilka nybyggnadsbehov skulle inte anmäla sig, och vilken enorm skuldbelastning skulle inte åvila brukaren av ett sådant jordbruk! Och vilket slit sedan under alla veckans sju dagar hela året över! Om jag själv vore försatt i ett läge där jag måste välja, tror jag nära nog att det vore bättre att föredra en helinackordering på Långholmen än att ha ett jordbruk av denna beskaffenhet med allt vad det innebär. Det

skulle utan tvivel vara både lindrigare och bekymmerfriare så.

Nu har det sagts här i dag, att man syftar till att normaljordbruket skall vara tvåfamiljsjordbruk. Det låter säga sig, men då får man också föra in i bilden det förhållandet, att det kan uppstå samarbetsproblem, vars konsekvenser vare sig jordbruksministern eller någon annan kan förutse.

Det torde vara klart att man inte löser normaljordbrukets arrondering i våra småbruksbygder efter den mall som här skisserats. Här måste man räkna med andra arealer, och beträffande lönsamheten ta vederbörlig hänsyn till såväl skogsinkomster som andra arbetsförtjänster vid sidan härav. Det är uppenbart, att det i praktiken inte går att ställa upp samma normer för ett normaljordbruk i skogsbygden som på slättbygden. Den tanken kan betraktas som helt ogenomförbar och bör såsom varande alltför verklighetsfrämmande snarast avskrivas. Så olikartat till sin arrondering och struktur som jordbruket är i skilda delar av vårt land, går det aldrig att komma fram till en enda enhetlig typ av brukningsdelar. Här bör genom en utredning ges rum för en variation, som mera motsvarar förhållandena i olika delar av landet, och en variation som åtminstone ger berättigande åt ett par eller kanske tre sådana typer.

Jag ber därför, herr talman, till sist att med dessa påpekanden få tillkänna min anslutning till det motionsledes framställda yrkandet om ett uppskov och en omprövning av denna detalj i propositionen.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Jag skall endast beröra en detalj i utskottsutlåtandet nr 31, en detalj som, såvitt jag kunnat följa debatten, inte har berörts tidigare i dag. Men dessförinnan ber jag att i största allmänhet beträffande detta utskottsutlåtande få säga, att frågan om småbrukets ekonomiska förhållanden i stor utsträckning är en fråga om sysselsättningsförhållandena vid sidan av jord-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

bruket, åtminstone är detta numera till stor del fallet beträffande det norrländska jordbruket. Möjligheterna till biinkomster vid jordbruket har bortfallit i sådan omfattning, att problemet om möjligheterna för de mindre jordbrukarna att försörja sig och sin familj har blivit verkligt brännande. Detta är en allvarlig fråga i den del av vårt land, där man alltid måste räkna med förekomsten av jordbruk, som inte ger full försörjning. Därför tror jag också att man, samtidigt med att man diskuterar förbättrade inkomstmöjligheter för mindre jordbruk, har anledning att också diskutera sysselsättningsfrågorna över huvud taget på de områden, som det här närmast gäller, och där försöka komma fram till mera positiva åtgärder.

Den detalj i utskottsutlåtandet jag vill beröra är arealbidragen och närmast då frågan om vilka som skall anses vara berättigade till dessa bidrag. Det är en bidragsform som vi väl tills vidare får lov att räkna med, även om jag anser att det kommer att visa sig att den är förenad med vissa olägenheter och fastän jag nog skulle tycka att det vore riktigt om, i likhet med vad utskottet antytt, stödet i stället skulle läggas på produktionen, främst mjölkproduktionen.

När det gäller arealbidragen gäller ju enligt propositionen och utskottsmajoritetens förslag, att en viss kategoriklyvning skall tillämpas, alltså att vissa villkor måste uppfyllas för att en småjordbrukare skall bli berättigad till ett sådant bidrag. I anslutning till detta skulle jag vilja säga, att det förefaller som om man, när man diskuterar stödåtgärder i olika former, har svårt att låta bli att på ett eller annat sätt här till knyta det magiska ordet rationalisering, detta må sedan leda till vilka orimliga konsekvenser som helst.

Utskottet säger också i sitt utlåtande med anledning av de motionsvis framförda yrkandena om att man, i likhet med vad småbrukarutredningen föreslagit, inte skall tillämpa den föreslagna kategoriklyvningen, att ett generellt till nytillträdande jordbrukare utgående

arealtillägg enligt utskottets uppfattning inte skulle vara förenligt med grundtankarna bakom den av riksdagen fastställda jordbrukspolitiska målsättningen. Men sedan påpekar man, att man föreslagit en viss utvidgad bidragsrätt, jämförd med vad som nu gäller för producentbidraget. Bidraget skall alltså kunna utgå till änkring eller änka efter företrädaren eller till dem som eljest på grund av nära släktskap eller annat särskilt förhållande stått företrädaren nära. Dock, säger man, bör gälla som villkor, att den tillträdande jordbrukaren stadigvarande har varit bosatt i bygden.

Jag skulle vilja framställa den frågan, vad denna formulering egentligen innebär. Villkoret för den nytillträdande jordbrukaren är att han varit stadigvarande bosatt i bygden. Låt oss tänka oss, att en jordbrukare har skött sitt jordbruk ensam och att hans söner varit nödsakade att utvandra till andra delar av landet för att söka sin bärgning. Han måste så småningom lämna sitt jordbruk av åldersskäl eller av andra orsaker. Kanske någon av hans söner, som vistats på annat håll, kommer tillbaka för att överta jordbruket. Han kanske inte har vistats i bygden under lång tid. Skall han då anses vara berättigad till arealbidrag? Jag tror att sådana problem kommer att uppstå och att man har anledning att spekulera över dem.

Det framhålles emellertid, att nytillträdande jordbrukare i regel inte skall vara berättigade till arealbidraget. Det är egentligen den punkten, som jag i första hand vill vända mig mot. Hur man än rationaliserar, kommer det alltid att finnas jordbruk — och många sådana jordbruk — som icke på ett naturligt sätt kan infogas i rationaliseringsprocessen på grund av läge och arronderingsförhållanden eller kanske på grund av bristande intresse hos närboende jordbrukare att komplettera sina jordbruk; man har ju än så länge inte någon möjlighet att tvinga jordbrukarna till komplettering. Vidare borde man också i någon mån ta hänsyn till äga-

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

rens naturliga önskan att bestämma, till vem han skall sälja sitt jordbruk. Skall han tvingas att sälja till köpare med så att säga lagstadgad förköpsrätt eller till en köpare, som i förväg måste räkna med att arbeta under ogynnsammare ekonomiska betingelser än andra? Här är man såvitt jag förstår inne på problemet om rätten att fritt förfoga över sina tillgångar. Kanske någon invänder, att detta är en fråga som inte alls hör hemma i detta sammanhang, men jag kan inte se annat än att det i alla fall gäller en fråga om hur långt man själv bestämmer över sina tillgångar, till vem man skall ha rätt att sälja och till vem man med fördel kan sälja. Det är här fråga om en inskränkning, som inte gäller för de flesta andra ägarkategorier och som väl i stort sett måtte anses främmande för svensk rättsuppfattning på de flesta områden.

Mina erfarenheter som lantbruksnämndens ombud i min hemkommun av tillämpningen av det nu utgående producentbidraget ger mig anledning till dessa kritiska anmärkningar beträffande rätten till det föreslagna arealbidraget. Man hade hoppats, att de orättvisor, som kännetecknar det nu gällande systemet med producentbidragen, inte skulle återkomma, när man går in för en ny generell bidragsform. Riksdagen har i dag möjlighet att undvika detta genom att bifalla den reservation, som i utlåtandet nr 31 betecknats med nr 1.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Debatten om jordbruksfrågorna har nu pågått så länge, att det inte finns någon större anledning att ytterligare förlänga densamma. Jag skall inte heller i någon större omfattning förlänga tiden, innan voteringen kan börja.

Bakom de förslag, som i dag behandlas, ligger, som det redan har sagts, många utredningar. Det är mycket arbete, som är sammanfört i dessa tre utskottsutlåtanden. Man har också anledning att fråga, om det skall vara nödvändigt att prissättningen på jordbrukets

produkter skall vara en så omfattande procedur och att den har blivit en så krånglig vetenskap, att det torde vara ett mycket litet antal praktiskt verksamma jordbrukare här i landet, som i verkligheten förstår vad det rör sig om och hur det hela fungerar.

Av de utskottsutlåtanden, som här föreligger, och av den debatt, som här har hållits, har det framgått, att det vid tidigare tillfällen för jordbrukets del har fattats beslut, som inte blivit så lyckade och som inte givit jordbruket vad man hoppats på. Många förhoppningar har i dag uttalats om jordbrukets framtid, men det är inte säkert, att dessa förhoppningar blir infriade. Beträffande de beslut om ett nytt prissättningssystem, som man fattade vid 1955 och 1956 års riksdagar, är man nu enig om att de inte har givit det resultat som man då avsåg. Man är enig om att jordbrukarna inte på långt när har uppnått den inkomstlikställighet, som man uttalade sig för och beslutade redan 1947. Under de senaste åren har det i stället för inkomstlikställighet blivit en stor och bred klyfta i inkomsthänseende, som är svår att överbrygga.

Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ansåg i sitt inledningsanförande, att prissättningssystemet fungerat väl sedan 1956, men man glömde bort att tala om att en stor klyfta har uppstått när det gäller inkomstlikställigheten. Jordbruksministern var i sitt inlägg på förmiddagen så nöjd och belåten med resultatet, men, som så många yttrat i dag, jordbrukarna är i stor utsträckning inte nöjda. De känner oro och bekymmer för framtiden.

Jag tycker att man har all anledning att befara att man, när några år har gått, kommer att på nytt få konstatera, att det beslut som i dag fattats inte heller gav det resultat som man trodde och att det blev ett nytt misslyckande för jordbrukarnas del. Man får i dag hoppas, att det inte var det som var meningen.

Den största delen av den inkomstklyfta, som det här gäller att bygga igen, skall man enkelt, ledigt och lätt klara

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

genom de vinster, som man kan rationalisera fram under de närmaste sex åren. Såsom här tidigare sagts av ett flertal talare, är det säkert många jordbrukare i skogsbygderna, i de sämre jordbruksbygderna, som alltså driver jordbruk under sådana förhållanden, att de inte alls kan rationalisera fram någon ytterligare vinst på jordbruket. Såsom nyligen herr Anders Johansson här framhöll, finns det i många bygder jordbruk som drivs under sådana förhållanden att det inte går att med en yttre rationalisering få fram ett bättre resultat.

Jag har aldrig för min del haft något överdrivet intresse för den rationaliseringsverksamhet, som lantbruksnämnderna bedrivit. Jag har här samma uppfattning som herr Osvald gav uttryck åt. Såsom jag redan sagt, befarar jag att man ånyo, när några år har gått, är färdig med att konstatera att inte heller 1959 års jordbruksbeslut gav något gynnsamt resultat. När man nu utreder så mycket, borde man kanske utreda och klarlägga, vad lantbruksnämnderna i verkligheten har haft för betydelse för jordbruket här i landet.

När beslut om jordbrukets rationalisering fattades år 1947, fick lantbruksnämnderna den uppgiften, att de skulle genom den yttre rationaliseringen skapa fram basjordbruk med en storlek på 10—20 hektar. Nu konstateras det, att jordbruk av den storleksordningen har varit ett misstag. Nu skall man skapa fram normjordbruk med en storlek på 20—30 hektar, och nu skall lantbruksnämnderna rationalisera efter den modellen. Jag tycker verkligen att man med ett visst intresse borde kunna emotse, vilken storlek det skall vara på ett jordbruk i detta land, när en ny tioårsperiod är till ända. Denna omläggning från basjordbruk till normjordbruk är jordbrukarna, såsom också framgått av denna debatt, mycket betänksamma emot. I stort sett kan det allvarligt befaras att likställighetsklyftan kommer att ytterligare öka i stället för att minska.

Många är de utredningar, som sysslat med jordbruksproblem under de senaste

tio, femton åren. Men har man någonsin tagit upp de samlade landsbygdsproblemen till utredning, sedda ur beredskapsynpunkt och ur befolkningspolitisk synpunkt? Jag är — liksom det framhållits förut i dagens debatt — inte säker på att staten alltför långt bör driva fram verksamheten med att plantera skog på åkerjord. Jag hör till dem, som på den punkten är mycket tveksamma mot att staten här skall visa en långtgående aktivitet.

En annan fråga, som genom kommande utredningar bör klaras ut och som hör samman med jordbrukets bekymmer, är hur det skall bli med de serviceanordningar, de allmänna och kommunala inrättningar, som måste finnas i en kommun, och hur allt detta skall ordnas, när befolkningen bara minskar i de områden, där man på grund av ett alltmer försämrat ekonomiskt resultat lägger ned jordbruksdriften och där det blir stora ödebygder. Hur skall det bli med trivseln i de bygder, där det bara blir ett fåtal människor kvar? Som herr Elofsson framhöll blir en bygd med ensamma gårdar här och var ingen trivsamt bygd. Trivselproblemet i hårt uttunnade glesbygder har även i annat sammanhang berörts i dagens debatt, och detta är någonting som vi måste ta med i beräkningarna när vi skall bedöma och besluta om jordbrukets framtid.

Det var bara, herr talman, dessa enkla synpunkter som jag ville ge uttryck åt.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Beträffande jordbruksutskottets utlåtande nr 29 kan jag i stort sett instämma i herr Sigfrid Larssons anförande. Som motionär i en del frågor vill jag emellertid här framföra vissa synpunkter.

Jag vill säga att spannmålspriserna är beroende på prisorternas belägenhet, och det har varit så och är så fortfarande, att en hel del län i Mellansverige inte har några prisorter. För att rätta till detta missförhållande väckte vi här i denna riksdags början en motion, nr

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

353 i denna kammare — likalydande med 420 i andra kammaren. Sedan kom propositionen, och enligt denna utökades antalet prisorter så att Mellansverige fick en del nya prisorter. Två län, nämligen Kopparbergs län och Västmanlands län, blev dock utan. I de prisorter som kom till blev det prisortsavdrag, varierande mellan 50 öre och 1 krona. Då motionerade vi på nytt, nämligen genom motionerna 488 i denna kammare och 599 i andra kammaren. Vi tänkte att man därigenom skulle få möjligheter att erhålla ett och samma prisortspris i de spannmålsproducerade länen, och vi tänkte att det skulle bli möjligt för samtliga län, där det producerades spannmål, att erhålla prisorter. Det är så, att produktionskostnaderna i dessa län snarare är högre än i södra Sverige, men man erhåller ett lägre pris. Det är inte tillräckligt motiverat att ha sådana skillnader. Jag ber alltså att få yrka bifall till motionerna nr 488 i första kammaren och 599 i andra kammaren, som redovisas i utlåtandet nr 29.

Enligt proposition nr 147 skulle slaktdjursavgiften för svin ökas från 15 till 25 kronor per gödsvin. I motionerna I: 474 och II: 580 har vi yrkat generell avgiftsbefrielse för fem gödsvin per år. Det är ju inte småbrukarna utan snarare de s. k. »fläskfabrikerna» som förorsakar fläsköverskottet, och därför bör inte heller småproducenterna bestraffas för överskottet genom extra höga avgifter. Jag skall inte uppta tiden längre på denna punkt, utan ber att få yrka bifall till motionerna nr I: 474 och II: 580.

Det är tänkt att förmalningsavgiften också i fortsättningen skall tas ut. Förmalningsersättningen har utgjort ett stort irritationsmoment och förorsakat bygdekvarnarna mycket stora besvär. En förmalning av exempelvis 500 kilo brödspannmål per hushåll utan avgifts erläggande skulle inte betyda så mycket för regleringskassan men bli en betydlig lättnad för småbrukarna och förorsaka långt mindre besvär för bygdekvarnarna. I motion I:489 av herr Eric Carlsson och mig ställs det yrkandet, och jag hemställer om bifall till detsamma.

Jag kan i det sammanhanget ej yrka bifall till reservation nr 4 i jordbruksutskottets utlåtande nr 29, ty i denna reservation har även yrkats avslag på motionen om prisorterna.

Vad sedan beträffar jordbruksutskottets utlåtande nr 31 skulle jag vilja ansluta mig till de synpunkter herr Sven Sundin har framfört. Beredskapssynpunkten är viktig när det gäller småjordbruket, det bör man absolut inte bortse ifrån i detta sammanhang. Man måste gå försiktigt fram med en sådan åtgärd som skogsplantering på åkerjord, och sådana synpunkter har ju framförts av en hel del talare.

Till detta utlåtande har vi också ett par motioner, I: 507 och II: 610. Det högre särskilda mjölkpristillägget, som utgår i Norrland och även till viss del i Värmland, borde höjas för Värmlands vidkommande med hänsyn till de svaga skörderesultat som Värmland har. Stora delar av Norrland har bättre skörderesultat än vi har i Värmland, och därför anser vi att en ändring i fråga om mjölkpristillägget vore berättigad. Vi har våra produktionsbetingelser inom stora delar av länet; de s. k. Värmlands skogsbygder ligger i många hänseenden betydligt sämre till än stora områden i exempelvis Norrland. Småbruket har i alla fall inom dessa bygder en stor uppgift att fylla, och ett högre mjölkpristillägg skulle vara motiverat där. Utskottet har på den punkten skrivit: »Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att inom oförändrad kostnadsram och på grundval av de fördelningsuppgifter som jordbruksnämnden kan förete vidtaga de smärre jämkningar beträffande områdesindelningen som kan visa sig vara påkallade.» Enligt vad jag kan fatta måste detta innebära en vink till Kungl. Maj:t att placera länet eller vederbörliga delar därav i samma läge som motsvarande delar av Norrland vad gäller det särskilda mjölkpristillägget. Skulle så ej bli fallet, kommer jordbruksministern säkerligen att bli uppvaktad.

Herr talman, beträffande jordbruksutskottets utlåtande nr 30 vore mycket

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

mer att säga här, men med hänsyn till den sena timmen och den förestående voteringen skall jag avstå från detta. Jag vill dock i likhet med en hel del talare här förut understryka vikten av att skogskomplettering kommer till stånd och att detta också kan ske till rimliga priser.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Då tiden nu är långt framskriden, skall jag inskränka mig till att göra några randanmärkningar i denna fråga. Jag vill börja med att uttrycka min stora tillfredsställelse med de propositioner vi diskuterar i dag och som har behandlats i de tre utskottsutlåtandena nr 29, 30 och 31 från jordbruksutskottet. Det tycks också vara en ganska allmän tillfredsställelse i de olika partierna i riksdagen — med undantag för centerpartiet — med denna överenskommelse, speciellt när det gäller prisöverenskommelsen för jordbrukets produkter. Beträffande denna har man en känsla av att det är många som velat se yxan gå, men få som velat hålla i skaftet. Förklaringen till den ganska uppseendeväckande formen för beslutets fattande, nämligen att jordbrukets förhandlingsdelegation i sina förhandlingar träffat avtal som i väsentliga avseenden utgör en omläggning av den politik som tidigare godkänts och antagits av regering och riksdag. Riksdagen har härigenom i viss mån satts ut spel. Emellertid tror jag att avtalet och propositionen kommer att lägga grunden för en modernisering av den nuvarande politiken.

Herr Franzén och herr Sigfrid Larsson bland andra talare från centerpartiet uttryckte sitt missnöje och klagade över att vi här lämnar den jordbrukspolitik, som först kom till uttryck i 1942 års jordbrukskommittés betänkande. Jag skulle bara med några ord vilja beröra några frågor i detta sammanhang.

Vad för det första arealgränserna beträffar ville herr Sigfrid Larsson hävda, att de inte spelar så stor roll och att man inte kan basera jordbrukspolitiken

på dem. Det finns många småbruk, som lönar sig lika bra som större jordbruk sade han. Med det resonemanget skulle man t. o. m. kunna avskaffa småbrukarstödet, om man driver det för långt. Samtidigt återgav ju dock t. ex. herr Franzén siffror, som visade medelinkomsten för jordbruk mellan 10 och 20 hektar och för jordbruk mellan 20 och 30 hektar. Av dessa siffror framgick en skillnad i inkomststandard. Jag tror också att han berörde den inkomstutredning, som gjordes av 1942 års kommitté och som också klart visade en skillnad i inkomst. Det är klart att det finns småbruk som av olika skäl lönar sig så bra, att det inte finns anledning att avskaffa dem, men det finns å andra sidan generellt sett en klar gräns i räntabilitet mellan större och mindre jordbruk.

Det är inte något nytt förslag, som nu föres fram i propositionen om större arealer. Redan 1942 års jordbrukskommitté skilde mycket klart mellan normjordbruk och basjordbruk och sade att basjordbruken, alltså jordbruk mellan 10 och 20 hektar, var för små för att finansiera jordbruksmaskiner etc. Kommittén ansåg att målsättningen borde vara normjordbruk, men man kunde vid denna tidpunkt inte rekommendera en omläggning till normjordbruk med hänsyn till de sociala konsekvenser det skulle medföra. Det är följdriktigt att man nu efter drygt ett tiotal år tar upp den rekommendation, som fanns redan på den tiden.

Beträffande en annan fråga har för det andra en förändring ägt rum i den gamla politiken. Enligt 1947 års jordbruksproposition, som framlades av dåvarande jordbruksminister Sköld, sades det att det närmaste målet för de statliga åtgärderna på jordbrukets område enligt hans mening borde vara att den i jordbruket arbetande befolkningen skulle få samma möjlighet som utövare av andra näringar att uppnå skälig inkomstnivå och bli delaktig av den allmänna välbästandsstegring som kunde bli i fortsättningen. Det var alltså en relativt oförpliktande formulering. I det nya förslaget är emellertid inkomstutvecklingen

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

bunden till en viss arbetarkategori, en viss grupp av människor. Det är således en väsentlig förbättring för jordbrukets del.

I och för sig kan man kanske anse det vara principiellt betänkligt att på detta sätt binda en samhällsgrupp vid inkomstutvecklingen för en annan samhällsgrupp, men å andra sidan har jag för min del ingenting emot att jordbrukets standardutveckling blir så god som möjligt och sker i de former som denna förpliktelse i och för sig innebär.

För det tredje skall jag också ta upp en annan fråga, som herr Sigfrid Larsson var inne på beträffande jordbrukets produktionsutveckling. Han konstaterade att vi för närvarande är självförsörjande till omkring 100 procent. Det är en utveckling, som i vissa avseenden är förmanlig för jordbruket, men den står helt i strid med 1947 års jordbruksbeslut eller i varje fall med 1942 års jordbrukskommittés rekommendation. Denna kommitté framförde två alternativ. Det ena gick ut på 92 procents självförsörjning och det andra 80 procents. Vi har således redan gått långt över de två målsättningar, som där diskuterades. En hundra procentig självförsörjning innebär normalt sett att man på vissa områden har ett exportöverskott och på andra ett importöverskott. Jag tror inte att vi kan räkna med att i längden hålla en så hög produktion.

Herr Osvald talade en del om kommande exportmöjligheter. Finns det möjligheter till sådana, kan jordbruket börja exportera sättpotatis o. s. v., måste en sådan utveckling välkomnas med tillfredsställelse. Hittills har vi dock inte sett många bevis på det. Vad vi hittills sett är de oerhörda svårigheter, som dyker upp så fort man har exportöverskott inom någon del av jordbruket. Att i detta sammanhang hoppas på att någon internationell organisation skall ta hand om vårt jordbruksöverskott och fördela det bland de svältande länderna tror jag är relativt orealistiskt. I varje fall får man då räkna med att vi själva får betala dessa kostnader. De kommer att drabba svenska folket, konsumenterna likaväl

som producenterna. Det förhåller sig inte så, att vi kan producera för mycket och låta utlandet betala överskottet. Det bör man inte räkna med. Jag anser att det är realistiskt att hålla sig till den högre av de båda målsättningar, som diskuterades av 1942 års kommitté, d. v. s. en jordbruksproduktion som ligger något under självförsörjning, för att inte riskera att få ständiga exportbekymmer, detta även om det finns nöd här i världen.

Detta medför å sin sida att det krävs betydligt mindre arealer än dem vi har i dag. En fortsatt minskning av åkerarealen är under sådana förhållanden en förutsättning. Man räknar med att vi skulle kunna minska åkerarealen till 75 procent av den nuvarande för att hålla de målsättningar som diskuterades av jordbrukskommittén. Ett sådant program innebär således en fortsatt minskning av jordbruksarealen. Denna måste ju rimligen i första hand träffa den mindre välbelägna åkerjorden, och det är väl också i stort sett den som småbruket har. Jag tror inte att man kan komma ifrån en sådan minskning. Det gäller emellertid att under en övergångstid göra förhållandena så goda som möjligt.

Jag är inte heller säker på att man i första hand bör plantera skog på hagmark. Det finns många skäl som gör att man måste ta i anspråk den sämst belägna åkerjorden. Det är andra kostnader som följer med ett bibehållande av produktionen på dåligt belägen åkerjord.

Man har från centerpartiets sida talat om en utredning, och det har man från andra håll också gått med på. Jag är emellertid inte säker på att man hoppas på samma resultat av denna utredning. I den mån man räknar med att det program som är nedlagt i dessa propositioner skall omkullkastas av en sådan utredning är man kanske inte alldeles realistisk, men det finns åtskilliga andra problem som bör undersökas. Både frågan om beredskapsbehovet och de organisatoriska formerna för jordbrukets rationalisering kräver säkerligen en allmän översyn.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Herr Siegbahn påstod att centerpartiet inte skulle ha godkänt det träffade avtalet, men då måste herr Siegbahn ha missförstått vad jag och andra yttrat på den punkten. Vi säger visserligen i fråga om arealgränserna, att det finns andra mått än företagens storlek, som är bättre ägnade att uttrycka vad man vill ha fram beträffande inkomstlikställigheten. Där har vi också utskottet med oss i vår uppfattning att det finns skäl som talar för en utredning.

Undertonen i herr Siegbahns anförande var väl närmast, att de nuvarande förhållandena medfört att livsmedlen är dyra här i landet. Jag vet inte om herr Siegbahn hörde vad statsrådet Netzen sade här i kammaren. Statsrådet förklarade, att så inte var fallet. Livsmedelspriserna var, sade han, lägst i Danmark, sedan kom Holland och så Sverige, alltså som nummer tre nedifrån.

Man kan också räkna på ett annat sätt: hur många timmar behöver en industriarbetare arbeta för att kunna inköpa den livsmedelsmängd som erfordras för en svensk normalfamiljs standard? Jag har här en del siffror från Yearbook of Labour Statistics för år 1958. De siffrorna visar, att Danmark ligger i botten. Där behövs 649 industriarbetstimmar för att kunna köpa de livsmedel som en normalfamilj förbrukar under ett år. Sedan kommer Sverige med 696 timmar, alltså praktiskt taget det samma. För Holland är motsvarande siffra 1 049 timmar och för Västtyskland 1 146. Jag skall på grund av den sena timmen inte trötta med fler siffror men vill nämna att i Polen behövs 2 830 industriarbetstimmar för att kunna köpa normalfamiljens livsmedel mot alltså 696 i Sverige.

Dessa siffror visar att det saknas anledning till klagomål över dyra livsmedel här i landet.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag sade inte att centerpartiet hade vägrat godkänna överenskommelsen utan bara att partiet hade riktat kritik mot densamma.

På denna korta tid nämnde jag inte alla de förtjänster som svenskt jordbruk har. Det var emellertid inte min mening att säga att svenskt jordbruk inte är effektivt. Jag bara ställde mig frågande till dess möjligheter att konkurrera på exportmarknaden. Och de siffror som herr Sigfrid Larsson anförde behöver väl inte stå i någon motsats till vad jag sade. De kan lika gärna anses visa att de svenska arbetarna är väl betalda. Exemplet måste alltså bedömas från två synpunkter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Sigfrid, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten B hemställt.

Herr talmannen anförde, att proposition komme att framställas särskilt rörande de två inledande delsatserna till punkten C efter det att envar av punkterna C 1—C 8 blivit behandlade.

Härefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten C 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 39.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende på punkten C 2, anförde vidare herr talmannen, komme i anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas först särskilt i fråga om vad utskottet hemställt såvitt gällde förmalningsavgift vid förmalning av brödsäd till husbehov, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad den rörde prisortssystemet i västra Sverige, vidare särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt anginge överförande till jordbruksregleringen av makaroner, spaghetti och liknande produkter, samt slutligen särskilt i avseende å utskottets hemställan i övrigt under punkten C 2.

I fråga om utskottets hemställan såvitt gällde förmalningsavgift vid förmalning av brödsäd till husbehov, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Nord m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen, med vilken reservationen 5 i motsvarande del vore likalydande.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nord* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 2, såvitt gäller förmalningsavgift vid förmalning av brödsäd till husbehov, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 39.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I avseende å utskottets hemställan i punkten C 2 såvitt rörde prisortssystemet i västra Sverige, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o att utskottets hemställan i denna del skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Nord och Svensson i Ljungkile vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen i denna del; samt 3:o att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionerna I: 488 och II: 599 i motsvarande del.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Härefter gjordes enligt de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets

hemställan såvitt anginge överförande till jordbruksregleringen av makaroner, spaghetti och liknande produkter, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet i övrigt hemställt under punkten C 2.

Beträffande punkten C 3, fortsatte herr talmannen, komme i anledning av förekomna yrkanden propositioner att framställas först särskilt i fråga om vad utskottet i punkten hemställt såvitt gällde överföring till jordbruksregleringen av konsttorkat lucernmjöl och fälttorkat hömjöl, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad den rörde exportpremier på fodersäd m. m., samt slutligen särskilt med avseende å utskottets hemställan i övrigt under punkten C 3.

I fråga om utskottets hemställan såvitt gällde överföring till jordbruksreglering av konsttorkat lucernmjöl och fälttorkat hömjöl, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Sigfrid, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 3, såvitt gäller överföring till

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

jordbruksregleringen av konsttorkat lucernmjöl och fälttorkat hömjöl, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet angivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets hemställan i vad den rörde exportpremier på fodersäd m. m., propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet angivna, med 8 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 3, såvitt gäller exportpremier på fodersäd m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet angivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 29.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt under punkten C 3.

Rörande punkten C 4, yttrade nu herr talmannen, komme i anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas först särskilt i fråga om vad utskottet i denna punkt hemställt såvitt gällde återförande under jordbruksregleringen av glukos samt majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar, därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i vad den rörde fast införselavgift för färskpotatis, vidare särskilt angående utskottets hemställan i avseende å prisavdrag för utomstående odlare vid leverans av potatis till stärkelsefabriker, samt slutligen särskilt såvitt anginge utskottets hemställan i övrigt under punkten C 4.

Med avseende å utskottets hemställan såvitt gällde återförande under jordbruksregleringen av glukos samt majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet angivna, med 9 betecknade reservationen.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 4, såvitt gäller återförande under jordbruksregleringen av glukos samt majsstärkelse i detaljhandelsförpackningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 39.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som framkommit beträffande utskottets hemställan i vad den rörde fast införselavgift för färskpotatis, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hem-

ställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 4, såvitt gäller fast införselavgift för färskpotatis, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 23.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden i fråga om utskottets hemställan såvitt anginge prisavdrag för utomstående odlare vid leverans av potatis till stärkelsefabriker propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt under punkten C 4.

Ang. riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, m. m.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de med avseende på punkten C 5 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten C 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten C 6 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter gjordes enligt de i fråga om punkten C 7 framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 474 och II: 580, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra pro-

positionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i punkten C 8 hemställt.

Därefter bifölls på gjord proposition de två inledande delsatserna till punkten C, i vad de ej besvarats genom kammarens redan fattade beslut.

I fråga om punkten D, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nord* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna med 16 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nord* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 34.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten E förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson vid utlåtandet avgivna, med 17 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls här efter vad utskottet i punkterna F—M hemställt.

Herr talmannen yttrade, att på grund av kammarens beslut angående punkterna C 2, C 3 och C 4, de i reservationerna 18, 19 och 20 framställda yrkandena finge anses hava förfallit, samt att i fråga om punkten N 1 annat yrkande ej kvarstode än om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls sistnämnda yrkande.

Därefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna N 2—N 4 hemställt.

Sedermera gjordes enligt de med avseende på punkten N 5 framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 474 och II: 580, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten N 6 hemställt.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 17 april 1959 avlåten proposition, nr 148, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, hade

Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de framlagda förslagen rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets rationalisering, *dels* godkänna de framlagda förslagen till vissa organisatoriska förändringar i syfte att främja jordbrukets fortsatta rationalisering m. m., *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i propositionen, ävensom att upphäva personalförteckningen för jordbrukets upplysningsnämnd, *dels* fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, *dels* fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, *dels* för budgetåret 1959/60 anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 2 935 700 kronor respektive 402 000 kronor, till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 12 509 500 kronor respektive 2 971 500 kronor, till Lantbruksnämnderna: Utrustning och Utbildningskurser för viss personal reservationsanslag av 70 000 kronor respektive 20 000 kronor, *dels* å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under Diverse kapitalfonder till Jordfonden anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor. Vidare hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att under budgetåret 1959/60 statlig kreditgaranti finge beviljas, *dels* för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 14 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegenhems-lån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftlån intill ett belopp av 6 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, *dels* för lån avseende upp-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

förande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, *dels* för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor. Därjämte hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt på grund av garantiåtagande för lån avseende jordbrukets yttre och inre rationalisering samt för jordbruks-egnahemslån och driftlån, *dels* ock medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga i propositionen föreslagna ändringar i lantbruksnämndstaxan.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 499, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 604, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 148 måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den utredning, varom framställning gjordes i motion nr II: 593 i anledning av propositionen nr 147, i sig måtte innesluta en utredning om den yttre rationaliseringen och om de samarbetsformer mellan olika centrala ämbetsverk och enskilda länsorgan som genomförandet av den yttre rationaliseringen erfordrade, *dels* besluta, att stödet till rationaliseringen i avvaktan på förenämnda utredning skulle utgå under enahanda betingelser som nu rådde, *dels* besluta, att anslaget till den inre rationaliseringen för budgetåret 1959/60 skulle upptagas till 17 225 000 kronor i enlighet med vad i motionerna anförts, *dels* besluta, med frångående av propositionens förslag, att skog för kompletteringsändamål skulle värderas i enlighet med de principer, som härutinnan föreslagits av 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, samt att skog oavsett ägarekategorier skulle under likartade förhållanden kunna utnyttjas i kompletteringssyfte, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till lösning av skogskompletteringsfrågan snarast måtte föreläggas riksdagen;

2) de likalydande motionerna I: 504, av herr *Sundelin m. fl.*, och II: 602, av herr *Antby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 148 måtte *dels* beträffande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets rationalisering beakta vad i motionerna anförts, *dels* beträffande den statliga administrationen på jordbrukets område samt i fråga om föreslagna ändringar i personalförteckningar avslå Kungl. Maj:ts förslag att inrätta en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen samt nyinrätta 17 befattningar som assistenttjänster vid lantbruksnämnderna, och i anledning härav å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa a) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 885 700 kronor, b) till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 357 000 kronor, c) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 239 500 kronor, d) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 639 500 kronor, e) till Lantbruksnämnderna: Utrustning ett reservationsanslag av 46 000 kronor samt *dels* å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under diverse kapitalfonder till Jordfonden anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

3) motionen I: 503, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Jonasson*;

4) motionen II: 615, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 500, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 690, av herr *Hæggblom m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om avveckling av avdikningslänefonden, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, *dels* att Kungl. Maj:t måtte till höstrikdagen framlägga förslag till upphävande av jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheter nas areal, *dels* att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående jordbrukets kapitalproblem, *dels* att Kungl. Maj:t

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

matte framlägga förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftekonomisk rådgivning;

6) de likalydande motionerna I: 502, av herr *Jonsson m. fl.*, och II: 605, av herr *Jonsson* i Strömsund *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till 1960 års riksdag om sådan ändring i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom att det i motionerna angivna syftet uppnås;

7) de likalydande motionerna I: 60, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, och II: 87, av herr *Vigelsbo m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om proposition senast till 1960 års riksdag avseende åtgärder för förstärkande av jordbruk med skog i anslutning till de riktlinjer, som berörts i motionerna;

8) de likalydande motionerna I: 66, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 88, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa, att skyndsamma åtgärder måtte vidtagas för att åstadkomma regler för en prissättning, som möjliggjorde byte och försäljning av kronoskog för jordbrukets yttre rationalisering såsom förutsattes i 1947 års riksdagsbeslut;

9) de likalydande motionerna I: 354, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 435, av herr *Börjesson m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* uttala, att domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel borde begränsas till att i huvudsak avse omarronderingar med syfte att rationalisera lokala förvaltningsenheter, *dels* anhänga om prövning angående sådana ändringar av gällande bestämmelser att de ändamål, för vilka markfondsmedel finge tagas i anspråk, utökades att jämväl, och med samma angelägenhetsgrad, innefatta förstärkande av domänverkets rörelsekapital, samt

förvärv för domänverkets behov av annan fastighet än skogsegendom;

10) de likalydande motionerna I: 182, av herr *Franzén m. fl.*, och II: 227, av herr *Grebäck m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till ändrad lydelse av kungörelsen angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten så att s. k. driftlån måtte kunna beviljas med högst tjugutusen kronor och amorteringstiden för sådana lån bestämmas till högst femton år;

11) de likalydande motionerna I: 344, av herr *Pålsson m. fl.*, och II: 232, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala, att bidrag ur Statens skogsförbättringsanslag i första hand borde utgå till åtgärder, som avsåge skogsodling på hagmark och annan därmed jämförbar mark och först i andra hand till skogsplantering på åkerjord;

12) de likalydande motionerna I: 333, av herr *Sundelin*, och II: 404, av herr *Ståhl m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte *dels* till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 6 775 000 kronor, *dels* medgiva, att under budgetåret 1959/60 finge beviljas statsbidrag å tillhoppa högst 1 600 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhoppa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i propositionen, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkningar i ifrågavarande fördelning, *dels* ock till Statens skogsförbättringsanslag för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

13) de likalydande motionerna I: 94, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, samt II: 127, av herr *Antby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte höja förslagsanslaget till Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägför rättningar m. m. för budgetåret 1959/60

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

till 570 000 kronor samt göra motsvarande minskning å reservationsanslaget till Bidrag till jordbrukets rationalisering;

14) motionen II: 603, av herr *Grebäck m. fl.*;

15) de likalydande motionerna I: 179, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 225, av herr *Brandt i Sätilla m. fl.*;

16) de likalydande motionerna I: 501, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 601, av herr *Hæggbloom m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen, dels ock å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 860 700 kronor; till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 10 412 200 kronor; till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor och till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor;

17) de likalydande motionerna I: 334, av herr *Sundelin*, och II: 405, av herr *Ståhl m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas omkostnadsanslag måtte minskas med 10 procent och uppföras med belopp av 361 800 kronor respektive 2 695 100 kronor;

18) de likalydande motionerna I: 92, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 130, av herr *Östlund m. fl.*;

19) de likalydande motionerna I: 91, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Yngve*, samt II: 125, av herr *Hæggbloom*, i vilka hemställts, att riksdagen till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor;

20) motionen I: 338, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Jonsson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln, Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och väg-

förrättningar m. m., anvisa ytterligare 20 000 kronor såsom Bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar, vilka förrättningsmän icke vore pensionerade lantmätare, och att ersättningen skulle utgå med 15 % av den ersättning — bortsett från s. k. förskjutna kostnader — som vägförrättningsman hade att enligt vägförrättningsmannataxan uppbära av sakägare;

21) de likalydande motionerna I: 63, av herr *Hermansson m. fl.*, och II: 89, av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*; ävensom

22) de likalydande motionerna I: 64, av herr *Persson, Johan, m. fl.*, samt II: 90, av herrar *Åhman* och *Nilsson i Lönsboda*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning liksom ock i anledning av motionerna I: 499 och II: 604, I: 504 och II: 602 samt I: 503, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionen II: 615, godkänna de förslag rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets yttre rationalisering, som utskottet i det föregående framlagt;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom i anledning av motionerna I: 502 och II: 605 samt I: 504 och II: 602, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de förslag rörande verksamheten med storleksrationalisering, omskiften m. m. av skogsmark, som utskottet i det föregående framlagt;

III. att motionerna I: 500 och II: 600, såvitt de åsyftade ändring av jordförvärvslagen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 499 och II: 604, såvitt nu vore i fråga, samt I: 66 och II: 88 liksom ock med avslag å motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 503, sistnämnda tre mo-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

tioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i det föregående anförts rörande kronans medverkan i den yttre rationaliseringen samt angående villkor vid försäljning och byten av domänverket till hörig mark;

V. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva, att domänstyrelsen bemyndigades att under i det föregående angiva förutsättningar för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten;

VI. att motionerna I: 354 och II: 435 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 499 och II: 604, såvitt de avsåge hemställan om proposition till riksdagen med ytterligare förslag i skogskompletteringsfrågan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 503, såvitt de berörde vissa frågor angående finansiering av markförvärv för skogskomplettering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 182 och II: 227 godkänna vad i det föregående anförts rörande ändringar i jordbruksegnahems-kungörelsen;

X. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, I: 344 och II: 232 samt I: 503, såvitt nu vore i fråga, godkänna de riktlinjer för verksamheten till främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark, som angivits i det föregående;

XI. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 404 samt I: 503, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1959/60 finge beviljas statsbidrag å tillhopa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhopa högst

1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som närmare angivits i statsverkspropositionen, samt med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning;

XII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 94 och II: 127 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att bidragsverksamheten med stöd av lantmåteribidragskungörelsen skulle i enlighet med vad i det föregående anförts upphöra från och med den 1 juli 1959;

XIII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 500 och II: 600 samt II: 603, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i det föregående föreslagits i fråga om avveckling av avdiktningsslånefonden;

XIV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 499 och II: 604, I: 503 samt II: 603, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de övriga förslag rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets inre rationalisering, som framlagts i det föregående;

XV. att motionerna I: 500 och II: 600, såvitt däri yrkats att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftekonomisk rådgivning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionerna I: 500 och II: 600, såvitt de åsyftade en utredning angående jordbrukets kapitalproblem, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

XVII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 499 och II: 604, såvitt nu vore i fråga, lämna utan erinran de förslag rörande fasta-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

re samverkan mellan av rationaliseringsverksamheten inom jordbrukets och skogsbrukets områden berörda myndigheter och statsunderstödda organisationer, som angivits i det föregående;

XVIII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 179 och II: 225 godkänna vad i det föregående föreslagits i fråga om avdelande av särskilda förfogandelantmätarorganisationer för lantmäteriförrättningar m. m. berörande jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering samt om ökad samverkan mellan vissa personalgrupper inom lantbruks- och lantmateriorganisationerna;

XIX. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i det föregående, ävensom att upphäva personalförteckningen för jordbrukets upplysningsnämnd;

XX. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

1) fastställa i utlåtandet införd avlönningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

2) fastställa i detta utlåtande införd avlönningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

3) å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 935 700 kronor;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 509 500 kronor;

XXI. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 334 och II:

405 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 402 000 kronor;

XXII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 501 och II: 601, I: 504 och II: 602 samt I: 334 och II: 405, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 971 500 kronor;

XXIII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Utrustning ett reservationsanslag av 70 000 kronor;

XXIV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 130, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal ett reservationsanslag av 20 000 kronor;

XXV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 130, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Särskilda utbildningskurser ett reservationsanslag av 136 700 kronor;

XXVI. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 404, I: 501 och II: 601, I: 499 och II: 604 samt I: 94 och II: 127, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, liksom ock motionerna I: 91 och II: 125 å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

XXVII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti ett förslagsanslag av 300 000 kronor;

XXVIII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva, att under budgetåret 1959/60 statlig kreditgaranti finge beviljas, dels för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 14 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor;

XXIX. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, finge för år 1960 ned sättas till 3,6 procent;

XXX. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att i avseende å köpeskillning för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan finge, i den mån köpeskillningen förräntades enligt enahanda grunder, som gällt eller gällde för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under år 1960 utgå efter 3,6 procent;

XXXI. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Statens avdikningsanslag ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

XXXII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 333 och II: 404, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Statens skogsförbättringsanslag ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor;

XXXIII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 94 och II: 127, såvitt nu vore i fråga, samt I: 338 å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförrättningar m. m. ett förslagsanslag av 345 000 kronor;

XXXIV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under Diverse kapitalfonder anvisa till Jordfonden ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor;

XXXV. att motionerna I: 63 och II: 89 samt I: 64 och II: 90, såvitt däri yrkats sådan författningsändring, att statlig kreditgaranti för lån till rationaliseringsåtgärder måtte beviljas trädgårdsföretag oavsett storleksordning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XXXVI. att motionerna I: 64 och II: 90, såvitt de ej behandlats under punkten XXXV, icke måtte någon riksdagens åtgärd föranleda;

XXXVII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning be- myndiga Kungl. Maj:t att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt på grund av garantiåtagande för lån avseende jordbrukets yttre och inre rationalisering samt för jordbruksegnahemslån och driftslån;

XXXVIII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga de föreslagna ändringarna i lantbruksnämndstaxan.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sigfrid Larsson, Hermansson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV, VI, VII, X och XIII hemställa,

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 499 och II: 604, I: 503, I: 60 och II: 87, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 66 och II: 88, godkänna vad reservanterna i det föregående anført rörande kronans medverkan i den yttre rationaliseringen samt angående villkor vid försäljning och byten av domänverket tillhörig mark;

VI. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 354 och II: 435 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan rörande dispositionen av markfondens tillgångar;

VII. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 499 och II: 604, såvitt de avsåge hemställan om proposition till riksdagen med ytterligare förslag i skogskompletteringsfrågan, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i det föregående anført;

X. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, I: 503, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 344 och II: 232, godkänna de riktlinjer för främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark som reservanterna angivit i det föregående;

XIII. att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 500 och II: 600 samt II: 603, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att icke nu avveckla statens avdringslånefond;

2) av herrar *Nord, Nils Hansson, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Svensson* i Ljungskile, *Östlund* och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen

angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 500 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till årets höstriksdag framlägga förslag till undantag från jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal;

3) av herrar *Nord, Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under XI, XXXII och XXXIV hemställa,

XI. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionen I: 503, såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 333 och II: 404, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1959/60 finge beviljas statsbidrag å tillhoppa högst 1 600 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhoppa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i statsverkspropositionen, samt med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning;

XXXII. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 333 och II: 404, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Statens skogsförbättringsanslag ett förslagsanslag 3 000 000 kronor;

XXXIV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under Diverse kapitalfonder till jordfonden anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

4) av herrar *Nord, Nils Hansson, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Svensson* i Ljungskile, *Östlund* och *Antby*, vilka an-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

sett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XII och XXXIII hemställa,

XII. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 94 och II: 127 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att bidragsverksamheten med stöd av lantmäteribidragskungörelsen skulle upphöra från och med den 1 juli 1959;

XXXIII. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 94 och II: 127, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionen I: 338, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägför rättningar m. m. ett förslagsanslag av 570 000 kronor;

5) av herrar *Yngve Nilsson, Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XV hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 500 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftsekonomisk rådgivning;

6) av herrar *Yngve Nilsson, Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XVI hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 500 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av jordbrukets kapitalproblem;

7) av herrar *Nord, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Svensson* i Ljungskile, *Östlund* och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XIX—XXVI hemställa,

XIX. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bi-

fall till motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i det föregående, ävensom att upphäva personalförteckningen för jordbrukets upplysningsnämnd;

XX. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 501 och II: 601, såvitt nu vore i fråga,

1) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

2) fastställa i denna reservation införd avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

3) å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 860 700 kronor;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 10 412 200 kronor;

XXI. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 334 och II: 405, såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 357 000 kronor;

XXII. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 504 och II: 602 samt I: 334 och II: 405, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 501 och II: 601, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor;

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

XXIII. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Utrustning ett reservationsanslag av 46 000 kronor;

XXIV. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 92 och II: 130 avslå Kungl. Maj:ts förslag att för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor;

XXV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, samt för disposition därjämte i enlighet med vad i motionerna I: 92 och II: 130 yrkats, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Särskilda utbildningskurser ett reservationsanslag av 136 700 kronor;

XXVI. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 333 och II: 404, I: 94 och II: 127 samt I: 91 och II: 125 ävensom med bifall till motionerna I: 501 och II: 601 samt med avslag å motionerna I: 499 och II: 604, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor;

8) av herrar *Nord, Sigfrid Larsson, Nils Hansson, Hermansson, Pettersson* i Dahl, *Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XXXV hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 63 och II: 89 samt I: 64 och II: 90 besluta, att statlig kreditgaranti för lån till rationaliseringsåtgärder skulle beviljas trädgårdsföretag oavsett storleksordning;

9) av herr *Svensson* i Ljungskile, som dock ej antytt sin mening;

10) av herr *Antby*, utan angiven mening;

11) av herr *Lage Svedberg*, likaledes utan angiven mening; ävensom

12) såvitt avsåge bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar av herr *Jon Jonsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag ber att i fråga om punkterna IV, VI, VII, X och XIII få yrka bifall till reservation nr 1 i motsvarande delar.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 3, 4, 7 och 8.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 5 och 6.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! I fråga om punkt XXXIII ber jag att få yrka bifall till motion nr 338 i denna kammare.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls till en början vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

Med avseende å punkten III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 45.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten IV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Sigfrid, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten V hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten VI framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Sigfrid, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse.

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 23.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därefter gjordes enligt de med avseende å punkten VII framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna VIII och IX hemställt.

I fråga om punkten X, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

kändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten X, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 29.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes enligt de rörande punkten XI förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes i enlighet med de angående punkten XII framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Sedermåra gjordes enligt de beträffande punkten XIII förekomma yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i punkten XIV hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de avseende punkten XV framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Rörande punkten XVI, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten XVI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 20.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermåra bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna XVII och XVIII hemställt.

Härefter gjorde herr talmannen enligt de med avseende på punkten XIX förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten XIX, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ja — 98;

Nej — 44.

Då emellertid herr Nord begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 43.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten XX, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten XX, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes i fråga om envar av punkterna XXI, XXII, XXIII, XXIV och XXV enligt förekomna yrkanden propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i vad den avsåge den i respektive punkt berörda frågan; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten XXVI framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten XXVI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 45.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls här efter vad utskottet i punkterna XXVII—XXXI hemställt.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten XXXII förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkten XXXIII, anförde nu herr talmannen, komme i anledning av förekomna yrkanden propositioner att framställas först särskilt i fråga om vad utskottet i denna punkt hemställt, såvitt gällde Bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar, samt därefter särskilt angående utskottets hemställan, såvitt anginge anslaget till Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m., i övrigt.

Med avseende å utskottets hemställan såvitt gällde bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock bifall till motionen I: 338.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes i enlighet med de yrkanden, som framställdes beträffande

utskottets hemställan i punkten XXXIII, såvitt rörde anslaget till Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m., i övrigt, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes enligt de i fråga om punkten XXXIV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende å punkten XXXV, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten XXXV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nord* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 63.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna XXXVI — XXXVIII hemställt.

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande det särskilda stödet åt det mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1959/60 till producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk beräkna ett förslagsanslag av 37 500 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 17 april 1959 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 149, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket,

dels å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 114 000 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen

1) de likalydande motionerna I: 478, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 606, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i fråga om leveransbidraget samt arealbidragen till det mindre jordbruket beakta i motionerna framförda förslag och synpunkter;

2) motionen II: 608, av herr *Agerberg m. fl.*;

3) de likalydande motionerna I: 508, av herrar *Persson, Helmer*, och *Öhman*, samt II: 609, av herr *Holmberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels godkänna de i motionerna ställda förslagen angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket, dels å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 145 000 000 kronor;

4) de likalydande motionerna I: 507, av herr *Jonasson*, och II: 610, av herr *Wahrendorff*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av frågan om extra mjölkpristillägg måtte besluta, att den nordligaste delen av Värmlands län i indelningen i naturliga jordbruksområden benämnd Norra Värmland — omfattande socknarna Norra Finnskoga, Södra Finnskoga, Dalby, Nyskoga, Östmark, Vitsand, Norra Ny, Ekshärad, Gustav Adolf och Rämnen — i differentieringshänseende skulle överflyttas till område II, att jordbruksområdena Centrala och Västra Värmland samt Värmlands bergslag i differentieringshänseende skulle överflyttas till område IV, att övriga delar av Värmlands län skulle utgöra ett särskilt område, inom vilket extra mjölkpristillägg utginge med 2,5 öre/kg mjölk (3,5 % fetthalt), samt att anvisa de medel, som erfordrades för fullgörande av vad i det föregående anförts;

5) de likalydande motionerna I: 505, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 611, av

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 149 måtte dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen med de ändringar och tillägg som angäves i motionerna, dels å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 143 000 000 kronor;

6) de likalydande motionerna I: 506, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 612, av herr *Hæggbloom m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte dels med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 149 besluta, att nuvarande producentbidrag skulle utgå även för budgetåret 1959/60, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t efter ytterligare utredning måtte förelägga 1960 års riksdag förslag om ett arealtillägg i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i utredningen om småbruksstöd; samt

7) motionen II: 613, av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 149 måtte dels besluta att öka det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med omkring 40 procent, att utgå med följande belopp i öre per kilogram mjölkfett: område I 250, II 230, III 180, IV 140 och område V 40 öre per kilogram mjölkfett, dels i övrigt beakta vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 506 och II: 612 besluta, att nuvarande producentbidrag från och med kalenderåret 1959 skulle ersättas av ett arealtillägg;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 478 och II: 606, I: 508 och II: 609 samt I: 505 och II: 611, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att

arealtillägg skulle utgå enligt följande skala:

2,1— 3,0 hektar	..	200 kronor/år
3,1— 4,0 »	..	300 »
4,1— 7,0 »	..	400 »
7,1— 9,0 »	..	300 »
9,1—10,0 »	..	200 »

C. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 478 och II: 606 ävensom I: 505 och II: 611, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i det föregående föreslagits i fråga om arealtilläggets anknytning till viss brukarkategori;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 508 och II: 609 ävensom I: 505 och II: 611, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att, på sätt angivits i det föregående, förmögenhet överstigande 50 000 kronor skulle utesluta från rätt till arealtillägg;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 478 och II: 606, såvitt nu vore i fråga, besluta, att administrationen av arealtillägget skulle omhändervas av lantbruksorganisationen;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 505 och II: 611, såvitt nu vore i fråga, besluta, att särskilt bidrag skulle kunna utgå till vissa småbrukare i Västerbottens och Norrbottens läns inland samt Jämtlands läns fjällbygder med upp till 2,0 hektar åker;

G. avslå motionerna I: 505 och II: 611 såvitt däri hemställts om utredning av frågan, huruvida och i vilken utsträckning de medel, som avsåges för arealtillägg, i stället kunde lämnas som tillägg på produktpriserna;

H. godkänna vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit beträffande utformningen och administrationen av arealtillägget;

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 508 och II: 609 samt I: 505 och II: 611, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att leveranstillägg för mjölk skulle utgå

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

med 5 öre per kilogram för leveranskvantiteten 1 001—9 000 kilogram per år och med 400 kronor per år för leveranskvantiteterna 9 000—12 000 kilogram och för leveranser överstigande 12 000 kilogram minskas för överskjutande kvantitet med 4 öre per kilogram;

J. godkänna vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit beträffande utformningen och administrationen av leveranstillägget för mjölk;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 508 och II: 609, I: 507 och II: 610 samt II: 613, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet föreslagit beträffande det extra mjölkpristillägget i norra Sverige;

L. avslå motionerna I: 505 och II: 611 såvitt däri hemställts om införande av kalvbidrag;

M. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 478 och II: 606, I: 508 och II: 609, I: 507 och II: 610, I: 505 och II: 611 samt II: 613, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 114 000 000 kronor;

II. att motionen II: 608 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 478 och II: 606 samt I: 613, såvitt de ej besvarats i det föregående, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nord, Eskilsson, Hermansson, Uno Olofsson, Sundin, Hæggbloom, Svensson* i Ljungkile, *Östlund, Rimås* och *Svensson* i Vä, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under I B, I C och I E hemställa, att riksdagen måtte

I B. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 478 och II: 606 samt I: 505 och II: 611 samt med avslag å motionerna I: 508 och

II: 609, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att arealtillägg skulle utgå enligt följande skala:

2,1— 3,0 hektar	..	250 kronor/år
3,1— 4,0 »	..	375 »
4,1— 7,0 »	..	500 »
7,1— 8,0 »	..	375 »
8,1— 9,0 »	..	250 »
9,1—10,0 »	..	125 »

I C. med avslag å Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 478 och II: 606 ävensom I: 505 och II: 611, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att arealtillägg skulle utgå utan anknytning till viss brukarkategori;

I E. med avslag å Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 478 och II: 606, såvitt nu vore i fråga, besluta, att administrationen av arealtillägget skulle omhändervas av jordbruksnämnden;

2) av herrar *Nord, Eskilsson. Uno Olofsson, Hæggbloom, Svensson* i Ljungkile, *Östlund* och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under I M hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 478 och II: 606 samt I: 505 och II: 611 samt med avslag å motionerna I: 508 och II: 609, I: 507 och II: 610 samt II: 613, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 125 000 000 kronor;

3) av herrar *Hermansson, Sundin* och *Svensson* i Vä, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I D, I G, I I, I J, I K och I M hemställa, att riksdagen måtte

I D. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 508 och II: 609 ävensom I: 505 och II: 611, samtliga motioner såvitt nu vo-

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

re i fråga, besluta, att, på sätt angivits i det föregående, förmögenhet överstigande 80 000 kronor skulle utesluta från rätt till arealtillägg;

I G. med bifall till motionerna I: 505 och II: 611, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan, huruvida och i vilken utsträckning de medel som avsåges för arealtillägg i stället kunde lämnas som tillägg på produktpriserna;

I I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 505 och II: 611 ävensom med avslag å motionerna I: 508 och II: 609, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att leveranstillägg för mjölk skulle utgå med 5 öre per kilogram för leveranskvantiteten 1 001—9 000 kilogram per år och med 400 kronor per år för leveranskvantiteterna 9 000—15 000 kilogram och för leveranser överstigande 15 000 kilogram minskas för överskjutande kvantitet med 4 öre per kilogram;

I J. besluta, att leveranstillägg under 30 kronor icke skulle utgå samt i övrigt godkänna vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande utformningen och administrationen av leveranstillägget för mjölk;

I K. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionen II: 613 samt med avslag å motionerna I: 508 och II: 609 samt I: 507 och II: 610, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna föreslagit beträffande det extra mjölkpristillägget i norra Sverige;

I M. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 478 och II: 606, I: 508 och II: 609, I: 505 och II: 611 samt II: 613 ävensom med avslag å motionerna I: 507 och II: 610, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 135 000 000 kronor;

4) av herrar Nord, Uno Olofsson, Svensson i Ljungskile och Rimås, vilka, under åberopande av vad som anförts i reservationen nr 16 till utskottets utlåtande

nr 29, ansett, att utskottets yttrande i viss del av nu förevarande utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade;

5) av herrar Eskilsson, Hæggbloom och Östlund, vilka, i anslutning till reservation nr 1 om arealtillägg, på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa,

IV. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att höja regleringsavgiften för fettvaror i sådan utsträckning att inkomsterna därav ökade med cirka 11 miljoner kronor;

6) av herr Lage Svedberg, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de med 1, 2 och 4 betecknade reservationerna vid det föreliggande utlåtandet.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i utlåtandet.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Under punkterna I. B, I. I, I. K och I. M ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 508 och II: 609.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag yrkar under punkt I. D, I. G, I. I, I. J, I. K och I. M bifall till den med 3 betecknade reservationen i motsvarande delar.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationerna 1 och 2. Dessutom ber jag att få yrka bifall till reservation 5. Yrkandet i sistnämnda reservation utgör ett förslag att täcka de merkostnader, som uppkommer genom höjning av småbrukarstödet enligt reservation 2. Om reservation 2 inte skulle bifallas av kammaren, fråntäder jag yrkandet om bifall till reservation 5.

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I A hemställt.

I fråga om punkten I B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Nord*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionerna I: 508 och II: 609 i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nord* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Nord* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nord* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 68.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de angående punkten I C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Nord* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende på punkten I D, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hermansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hermansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en bör-

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 26.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes enligt de rörande punkten I E framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I F hemställt.

Rörande punkten I G, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet i punkten I H hemställt.

Vidkommande punkten II, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Sundin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 508 och II: 609 i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 117;

Nej — 27.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes i enlighet med de beträffande punkten IJ förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å punkten I K, yttrade nu herr talmannen, komme med anledning av de under överläggningen förekomna yrkandena propositioner att framställas först särskilt i fråga om vad utskottet i denna punkt hemställt såvitt gällde Värmland, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad den rörde norra Sverige samt slutligen särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt under punkten I K.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i vad gällde Värmland.

I fråga om utskottets hemställan i förevarande punkt såvitt gällde norra Sverige, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet härutinnan hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Sundin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den änd-

ring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 508 och II: 609 i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I K, såvitt gäller norra Sverige, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 117;

Nej — 27.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt under punkten I K.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I L hemställt.

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

Rörande punkten I M, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Nord*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; 3:o), av herr *Sundin*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del; samt 4:o), av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 508 och II: 609 i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nord* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Nords yrkande.

Herr *Sundin* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 31 punkten I M antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 30.

Därjämte hade 60 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I M, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nord* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 59.

Ang. det särskilda stödet åt det mindre jordbruket

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna II och III hemställt.

Slutligen yttrade herr talmannen, att, med hänsyn till kammarens redan fattade beslut, de i reservationerna 4 och 5 framställda yrkandena finge anses förfallna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av särskilda utskottets memorial nr 2, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förslag rörande vissa sparfrämjande- och värdesäkringsåtgärder, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse den 16 oktober 1958 med överlämnande av betänkande med förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande jämte i ärendet väckta motioner.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av väckta motioner angående ändring av kommunalskattelagens regler om beskattning av ersättning till riksdagsmän, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan finge uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att bevillningsutskottets betänkande nr 52 och bankoutskottets utlåtande nr 39 skulle i angiven ordning uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagens första kammare

Enär bevillningsutskottet redan slutbehandlat proposition nr 159 och då avsedd behandling av den vid dagens plenum väckta motionen nr 515, om uppskjutande av ifrågavarande proposition till behandling vid höstriksdagen, sålunda icke medhinnas, återkallas härmed motionen jämte därmed sammanhängande yrkanden.

Stockholm den 26 maj 1959

Ferdinand Nilsson

I ovanstående återkallande instämma:

Bertil Jonasson

Nils Franzén

Sven E. Sundin

Axel Andersson

Nils-Eric Gustafsson

Den föredragna skrivelsen lades till
handlingarna, varjämte motionen åter-
togs av herr Nilsson, Ferdinand.

Justerades ytterligare protokollsutdrag
för denna dag, varefter kammarens sam-
manträde avslutades kl. 23.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw